

RUKI
Iyesu e yonai bagi kawayaya apunu
Ruki okapupu
Oka gwede nene tapu ki
kabuwai

Iyesu e yonai bagi kawayaya apunu Ruki okapupu yau rabineya ka Iyesu e wenawena bususui, e kawayawena upi badidi kwaewagawa umawa ki bususui ade e powena ko ade iyawena kipu ubupu kunumau kayawena ki bususui

Oka yau rabineya ka Iyesu sigira ragidai ropani kawayaya iyatamiyawa ade Mamanuga God e kasi-yarai pokaiya matakira ebo ebo kwaewagawa ki bususui mete kina.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau 1:1-4

Apunu Diyoni ade Iyesu wenatagubu 1:5–2:52

Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e upi 3:1-20

Iyesu siruwa kawapu ade kerapu wadewade e bameya bauwena 3:21–4:13

Iyesu tawana Gariri rabineya upiwagawa 4:14–9:50

Iyesu natere Diyerusaremu deneya upiwagawa kaniyawa 9:51–19:27

Pura siyarai natere Diyerusaremu rabineya 19:28–23:56

Iyesu iyawena, matarawagawa, ade kunumau kayawena 24:1-53

¹ Kaiwa kaiwa apunu Teopirasi, nau parau-niyakani kawayā kau bamageya.

Nu paunanugu badidi wenawena ki sisiyai ka iyapana ropani kawayā naigida mena wainamupu were oka-mupu. ² Ade gwede wenawena yabumugere empamawa iyapana tademawa kebomawa ragidai badidi tagubu ki iyapana ki makeya makeya oka tamupu.

³ Nau kawaini Teopirasi, kerareya badidi wenawena yabadawa da karako ki bususui nau mete naigida mena kataisugana ki nana ka nau iyapana manutamekeya ade oka dai mete iyabapekeya manako karako ka nau bususu ki kuduba makeya makeya kau bamageya okapana wainapakani. ⁴ Iyapana naiya kau badidi ka-buwanimawa ki mibai kau naigida mena wainapana wetawetara ki nana ka nau karako oka yau kau nene tarakani.

Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e wenawagana sisiyai

⁵ Yabiri badidi wenawena ka yau kena; Apunu Erodi tawana Diyudiya ragidai mu kawaimaga tondawa ki makeya ka Mamanuga God bameya dobopiyau apunai mosi si ka Sekaraiya ika tondawa. Apunu Sekaraiya e ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai dai mu debaimaga si ka Abaidiya e kobaiya tondawa upiwagawa. Apunu Sekaraiya e wainai si ka Erisabeta. E mete kina ka oragai apunai Aroni e momai. ⁶ Mamanuga God yabuiya ka apunu Sekaraiya e wainai mete kina iya bagi supasupai mena idiwa. Nu Kaiwawonuga e gorai kuduba ki mu naigida

mena wiwirapamawa makeya makeya kwaetagamawa idiwa. Mu paeremaga mete pa mena. ⁷Ridi Erisabeta e ka kagara tondawa da karako ka e nobomoi mete kina ewapuru maguratagubu.

⁸Mara mosi ka apunu Sekaraiya e kowaiyoma mete kina Mamanuga God bameya dobopiyamu ki upi kwae-tagamawa, ⁹manako ki makeya ka e kowaiyoma ki apunu Sekaraiya wine-mupu da e kayawagana nu Kaiwawo-nuga e Tawai rabineya gwede mosi aurai bagi kawayaya Mamanuga God e kepakepai kawareya pasurana ki nana. Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu goramaga pokaiya ka mu maramara inako kwae-tagamawa mu waretamaga mo winepamawa da e upi ki kwaewagana ki nana.

¹⁰Apunu Sekaraiya e ebo mena tawa ki rabineya kanibu manako e gwede aurai bagi kawayaya ki pasurana madegai wadawa makeya ka iyapana ropani kawayaya ika imatau Mamanuga God bameya guriguritagamawa ubumawa. ¹¹Ki makeya ka Mamanuga God e aneyai mosi e bameya ika matarawena gwede aurai bagi kawayaya pasumu ki kepakepai idanuga garu deneya ika uburawa.

¹²Apunu Sekaraiya aneya ki empupu ka e notai kowena kudu mete waina-pupu, ¹³ko aneya ki e sibu, wagubu ke; “Sekaraiya, kau kudu eba wainapiyowa. Kau Mamanuga God bameya gwede nene gurigurinugeya ki e wainapupu mibipupu ki pokere kau wainagi Erisabeta ka aita romodoyagisi manako kau gubagagi ki wenayagisi. Ko e wenayagisi ki kau e si Diyoni siyo. ¹⁴Kau gubagagi wenayagisi ki pokaiya ka

kau mamama wainapiyowa ade iyapana ropani kawayu ka e mamamai mete mamamatogomono. ¹⁵ Nu Kaiwawonuga e yabuiya ka kau gubagagi ki apunu kawai mosi uburoto. E awana ‘waeni’ ade awana suwakarai mo eba kuboroto, mibai ka e wenayagisi makeya ka Mamanuga God uburoto e eya Keyai Tanai Bagi Kawayu kau gubagagi bameya tonopoto e rabineya posiyagisi kasiyara kweyoto. ¹⁶ Kau gubagagi pokaiya ka tawana Isiraero ragidai ropani kawayu mu notamaga wirayagisi da mu ubumoto nu Kaiwawonuga mu Mamamaga God siyomoto. ¹⁷ Oragai apunai Eraidiya kasiyarai kawayu uburawa ki maba ka kau gubagagi kasiyarai kawayu uburoto yawata yabiyabiri kayayagisi nu Kaiwawonuga e yawatai meyoto. E iyapana kawakawai mu notamaga wirapoto da mu munumuguma notatamono, ade iyapana Mamanuga God e yonai tagararamupu ragidai ki e mu mete wiratamini da mu iya bagi supasupai idiwana ki yawatai naiya kataitagubu ko tagararamupu ki yawatai mu ade kataitagisi. Nu Kaiwawonuga e eya iyapanaiyoma mu nuwamaga notamaga ki e wirapoto da mu Kaiwawonuga e nawanai idiwono.”

¹⁸ Aneya yona ki wagubu manako apunu Sekaraiya denai e sibu, wagubu ke; “Nau badidi kataisugani da yona yau ka mibai? Nau ka apunu magurai ade nau ridini e mete magurawena.”

¹⁹ Ko aneya ki denai wagubu ke; “Nau ka Gebiro, karako Mamanuga God e yabareya uburakani. E nau tonosinibu da nau yona bagi kawayu yau kau nidiyana ki nana bausugubuwani, ²⁰ ko nau nidibuwani ki kau eba mibisinibi

ki pokere nau karako kau nidiyani wainapi; Mamanuga God e winepupu marai baiyagisi ki ka nau suwagubuwani ki mibai makeya makeya wenayagisi. Ko kau nau yonani ki eba sumapipi ki pokere Mamanuga God uburoto kau umunugi deni mena bodapoto manako kau pa tondowa yarowa da nau gwaiyaba nidibuwani ki mibai matara-yagisi makeya ki kau tenawarigi tekatekayagisi manako kau yona ade nuwagi.”

²¹ Apunu Sekaraiya aneya ki mete yonatagawa makeya ka iyapana kuduba ika imatau e nawanapamawa ubumawa. Ko e garugaru eba bauwena ki pokere mu notamaga babawena, tagubu ke; “E badidi pokere Mamanuga God e Tawai rabineya rowarowa kawayaya inako tondau?” Mu inako tagamawa idiwa.

²² Apunu Sekaraiya matarau bauwena ki ka e yona wagana kwaewagawa ko gwede mo e bonanai bodapupu ki pokere e yona mo eba wagubu ko idai mena pokaiya keyai kwaewagawa. Iyapana e bameya badidi wenawena ki emupu ka mu notamaga wagubu ke; “E ka bani waro were maba mosi Mamanuga God e Tawai rabineya empupu ki pokere e inako kwaewagau.”

²³ Apunu Sekaraiya e upi Mamanuga God e Tawai rabineya kewopupu manako ade wirawena e ebo tawaiya kayawena. ²⁴ Mara dai kewowena eweya ka e wainai Erisabeta romodo-wena. E romodowena siragamu ida daikere ki rabineya ka e tawa rabineya mena tondawa. ²⁵ E wagubu ke; “Nau Kaiwawoni karako nau waitasinibu. E nuwai notai kawayaya daganani nau nene wainapiyawa ki pokere nau

kagara tondekeya manako iyapana kuduba nau emisinimawa ki midimamai e wadubu kwenupupu.”

Aneya Iyesu wenawagana yonai onowa Meri sibu

²⁶ Ridi Erisabeta romodowena siragamu ida daikere kewowena ki makeya ka Mamanuga God ubupu aneya Gebiro ade tonopupu kunumau kawapu tawana Gariri bauwena manako e kayawena natere mo si ka Nasareta bauwena.

²⁷ Ika bauwena ka e kayawena onowa mo si ka Meri bameya bauwena. Onowa Meri e ka apunu mo mete eba iwa ko e yaraga mo si ka Diyosepa pokaiya tonabamupu da e uwarana ki nana. Apunu Diyosepa e ka oragai apunai Dewida e momai.

²⁸ Aneya ki bauwena Meri sibu, wagubu ke; “Meri, kaiwa kaiwa. Nu Kawainuga God e nuwaiya po kau. E kawaya daganani kau notaniyau da karako kau wadiniyoto bagi.” Aneya ki Meri inako paraupupu.

²⁹ Onowa Meri parau ki wainapupu ka e notai babawena, inako notapupu; “Ki ka gwede parui parausiniyau?”

³⁰ Ko aneya e ade sibu, wagubu ke; “Meri, kau notagi eba koyogono. Nu Kawainuga God e notai kawaya daganani kau nene wainapiyau ki pokere karako ka e deni mena kau wadiniyoto bagi. ³¹ Nau suwagani wainapi; Kau romod-onuwagi manako munu uratanai wenayagisi ki kau e si Iyesu siyo. ³² E kaiwawoyagisi manako iyapana tagisi ke; “Mamanuga Kawai Kunumau Tondau e Gubagai ka yau kena.” Takari kawaya

ka oragai apunai Dewida ubupu kaiwawowena ko karako ka nu Kawainuga God kaworoto kasiyara e Gubagai kweyoto manako e uburoto e ripakwarakwarai Dewida e watai yadini kaiwawoyagisi. ³³E kaiwawoyogono manako uburono tawana Isiraero ragidai maramara kwayubatamono tondono ko e kasiyarai ki eba kewoyagisi.”

³⁴ Aneya yona ki wagubu ka Meri denai e sibu, wagubu ke; “Nau apunu mo mete eba iweya. Nau pa tondekeya ki pokere nau munu asusu badidi wenapani?”

³⁵ Ko aneya denai e sibu, wagubu ke; “Nu Kawainuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawayaya ki kaworoto kau rabinageya miniyoto siwa manako e kasiyarai kau kawarigeya tondono. Ki pokere munu bagi kawayaya ki aita wenayagisi ki e ka nu Kawainuga God e ebo nene manako iyapana tagisi ke; “Mamanuga God e Gubagai ka yau kena.”

³⁶ Nau suwagani wainapi; Kau rakarakagi Erisabeta e ka kagara tondawa da magurawena ko Kawainuga God wagubu ki pokere e karako romodowena. E romodo matara-pupu siragamui ka ida daikere kewo-wena daikere eyaka mena.

³⁷ Nu Kawainuga God e kasiyarai pokaiya badidi yagisi ki e umuneya ka gwedegwede kuduba wenayagisi.” Aneya ki inako wagubu.

³⁸ Onowa Meri yona ki wainapupu ka e denai aneya ki sibu, wagubu ke; “Baganai, nau ka Kaiwawoni e bigabigai kwaesugakani ki ridai ki pokere e badidi wagubu ki makeya nau bamaneya wenayagisi.” E inako wagubu manako aneya ki e kamadubu kayawena.

Onowa Meri e rakarai Erisabeta bameya daiyo kayawena

³⁹ Mara ki makeya ka onowa Meri kipu ubupu manako garugaru mena natere mosi kweyau ika tawana Diyudiya rabineya ki kayawena. ⁴⁰ E kayawena kaniyawa da natere ki bauwena ka e kanibu apunu Sekaraiya tawaiya yapu manako e rakarakai Erisabeta ika paraupupu. ⁴¹ Ridi Erisabeta parau ki wainapiyawa makeya ka e rabineya munu ki geyageyawena manako Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawayu kawapu ridi Erisabeta kawareya minibu siwa, ⁴² manako Erisabeta ubupu e bonanai ragiragi kawayu Meri sibu, wagubu ke; “Ridi kuduba nu paunanugu ka Mamanuga God kau mena kawayu daganani wadinibu bagi ade munu kau aita wenapi e mete kina ka Mamanuga God deni mena yadini bagi. ⁴³ Ko nau ka eba bagi da nau Kaiwawoni e eya inai nau daiyoni bauwagana mamama kawayu yau nau tegeyana ki nana. ⁴⁴ Nau suwagani wainapi; Kau nau parau-siniyeya ki makeya ka munu nau romodoneya ki mamamawena yapu kawapu. ⁴⁵ Nu Kaiwawonuga kau bamageya badidi kwaewagana wagubu ki kau sumapipi ki pokere e deni mena wadiniana bagi ki mamamai kau wainapiyowa tondowa.” Ridi Erisabeta inako wagubu.

Onowa Meri umayo pokaiya Mamanuga God e si tepapupu

⁴⁶ Ko onowa Meri Mamanuga God e si tepapupu, wagubu ke;

“Nau nuwani notani pokaiya karako nau Kaiwawoni e si esida tepa-pakani.

47 Nau Mamai God e ka nau Iyasinibu Apunai ki pokere nau rabinaneya ka nau mamama kawayaya wainapakani.

48 Nau ka pa iyapana kaina eba bagi ade e bigabigai mena kwae-sugakani ki ridai, ko e nau nene wainapiyau ki pokere nau mibi mamamai tondakani. Mara karako ade ewa ka iyapana kuduba Mamanuga God nau wadisiniibu bagi ridai sidimono.

49 Mamanuga God e kasiyarai ka kawayaya daganani esida. E gwede kawayaya mosi nau nene kwae-wena ki pokere iyapana nau inako sidimono. Mamanuga God e si ka bagi kawayaya esida.

50 Iyapana naiya idiwa, karako idiwei ade ewa mete idiwono ragidai nu gwedewau e mayapemei ki ka e nu nuwanuwaniyono ade wadininyono bagi.

51 E idai roronapupu manako e kasiyarai pokaiya ka e matakira ebo ebo kwaewagawa. Iyapana yabara kawakawaratagamawa ragidai mu notamaga ade mu muga mete kina ki e daburitapu mubo mubo kayatagubu.

52 Yewe wairau kawakawayatagubu ragidai ki mu simaga ka e erida nunupu ade iyapana simaga wekewena ragidai ki mu simaga ka e esida tepapupu.

53 Wetei idiwu ragidai ki e bani yo gwedegwede bagibagi tagebu ko gwedegwedemaga

ropani kawayaya ragidai ki mu e ida kasikasi tonotapu.

- ⁵⁴ E nu ripakwarakwaranuguma badidi gwaiyabatapu ki e notai eba gogawena. E bigabigaiyoma tawana Isiraero ragidai nu nuwanuwaniyana ade toginiyana ki nana ka e bauwena.
- ⁵⁵ Nu ripakwarakwaranuga Eburamu e momoiyoma ka nuyo. Mamanuga God nu eba notagoganibu ko e maramara nu notaniyau, nu nuwanuwaniyau ade nu wadiniyau bagi.”
- ⁵⁶ Onowa Meri umayo pokaiya yona ki wagubu manako e rakarakai Erisabeta mete ika idiwa da siragamu apeya eyaka kewowena eweya ka e ade wirawena e ebo tawaneya kayawena.

Iyapana siruwatamana apunai Diyoni e wenawena

⁵⁷ Ridi Erisabeta e munu wenapana marai ki bauwena ka e munu uratanai wenapupu.

⁵⁸ Nu Kaiwawonuga ridi Erisabeta bameya bagi kawayaya badidi kwaewena ki sisiyai e kowaiyoma, e rakarakaiyoma ade e tawanai eyaka mena ragidai kuduba wainamupu manako mu ika bautagubu e mete ewapuru mamamatagubu.

⁵⁹ Munu ki wenawena e purai eyaka mena kewowena ki eweya ka iyapana e kwakwarepui wakapamana ki nana bautagubu. Mu e mamai ebokowai siyamana ki wainapamawa, ⁶⁰ ko e inai mu bodatapu, wagubu ke; “Pa mena, nu e si Diyoni siyamu.”

⁶¹ E inako wagubu ko mu e denai simupu, tagubu ke; “Akae, ki badidi? Kau ewagi mu paunamugu ka iyapana mo si ka Diyoni ki pa mena wainapemei.”

⁶² Munu ki mamai e bonanai boda-pupu tondawa ki pokere iyapana mu idamaga pokaiya keyai kwaetagubu simpu da e munu ki si wagana ki nana.

⁶³ E yona ki wainapupu ka e oka tarana gwedegwedei nene keyai kwae-wena manako e oka okapupu ki inako wagubu ke; “E si ka Diyoni”. Iyapana e okai okapupu ki emupu ka mu nota-maga kowena kodabamaga kamupu.

⁶⁴ Apunu Sekaraiya oka ki okapupu makeya ka e bonanai ade matarawena manako e yona supasupai ade wagawa Mamanuga God e si esida tepapiyawa. ⁶⁵ Tawana ki ragidai e ade yonawagawa ki matakirai emupu ka mu wakapa giritagubu notamaga kowena manako mu badidi emupu ki sisiyai ka tawana Diyudiya kweyau ki tawa tawa garugaru mena kawayawena kayawena.

⁶⁶ Iyapana kuduba yona ki wainapamawa ka mu manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke; “Munu ki kawayayagisi ki ka e gwede upi kwaeyogono?” Mu yona ki tagamawa mibai ka mu kuduba kataimugu da nu Kaiwawonuga e eya kasiyarai munu ki bameya mete kina.

Apunu Sekaraiya ewa badidi wenawagana ki yonai wagubu

⁶⁷ Ki makeya ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawayaya munu ki e mamai Sekaraiya rabineya posiwena kasiyara kwebu da e uburana

mara ewa badidi wenawagana ki yonai iyapana tadeyana ki nana. E ubupu wagubu ke;

68 “Nu Kaiwawonuga e ka tawana Isiraero ragidai nu Mamanuga God ki pokere e si nu karako esida tepapemei. E nu bamanugu bauwena gwede umanibu dokodoko ki e rikapupu.

69 E nu Iyaniyana Apunai kasiyarai kawayaya mo tonopupu nu bamanugu bauwena da nu e pokaiya iya wadamana ki nana. E tonopupu apunai ki e ka Mama-nuga God e biga-bigai apunai Dewida e momai.

70 Takari kawayaya ka Mamanuga God e bonanai wainapamawa taga-mawa e nene idiwa ragidai badidi wainamupu ki mu makeya makeya inako okamupu, tagubu ke;

71 ‘Nu iyanuguma mu idamaga rabineya idiwei ki e nu rikaniyana ki nana gwaiyabawena, ade nu giriniyamu pasuniyamu ragidai ki mu kasiyaramaga ki e mete bodapoto.’

72 Nu ripakwarakwaranuguma ki e nuwanuwatamana ki nana wagubu, ade e gwaiyabai bagi kawayaya mu bamamugu wagubu ki e eba notagogapoto.

73-74 E ubupu nu ripakwarakwara-nuga Eburamu badidi gwaiyaba sibu ki maba e karako nu bamanugu inako mete kwae-yagisi. Nu iyanuguma mu idamaga rabineya idiwei ki e nu rikaniyoto teniyoto da nu kudu pa mena yabarayabara e bigabigai mena kwaigomu.

75 Nu yewe wairau idiwei ki ka nu maramara e nene mena idiwomu ade supasupai bagi mena kwaigomu.”

⁷⁶ Apunu Sekaraiya Mamanuga God e okai kawareya inako wagubu, ade wagubu ke;

“Gubagani, aita ewa ka iyapana kau nidimoto, tag-isi ke; ‘Kau ka Iyarau Tondau Apunai e bonanai wainapiyei nuwegei ki apunai.’ Kau ka nu Kaiwawonuga e yawatai meyana ki nana yabiri kayanuwagi manako e baiyagisi kau ewageya taneya mena kayayagisi.

⁷⁷ Kau e iyapanaiyoma tade da mu bigimaga kuduba ki ka Mamanuga God e notaiya deni mena surupoto manako ki pokaiya ka mu iya yadini.

⁷⁸ Mamanuga God e ka nu ragiragi kawaya eba nidiyoto ko e nu nuwaboyanuga wainapoto ade nuwanuwaniyoto. E iyai tanai bagi kawaya ki e kunuma were tonopoto kaworoto nu bamanugu baiyagisi,

⁷⁹ manako iyapana kuduba yewe sisipu idiwei ade po kasiyarai nu umanibu dokodoko rabineya idiwei ki nu kawarinugu ka tanai ki miniyoto siwa. Nuwabagi rabineya idiwana yawatai ki e nu kabuwaniyoto.”

Apunu Sekaraiya ewa badidi wenawagana yonai ki inako wagubu.

⁸⁰ Mu munumaga wenawena ki kawayawagawa ade nota supasupai mete wadawa. E iyapana eba idiwu tawaneya e ebo mena tondawa umawa da e tawana Isiraero ragidai mu yabaramugu uburana ki marai bauwena ki makeya ka e iyapana bamamugu matarau bauwena.

2

Iyesu Keriso wenawena ki bususui (Mateyu 1:18-25)

¹ Mara ki makeya ka apunu kawai mosi si ka Sita Ogatasi yona tonopupu tawana Roumi rabineya iyapana kuduba mu mubo tawanamugu kayatagamana simaga tamana ki nana wagubu.

² Ki makeya ka apunu Kwiriniyasi tawana Siriya kwayuba-piyawa tondawa. Iyapana naiya mu simaga inako eba tamawa, ³ ko mu kawaimaga wagubu ki pokere iyapana tawana tawana idiwa ki karako wira-tagubu mu mubo tawanamugu kaya-tagubu manako simaga ika tamupu.

⁴ Mara ki makeya ka apunu Diyosepa natere Nasareta tondawa. Natere ki ka tawana Gariri rabineya. Apunu Diyosepa e ka oragai apunai Dewida e momai mosi ki pokere e karako oragai apunai Dewida e naterei si ka Beteriyemu e si ika tarana ki nana kayawena. (Natere Beteriyemu ka tawana Diyudiya rabineya.) ⁵⁻⁶ E kipu ubupu onowa Meri ki mu e uwarana tonabamupu ki bananapupu manako natere Beteriyemu kayatagubu. Ko onowa Meri e ka romodo matarapupu ki pokere mu kaiwa idiwa da bautagubu ka e munu wenapana makarai waina-pupu. ⁷ E munu wenapana makarai wainapiyawa ko natere Beteriyemu rabineya ka iyapana posiwena ukwapamana watai pa mena ki pokere mu idiwa da e gubagai amu suwakarai ki wenawena ki ka e ubupu munu ki aukwara pokaiya sikwapupu manako kanibu papa burumakau bani kupamu ki tenamaga mo rabineya tapu ika ukwarawa.

Papa sipi baikamutagamawa ragidai

⁸ Kemora ki rabineya ka papa sipi baikamutagamawa ragidai dai ika gwabau mu papamuguma kwayuba-tamawa idiwa, ⁹ manako Mamanuga God e aneyai mosi mu bamamugu matarawena. Mu aneya ki empamawa idiwa ka Mamanuga God e eya sinini tanai mu kawarimugu kawapu tawana minibu siwa manako mu kudu wainamupu didiguramaga mete wagubu. ¹⁰ Ko aneya ki mu tadebu, wagubu ke; “Kudu eba wainapiyoi. Nau yona bagi wadubuwani kawapuwani iyapana tawana tawana kuduba wi rabinaga bagiwagana mamamaigamana ki nana. ¹¹ Kemora yau rabineya ka wi Iya Negeyana Apunai wenawena oragai apunai Dewida e tawaneya. Munu wenawena ki e ka Keriso, wi Kaiwawoga. ¹² Ko e badidi maba wenawena ki nau karako wi nidiyani da wi kaiwagi e empumuri mibipumuri; Wi munu wawayai aukwara pokaiya sikwamupu papa burumakau bani kupamu ki tenai rabineya tampu ukwarau ki e kwaenei kwaiwagi.”

¹³ Aneya yona ki wagubu kewowena ka aneya ropani kawaya eba bigabigai kunumau mamataratagubu kawamupu Mamanuga God e si esida tepapamawa, tagamawa ke; ¹⁴ “Mamanuga God kunumau esida tondau e mena si nu tepapemei, ade waira kawareya ka e iyapanaiyoma nuwaiya po ki mu kuduba ka nuwabagi rabineya idiwono.”

¹⁵ Aneya ropani kawaya ki inako tagubu ade wiratagubu kunumau kaya-tagubu ka iyapana ika gwabau idiwa ki deni deni tagubu kasiwara, tagubu ke; “Edama, natere Beteriyemu kaigamu

da Kaiwawonuga e gwede yonai wagubu ki nu kwaenepamu empamu.” ¹⁶ Mu inako tagubu manako kimpu ubumpu garugaru mena kay-atagubu kaiwa da ridi Meri yo apunu Diyosepa mete kina mu bamamugu bautagubu manako mu munu wawayai ika tena rabineya ukwarawa ki emupu. ¹⁷ Mu e emupu ka mu aneya munu ki e yonai badidi tadebu ki mu iyapana ika idiwa kabuwatampu. ¹⁸ Iyapana yona ki wainamupu ka mu kuduba notamaga kowena kodabamaga kamupu. ¹⁹ Ko ridi Meri e ka yona ki kuduba wadubu doko e rabineya mena notapiyawa tondawa.

²⁰ Papa sipi baikamutagamawa ragidai ade wiratagubu kayatagubu. Aneya bauwena mu badidi tadebu ki mu makeya makeya yabumugere emupu ki pokere mu Mamanuga God mamama-pamawa ade e si esida mena tepa-pamawa kaiwa.

Mu Iyesu wadumpu natere Diyerusaremu kay-atagubu

²¹ Pura eyaka mena kewowena eweya ka mu gubagamaga e kwakwarepui wakapamana ki marai bauwena manako aneya naiya ridi Meri eba romodowena makeya e munu wenapana si Iyesu siyana sibu ki mu makeya makeya kwae-tagubu e si Iyesu simupu.

²² Oragai apunai Mosisi e gorai wagubu da ridi munu wenapoto ki ka e pura dai pa tondono manako pura ki kewoyogono makeya ka kirotu uburotu puyo mosi Mamanuga God bameya taroto. Gora inako wagubu ki pokere apunu Diyosepa e wainai Meri mete kina idiwa da

gora badidi wagubu ki kwaetagamana marai bauwena ki ka mu munumaga ki wadumpu natere Diyerusaremu kayatagubu manako mu munumaga ki Mamanuga God nene tamupu. ²³ Mu inako kwaetagubu ki mibai ka Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; “Munu uratanai amu suwakarai mo wenayagisi ki ka e inai mamai mu munumaga ki yadini Mamanuga God nene tamoto.” ²⁴ Ade e okai mosi wagubu ke; “Munu wenayagisi ki ka e inai mamai midiwari umago apeya bo midiwari wabarauwa munai apeya inako tepomoto manako Mamanuga God bameya puyo naka-pomoto.” Oka ki inako wagubu ki pokere Iyesu e inai mamai kayatagubu gora badidi wagubu ki makeya kwae-tagubu.

²⁵ Mara ki makeya ka apunu mosi si ka Simiyoni ika natere Diyerusaremu rabineya tondawa. E ka apunu bagi mosi Mamanuga God mayapiyawa tondawa ki apunai. Mamanuga God uburana tawana Isiraero ragidai waditamana bagi ki marai bauwagana ki nana ki nawanai e tondawa ade Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki e rabineya mete minibu siwa. ²⁶ Mamanuga God e Keyai naiya mena e kabuwapupu da nu Kaiwawonuga uburana Keriso tonopana gwaiyabai wagubu ki marai ka apunu Simiyoni e yabere empoto were ewa poyagisi, ²⁷ ki pokere Mamanuga God e Keyai ki karako bauwena apunu Simiyoni yabiripupu da e Mamanuga God e Tawai rabineya kanibu. Ki makeya ka Iyesu e inai mamai gora badidi wagubu ki makeya makeya mu munumaga bameya kwaetagamana ki nana ika bautagubu,

²⁸ manako apunu Simiyoni mu emitapu ka e kanibu mu munumaga ki wadubu taiyapupu manako Mamanuga God e si esida tepapupu, wagubu ke; ²⁹ “Kaiwawoni, kau naiya nau badidi gwaiyabasinibi ki kau karako makeya kwaenugibi ki pokere karako kau bigabigagi apunai nau eba bodasini ko nau nuwabagi rabineya waira yau kamadani. ³⁰ Nu Iya Negeyana Apunai tonopipi ki e karako nau naubo yabunere empuwani. ³¹ Iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau nu iyanuga yawatai ki kau mebi. ³² Munu yau pokaiya ka iyapana kwaiyanai ragidai kau tanigi matarau empomoto ade e pokaiya ka kau iyapanagiyoma Isiraero ragidai nu sinuga mete kawayayagisi.”

³³ Iyesu e inai mamai apunu Simiyoni mu munumaga nene badidi wagubu ki wainamupu ka mu notamaga kowena kodabamaga kamupu, ³⁴ ko apunu Simiyoni mu emitapu waditapu bagi manako e munu ki inai Meri yona yau sibu, wagubu ke; “Nau nidiyani wainapi; Mamanuga God kau gubagagi yau winepupu da e pokaiya ka tawana Isiraero ragidai ropani kawaya pisipisi-tamini gwepomoto ko ade e pokaiya ka tawana Isiraero ragidai ropani kawaya iya mete yadini. E pokaiya ka Mama-nuga God e nuwaiya badidi wainapiyau ki matarayagisi ko ade iyapana ropani kawaya e mete wereyakaurapomoto. ³⁵ Iyapana ropani kawaya mu wekemaga ki e matarapoto ko kau kiya ka nuwaboya kawaya mosi aita ewa kau rabinageya ta maba ugwadiniyoto makari negeni.” Apunu Simiyoni inako wagubu.

³⁶⁻³⁷ Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa ridai mosi si ka Ana ika mete tondawa. E ka apunu Panuero e petei. E kunui ka Asi. Ridi ki e naiya anikawena apunu nauraya tondawa ka kwamura ida daikere kewowena daikere apeya (7), ko e nobomoi powena kwamura rowarowa kawayaya (84) kewowena ki rabineya ka e koboro tondawa da karako magurawena. Kemora nawaru ka e Mamanuga God e Tawai rabineya Mamanuga God e si tepapiyawa ade mara dai Mamanuga God nene bani kamadawa e bameya guriguriwagawa tondawa. ³⁸ Apunu Simiyoni ridi Meri siyawa da kewowena ki makeya ka ridi Ana ika mete bauwena manako Mamanuga God paraupupu. Mamanuga God natere Diyerusaremu ragidai iyatamana ki nana ki nawanai ika idiwa ragidai ki mu bamamugu ka e munu ki sisiyai mu tadeyawa.

³⁹ Apunu Diyosepa e wainai Meri mete kina Mamanuga God e gorai badidi wagubu ki makeya makeya kwaetagubu kewowena ki ka mu kimpu ubumpu wiratagubu mu mubo nateremaga Nasareta tawana Gariri rabineya ki ade kayatagubu. ⁴⁰ Mu ika bautagubu idiwa ka mu munumaga ki kawayawagawa yarawa ade Mamanuga God e deni mena wadubu bagi ki pokere e nuwai notai supasupai mena kwaewagawa ade katai ebo ebo e rabineya posiwena.

Munu Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya tondawa

⁴¹⁻⁴² Iyesu munu waunai e kwamurai ka ida esida kewowena kerapu apeya (12) kewowena ki makeya ka e inai mamai mete kayatagubu natere Diyerusaremu rabineya poraga kawayaya mo ika kupamana ki nana. Poraga kawayaya ki ka Diyu ragidai e si 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' ki tagubu. Kwamura eyaka eyaka ki rabineya poraga marai ki bauwagawa ki ka Iyesu e inai mamai poraga ki kawareya kayatagamawa.

⁴³ Poraga ki kewowena ka mu ade wiratagubu tawanamugu kayatagubu manako mu wainamupu da mu munu-maga ki iyapana kaparimugu mete ika kawarawa ko ki pa mena. Mu e ika natere Diyerusaremu rabineya kamadumpu kayatagubu. ⁴⁴ Mu kaya-tagubu kaiwa da yawatau ukwapamana kwaetagamawa ka mu munumaga ki eba emupu ki pokere mu kayatagubu tawa tawa ki mu kowamuguma bama-mugu e kwaenepamawa iwa. ⁴⁵ Mu e kwaenepamawa iwa ko eba banana-mupu ki pokere mu wiratagubu natere Diyerusaremu ade kayatagubu. ⁴⁶ Ika bautagubu ka mu e kwaenei kwaene-tagamawa iwa da mara apeya eyaka kewowena eweya ka mu Mamanuga God e Tawai rabineya e ika tondawa emupu. E iyapana tadeyamu kabukabuwa ragidai ki mu paunamugu tondawa mu yonamaga wainapiyawa ade yona denai mu mete manutamiyawa. ⁴⁷ Iyapana kuduba e denai supasupai kawayaya wagawa ki wainapamawa ka mu notamaga kowena e nene ebotau wainapamawa.

⁴⁸ E inai mamai e kwaenepamawa iwa da iya-

pana kawakawai ragidai ki mu paunamugu ika tondawa emupu ka mu mete notamaga kowena manako e inai kanibu e bameya bauwena emupu sibu, wagubu ke; “Gubagani, kau gwede nana nu yabunuga minibi kayanugibi? Nau mamagi mete kina nu notanuga kowena kau kwaenegi kwaigemeya.”

⁴⁹ Ko Iyesu denai wagubu ke; “Wi gwede nana nau kwaeneni kwaiga-mawa? Nau Mamai e Tawai rabineya tondana ki nana ko ki wi kataigau bo pa mena?” ⁵⁰ Ko e badidi wagubu ki mibai mu eba wainamupu.

⁵¹ Iyesu ubupu mu mete kayatagubu sumawa da mu nateremaga Nasareta ki ade bautagubu manako e inai mamai wiwiratamiyawa ade mu umunumaga wadawa tondawa. Ko e inai ka badidi wenawena yau kuduba e ebo mena rabineya notapiyawa tondawa. ⁵² Mu munumaga Iyesu kawayawagawa yarawa ade e notai mete kawayawagawa yarawa. Mamanuga God ade iya-pana mete kina e nene ebotau wainapamawa ade e mamamai tagamawa.

3

*Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni
(Mateyu 3:1-12; Maki 1:1-8; Diyoni 1:19-28)*

¹ Apunu Sita Taibiriyasi tawana Rumi ragidai mu kawaimaga tondawa kaniyawa da kwamura ida esida kewowena kerapu daikere kewo-wena (15) ki makeya ka apunu Ponsiyasi Pairasi tawana Diyudiya ragidai mu kawaimaga tondawa, apunu Erodi ka tawana Gariri ragidai mu kawaimaga

tondawa, apunu Erodi e yowai Piripo ka tawana Isuriya yo Tarakoniyasi ragidai mu kawaimaga tondawa, apunu Raisaniyasi ka tawana Abirini ragidai mu kawaimaga tondawa, ² ade apunu Anasi yo apunu Kaipasi ki mu ka Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai kuduba mu kawakawai-muguma idiwa. Mara ki makeya ka apunu Sekaraiya e gubagai Diyoni ika iyapana eba idiwu tawaneya tondawa. Mamanuga God e yonai e bameya bauwena, ³ manako e ubupu tawa tawa awana Diyoudani bameya ki kayawena di-mawagawa umawa iyapana tadeyawa, wagawa ke; “Wi beraga berokoi ki wi karako kamadumuri wi notaga wira-yagisi da nau wi siruwaniyani manako Mamanuga God uburoto wi bigiga ki empoto surupoto.”

⁴ Takari kawayaya ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Aisaiya oka yau tapu, wagubu ke;

“Apunu mosi gwabau umau e bonanai ragi-ragi kawayaya wagau ke; ‘Kaiwawonuga e yawatai gwaba memuri da e taneya baiyagisi kayayagisi.

⁵ Gonu kuduba ki wi waira utapu-muri da posiyagisi ade kweya kuduba ki kwarisitagisi manako dobu wenapoto. Yawata ninoki tapu ki supasupayagisi ade yawata bowa ganaganai ki kuduba momomoi wenapoto,

⁶ manako iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki ka mu Mamanuga God e Iya Negeyau Apunai mu yabumugere empomoto.”

Oragai apunai Aisaiya oka inako tapu.

⁷ Iyapana ropani kawayā apunu Diyoni bameya bautagubu da e mu siruwatamana ki nana, ko e mu tadebu wagubu ke; “Wi ka motamota berokoi e munuiyoma. Nima nidibu da wi Mamanuga God e nuwa pupui wi bamagau bauwagana kwaewagau ki kudeya wi wakapaigubu yewe siruwaigamana ki nana baigubu?” ⁸ Wi mibai iyaga wirapamana wainapiyamu ki ka wi iya oragai ki kuduba kamadumuri supasupai mena kwaiwogoi. Ade eba notapiyoi da wi yona mena iwagamana ka baganai, iwagi ke; ‘Nu ka oragai apunai Eburamu e momoiyoma ki pokere Mamanuga God e nu wainaniyau da nu ka baganai.’ Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e nuwaiya ki ka e bowa ropani kawayā yau tadeni manako mu eyaka eyaka oragai apunai Eburamu e momoi-yoma wenatagisi. ⁹ Karako ka ripa kerareya dokopana apunai okukuna-wena kewowena da e ripa ki meyana kwaewagau. Ripa ururutanai kuduba ki e dokopoto matau isiyapoto.”

¹⁰ Apunu Diyoni inako wagubu ki ka iyapana e denai manumupu, tagubu ke; “Nu badidi kwaigamu?”

¹¹ Ko e denai tadebu, wagubu ke; “Kau nima midigi tatamai apeya ki kau mo wadi kau waretagi midigi tatamai pa mena apunai ki kwei. Ade kau nima bani mete kina ki kau waretagi bani pa mena apunai dai kwei.”

¹² Iyapana wairamaga denai ‘takesi’ wadamawa ragidai dai apunu Diyoni mu siruwatamana ki nana e bameya bautagubu

manako manumupu, tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, nu badidi kwaigamu?”

¹³ Ko e denai tadebu, wagubu ke; “Iyapana wairamaga denai mempu puru tampu ki mena makeya wi takesi wadoi ko ki kawareya wi wibo nuwagau asusu eba tepiyoi.”

¹⁴ Piyara ragidai dai mete kina bautagubu e manumupu, tagubu ke; “Ko nuyo, nu ka badidi kwaigamu?”

Ko e denai tadebu, wagubu ke; “Iyapana eba keraputaisini pokaiya mu gwedegwedemaga tepiyoi ade iyapana yabayababa eba naritamiyoi. Wi upiga badidi kwaiwagamu ki denai wadamu ki mena mamamai iwogoi ko eba kaupuwaiwogoi.”

¹⁵ Apunu Diyoni inako dimawagawa ka iyapana notamaga kipu ubupu, tagubu ke; “Apunu yau ka bani nu Iya Negeyana Apunai Keriso ba bauwena yau kena.”

¹⁶ Mu inako wainapamawa ki sisiyai apunu Diyoni wainapupu ki pokere e iyapana ki kuduba yona yau tadebu, wagubu ke; “Nau ka awana pokaiya wi siruwaniyakani ko nau ewaneya ka apunu mosi baiyagisi. E kasiyarai ka kawaya esida ko nau kasiyarani ka maraitau erida. Nau e bigabigai kwaesugana waitapana e kerarai kwakwarai rikapana ko nau eba bagi da nau upi ki kwaesugani. E baiyagisi ki ka e Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kasiyarai pokaiya ade mata nonarai pokaiya wi siruwaniyoto. ¹⁷ E diba idaiya wadubu kewowena ki pokaiya e gwaba madai ki tekwaripoto da mibai gwegwetagisi wataya ukwo-pomoto ko gwaba ki kwarai ki ka mugu ki nusuru tepoto madaneya nakapoto.

Gwaba mibai gwetagubu ki e tepoto e tawaiya magara nakapoto ko mugui ki e mata maramara urau ko ewa mo eba poyagisi ki wateya isiyapoto.”

¹⁸ Apunu Diyoni e bonanai ragiragi kawayaya yona ebo ebo iyapana tadeyawa teyateyama. Ade e ubupu Mamanuga God e yonai bagi kawayaya ki mete dimawagawa tondawa. ¹⁹ Ko apunu kawai Erodi e nuwai pupuwena apunu Diyoni bameya mibai ka Diyoni ubupu e nakaripupu, wagubu ke; “Kau berokoi kwaenugibi kau nadawagi Erodiyasi kuwanugibi uwapi.” Apunu Erodi e eba berokoi ki mena kwaewena ko e berokoi ebo ebo dai mete kwaewagawa ki pokere Diyoni ubupu e inako nakari-pupu. ²⁰ Apunu Erodi berokoi kuduba kwaewena ki kawareya ka e yau mete kwaewena; E apunu Diyoni wadubu dibura rabineya tapu.

*Apunu Diyoni ubupu Iyesu siruwapupu
(Mateyu 3:13-17; Maki 1:9-11)*

²¹ Apunu Diyoni iyapana kuduba siruwatapu kewowena eweya ka e Iyesu mete siruwapupu. Ki eweya, Iyesu guriguriwagawa ki makeya, ka kunuma gudui siwawena, ²² manako Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawayaya midiwari umago maba kawapu Iyesu kawareya tondubu, manako bonana mosi kunuma were kawapu, wagubu ke; “Kau ka nau Gubagani. Nau nuwaneya po kau ki pokere kau mamamagi nau karako wainapakani.” Bonana ki inako wagubu.

*Yau ka Iyesu e ripakwarakwaraiyoma
(Mateyu 1:1-17)*

23-38 Iyesu bauwena Mamanuga God e upi kerarai birikapupu ki makeya ka e kwamurai apunai eyaka mena kewo-wena ida esida mena (v30). Iyapana naiya wenamaga eyaka mena wenatagamawa kebomawa da siyarai Iyesu wenawena mu simaga ka yau kena; (v38) Kerareya ka Mamanuga God apunu Adamu pasipupu.

Adamu ubupu manako e gubagai Seti wenawena. Seti ubupu manako e gubagai Inosi wenawena.

(v37) Inosi ubupu manako e gubagai Keinani wenawena.

Keinani ubupu manako e gubagai Marareo wenawena.

Marareo ubupu manako e gubagai Diyere wenawena.

Diyere ubupu manako e gubagai Inoki wenawena.

Inoki ubupu manako e gubagai Mesusera wenawena.

(v36) Mesusera ubupu manako e gubagai Remeki wenawena.

Remeki ubupu manako e gubagai Nowa wenawena.

Nowa ubupu manako e gubagai Semu wenawena. Semu ubupu manako e gubagai Apakesedi wenawena.

Apakesedi ubupu manako e gubagai Keinani wenawena.

(v35) Keinani ubupu manako e gubagai Sira wenawena.

Sira ubupu manako e gubagai Iba wenawena.

Iba ubupu manako e gubagai Pereki wenawena.

Pereki ubupu manako e gubagai Reu wenawena.

Reu ubupu manako e gubagai Seroki wenawena.

(v34) Seroki ubupu manako e gubagai Neyo wenawena.

Neyo ubupu manako e gubagai Tera wenawena.
Tera ubupu manako e gubagai Eburamu wenawena.
Eburamu ubupu manako e gubagai Aisiki wenawena.
Aisiki ubupu manako e gubagai Diyaikapu wenawena.
Diyaikapu ubupu manako e gubagai Diyuda wenawena.
Diyuda ubupu manako e gubagai Peresi wenawena.
Peresi ubupu manako e gubagai Esironi wenawena.
Esironi ubupu manako e gubagai Anai wenawena.
Anai ubupu manako e gubagai Atamini wenawena.
(v33) Atamini ubupu manako e gubagai Aminadapu wenawena.
Aminadapu ubupu manako e gubagai Nasoni wenawena.
Nasoni ubupu manako e gubagai Saramoni wenawena.
Saramoni ubupu manako e gubagai Bowasi wenawena.
Bowasi ubupu manako e gubagai Obedi wenawena.
Obedi ubupu manako e gubagai Diyese wenawena.
(v32) Diyese ubupu manako e gubagai Dewida wenawena.
Dewida ubupu manako e gubagai Natani wenawena.
Natani ubupu manako e gubagai Matata wenawena.
Matata ubupu manako e gubagai Mena wenawena.

(v31) Mena ubupu manako e gubagai Mereya wenawena.
Mereya ubupu manako e gubagai Erayakimi wenawena.
Erayakimi ubupu manako e gubagai Diyonamu wenawena.
Diyonamu ubupu manako e gubagai Diyosepa wenawena.
Diyosepa ubupu manako e gubagai Diyuda wenawena.
Diyuda ubupu manako e gubagai Simiyoni wenawena.
(v30) Simiyoni ubupu manako e gubagai Riwai wenawena.
Riwai ubupu manako e gubagai Matata wenawena.
Matata ubupu manako e gubagai Diyorimi wenawena.
Diyorimi ubupu manako e gubagai Eriyesa wenawena.
(v29) Eriyesa ubupu manako e gubagai Diyosuwa wenawena.
Diyosuwa ubupu manako e gubagai Eri wenawena.
Eri ubupu manako e gubagai Eremadamu wenawena.
Eremadamu ubupu manako e gubagai Kotami wenawena.
Kotami ubupu manako e gubagai Adi wenawena.
Adi ubupu manako e gubagai Meruki wenawena.
(v28) Meruki ubupu manako e gubagai Narai wenawena.
Narai ubupu manako e gubagai Siyasiyero wenawena.
Siyasiyero ubupu manako e gubagai Serababero wenawena.
Serababero ubupu manako e gubagai Resa wenawena.

- (v27) Resa ubupu manako e gubagai Diyonani wenawena.
 Diyonani ubupu manako e gubagai Diyoda wenawena.
 Diyoda ubupu manako e gubagai Diyoseki wenawena.
 Diyoseki ubupu manako e gubagai Semaini wenawena.
 Semaini ubupu manako e gubagai Matataiyasi wenawena.
 Matataiyasi ubupu manako e gubagai Masu wenawena.
- (v26) Masu ubupu manako e gubagai Nagui wenawena.
 Nagui ubupu manako e gubagai Esiri wenawena.
 Esiri ubupu manako e gubagai Neuma wenawena.
 Neuma ubupu manako e gubagai Aimosi wenawena.
- (v25) Aimosi ubupu manako e gubagai Matataiyasi wenawena.
 Matataiyasi ubupu manako e gubagai Diyosepa wenawena.
 Diyosepa ubupu manako e gubagai Diyanai wenawena.
 Diyanai ubupu manako e gubagai Meruki wenawena.
 Meruki ubupu manako e gubagai Riwai wenawena.
 Riwai ubupu manako e gubagai Matata wenawena.
- (v24) Matata ubupu manako e gubagai Erai wenawena.
 Erai ubupu manako e gubagai Diyosepa wenawena.
 Diyosepa ubupu manako e gubagai Iyesu wenawena.

(v23) Iyapana Iyesu mamai Diyosepa simupu, ko Iyesu e ka eba apunu Diyosepa e gubagai mibai.

4

Berokoi Apunai Seitani Iyesu beraberapiyawa kerapu taisinipiyawa

(Mateyu 4:1-11; Maki 1:12-13)

¹ Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya Iyesu rabineya posiwena kasiyara kwebu manako Iyesu awana Diyoudani kamadubu wirawena ki makeya ka Mamanuga God e Keyai ki bauwena e yabiripupu bananapupu iyapana eba idiwu tawaneya ki kaya-tagubu. ² Mu ika bautagubu ka Berokoi Apunai Seitani ubupu Iyesu bameya bauwena manako mara apunai apeya kewowena (40) ki rabineya ka e maramara Iyesu beraberapiyawa kerapu taisinipiyawa. Mara ki rabineya ka Iyesu bani eba kupawa ko e maramara pa umawa wadawa da ewa wetei mebu. ³ E wetei meyawa makeya ka Seitani e bameya bauwena sibu, wagubu ke; “Kau God e Gubagai baganai ki kau nuwagi da bowa yau bani wenayagisi kupi.”

E inako wagubu, ⁴ ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke: “Mamanuga God e okai mosi inako wagubu ke; ‘Iyapana iyamaga kerarai ka eba bani mena.’”

⁵ Ko Seitani ade ubupu Iyesu yabiri-pupu ewapuru iyarau mo yamupu manako namari maba mo garugaru mena wadubu tawana tawana, madega kauwagau madega posiwagau ki kuduba minibu siwa matarau emupu. Empamawa ka Seitani wirawena Iyesu sibu wagubu ke; ⁶ “Gwedegwede bagibagi yau kuduba

empiyei ki kasiyarai mete kina ki nau kau negeyani. Yau kuduba ka nau nene ki pokere nau nuwaneya iyapana mo kweyana wainapani ki nau e kweyani. ⁷ Ko kau naiya nau parausini nau yabaraneya kwarisinuwagi ramatagi kawareya uburi nau sini tepapi were ewa ki nau bagibagi yau kuduba kau negeyani.”

E inako wagubu, ⁸ ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke: “Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; ‘Nu Mamanuga God e ebo mena si tepapomu ade e mena notapomu bigabigai kwaigomu.”

⁹ Berokoi Apunai Seitani Iyesu yonai ki wainapupu bananapupu natere kawaya Diyerusaremu kayatagubu manako e Iyesu wadubu Mamanuga God e Tawai ki tagaiya iyarau yamupu manako sibu, wagubu ke; “Kau God e Gubagai baganai ki kau kwarara yau sikipi wairau uburi.” E inako wagubu, ade wagubu ke; ¹⁰ “God oka yau tapu, wagubu ke;

‘Nau aneyaniyoma tonotamani eminimoto naigida mena kwayubanimoto.’

¹¹ Ade e oka yau mete tapu;

‘Aneya idamaga rabineya kau wadinimoto sumoto ki pokere kau keraragi bowa eba miniyoto.’ ”

Berokoi Apunai Seitani e Mamanuga God yonai kawareya inako wagubu, ¹² ko Iyesu wirawena e empupu manako denai sibu, wagubu ke; “Mamanuga God e okai mosi inako wagubu ke; ‘Wi nau kasiyarani matarau empamana ki nana asusu eba kwaiwogoi.’ ”

¹³ Berokoi Apunai Seitani e Iyesu beraberapiyawa kerapu taisinipiyawa da kewowena

manako kamadubu kayawena. Ko e eba deni mena kamadubu kayawena.

Iyesu e upi kerarai tawana Gariri rabineya birikapupu

(Mateyu 4:12-17; Maki 1:14-15)

¹⁴ Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawayaya Iyesu rabineya posiwena ki kasiyarai pokaiya ka e wirawena tawana Gariri ade kayawena. E ika bauwena ki sisiyai garugaru mena kawayawena kayawena tawana ki rabineya iyapana kuduba wainamupu. ¹⁵ E Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai ebo ebo ki rabineya iyapana tadeyawa kabukabuwa umawa ade iyapana kuduba e mamamai tagamawa e si esida mena tepapamawa.

Natere Nasareta ragidai Iyesu tagararamupu

(Mateyu 13:53-58; Maki 6:1-6)

¹⁶ Ki eweya ka Iyesu e naiya kwempu kawayaya ki wateya natere Nasareta ade bauwena. Aiy-ata marai ki makeya ka e maramara guriguri tawaiya kayawagawa ki pokere e karako ika Nasareta bauwena ka e inako mete kwaewena guriguri tawaiya yapu. E iyapana paunamugu Mamanuga God e okai mo iyabapana ki nana bagi ubupu, ¹⁷ manako mu kaimpu Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Aisaiya takari kawayaya oka badidi okapupu wikumupu ki Iyesu kwempupu manako e wiku ki rikapupu wadubu rorona manako yona yau iyabapupu, wagubu ke;

¹⁸ ‘Mamanuga God e nau winesinibu, manako e eya Keyai nau rabinaneya tapu minibu siwa da nau kayasugana e yonai bagi

kawaya iyapana imagei ragidai tadeyana ki nana. Umatampu dokodoko ragidai mu idamaga kerapumaga rikawagana sisiyai mu tadeyana ki nana ka e nau tonosinibu. Iyapana yabumaga kenewena ki tawana ade empamana ade iyapana bita kawaya wadamu ki bitamaga tekatekawagana ki nana ka nau bausugubuwani.

19 Mamanuga God e iyapanaiyoma iyatamana ki marai bauwena ki sisiyai nau mu tadeyani.’

20 Iyesu oka ki iyabapupu kewowena ade wikupupu tawa ki kawaimaga ade kwebu manako kwarisiwena tondubu. Iyapana kuduba tawa ki rabineya e yabu dokopamawa idiwa, 21 manako e tadebu, wagubu ke; “Nau oka yau iyabapekeya ki mibai karako wi yabugere makeya makeya matarawena.”

22 Iyapana kuduba e badidi wagubu ki wainamupu ka mu mamamatagubu mibai ka e yonai ka midiyai kawaya. Ko mu ade notamaga babawena mu mubo mubo tagubu ke; “E ka apunu Diyosepa e gubagai diyayai wainapemei ko e badidi maba yona bagi kawaya inako wagau?”

23 Ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Nau kataineya da iyapana tagamu yonai ki wi wirapumuri nau sidimuri, iwagi ke; ‘Iyapana Iyatamiyei Apunai, kau karako kiya iyanuwagi.’ Ade wi yona yau mete sidimuri, iwagi ke; ‘Kau natere Kaponiyamu rabineya badidi kwaenugeya wainamipi ki maba kau karako kau kiya tawanageya yewe mete kwaenuwagi da nu kau eminiyamu.’ 24 Ko nau karako kawareya ade

suwagani wainapumuri; Mamanuga God e bonanai wainapiyau wagau apunai e ebo tawaneya baiyagisi ki ka e eya iyapanaiyoma e diriwai eba kwae-tagisi. ²⁵ Nau nidiyani wainapumuri; Naiya takari kawayaya Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Eraidiya tondawa ki makeya ka ridi koboro ropani kawayaya tawana Isiraero rabineya idiwa. Kwamura apeya eyaka ade siragamu ida daikere kewowena daikere eyaka mena ki rabineya ka nawaya mo eba bauwena ki pokere tawana kuduba ka kapoi kawayaya ubupu. ²⁶ Koboro taubanuwai ropani kawayaya ika mibi wetei idiwa ko Mamanuga God e eba ubupu oragai apunai Eraidiya mu waitamaga nene tonopupu. Pa mena. Ridi kwaiyanai mosi ki tawana Saidoni natere Sarepita rabineya koborowena ki e mena bameya ka e apunu Eraidiya tonopupu. ²⁷ Ade Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Eraisa tondawa ki makeya ka tawana Isiraero taubanuwai ropani kawayaya mu kwakwarepumaga kwatak-watawena. Mu ropani kawayaya inako sigiratagubu idiwa ko oragai apunai Eraisa mu mo eba iyatapu ko e ubupu tawana Siriya ragidai mu apunumaga Namani ki e mena iyapupu.” Iyesu inako wagubu.

²⁸ Iyapana kuduba guriguri tawai ki rabineya Iyesu yonai wagubu ki waina-mupu ka mu nuwamaga pupuwena, ²⁹ manako mu kimpu ubumpu e weumpu kwenumpu matarau bautagubu manako tainimupu gari tagaiya kayatagubu. Mu nateremaga ka kweya mo kwauneya ki pokere mu e kwarareya kaupamana ki nana wainamupu.

³⁰ Ko Iyesu mu yabumaga minibu manako mu

pauna-mugu bauwena kayawena.

*Keyai berokoi apunu mo rabineya tondawa
(Maki 1:21-28)*

³¹ Ki eweya ka Iyesu natere Kaponiyamu tawana Gariri rabineya ki kayawena umawa da bauwena manako aiyata marai ki makeya ka e iyapana ika idiwa mete tadeyawa kabukabuwa tondawa. ³² Iyapana kuduba e yonai wainamupu ki mu notamaga kowena kodabamaga kamupu mibai ka e yonai ki kasiyarai ka kawaya.

³³ Diyu ragidai gurigurimaga tawai ki rabineya ka apunu mosi ika mete kina ki e rabineya kweya kairapu mosi tondawa. Apunu ki Iyesu empupu ka e bonanai ragiragi kawaya kwewena wagubu ke; ³⁴ “Iyesu tawana Nasareta apunai, kau nu bamanugu badidi kwaenugana ki nana baunugibi? Kau nu giriniyana ki nana baunugibi bo? Nau kataineya kau. Kau ka Mamanuga God e bibi tononibu apunai bagi kawaya.”

³⁵ E inako wagubu, ko Iyesu keyai berokoi apunu ki rabineya tondawa ki empupu manako siwakekepupu ragiragi kawaya sibu, wagubu ke; “Kau yona kererenuwagi apunu yau kamadi baunuwagi kayanuwagi.” E inako wagubu makeya ka keyai berokoi ki apunu ki wadubu kwisipupu iyapana yabaramugu kwenupupu manako bauwena kayawena. Ko apunu ki bidara mo eba wadubu.

³⁶ Iyapana kuduba Iyesu matakira badidi kwaewena ki emupu ka mu notamaga kowena mu mubo mubo kowamuguma mete manu kasiwara-tagubu, tagubu ke; “Yau ka badidi?”

Yau ka kabuwa waunai mosi bo? Apunu yau e kasiyarai ka kawayaya. E keyai berokoi siwakeketamiyau wagau ki ka mu e bonanai wadamu bautagamu kaya-tagamu.”³⁷ Mu inako tagamawa manako Iyesu badidi kwaewena ki sisiyai tawana ki rabineya tawa tawa kawayawena kayawena.

*Iyesu iyapana ropani kawayaya iyatamiyawa
(Mateyu 8:14-17; Maki 1:29-39)*

³⁸ Iyesu Diyu ragidai mu guriguri-maga tawai ki kamadubu manako apunu Saimoni tawaiya kayawena. E ika bauwena ka apunu Saimoni e memenagui ridai ki muyamuyawena ika ukwarawa ki sisiyai mu Iyesu simupu,³⁹ ki pokere e kanibu ridi kebari kawareya ukwarawa ki e madaneya ubupu manako e bonanai ragiragi kawayaya sigira ki baiyonopupu. Ki makeya ka ridi ki e muyai ki kewowena manako e deni mena kipu ubupu kanibu mu diriwamaga kwaewena bani dai warapupu tagebu.

⁴⁰ Kemorawagana kwaewagawa ki makeya ka iyapana ubumpu mu kowa-muguma sigisigirai ropani kawayaya sigiramaga ebo ebo ki tetampu Iyesu bameya bautagubu manako e ubupu e idai mu eyaka eyaka kawarimugu tapu da mu kuduba iyatagubu gawarara.⁴¹ Kweya kairapu iyapana dai rabina-mugu idiwa ki e mete siwakeketapu da mu matarau bautagubu bonanamaga ragiragi kawayaya tagubu ke; “Kau ka Mamanuga God e Gubagai.” Kweya kairupu ki mu kataimugu da e ka Keriso ki pokere e mu tatamatapu da mu e sisiyai matarau eba tagamana ki nana.

⁴² Mu ukwapamawa da nawaru dumai tarawa ki makeya ka Iyesu e eya mena kipu ubupu iyapana kuduba yabumaga sipeya gari tagaiya kayawena. Ko iyapana e kwaenepamawa iwa da bananamupu manako munamupu da e mu eba kamaditamana kayawagana ki nana. ⁴³ Ko e denai tadebu, wagubu ke; “Iyapana Mamanuga God e gari rabinaya e kasiyarai pokaiya idiwana ki yonai bagi kawaya ka nau iyapana tawana tawana kuduba mu mete tadeyana ki nana. Nau Mamai ki nene nau tonosinibu bausugubuwani ki pokere nau yewe mena eba tondoni ko tawana tawana mete kayasugani dimasugoni umoni.”

⁴⁴ Iyesu tawana tawana umawa wadawa Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai rabinaya dimawagawa iyapana tadeyawa kabukabuwa umawa.

5

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai yabiri winetapu

(Mateyu 4:18-22; Maki 1:16-20)

¹ Mara mosi ka Iyesu kaburu kawaya Gene-sare papateya uburawa manako iyapana ropani kawaya Mamanuga God e yonai wainapamana ki nana ika bautagubu e kwagarampu paupunampu ubumawa. ² Ika kaburu papateya ka waka apeya ika nakamupu ki kimai ragidai kaburu papateya puwarimuguma ika siruwatamawa idiwa. ³ Waka ki mosi ka apunu Saimoni e nene manako Iyesu waka ki kawareya yapu apunu Saimoni sibu, wagubu ke; “Kau waka riyapi da

kaburu kaniyoto.” Apunu Saimoni waka riyapupu manako Iyesu waka ki rabineya tondawa iyapana ropani kawayu kaburu papateya idiwa ki tadeyawa kabukabuwa tondawa.

⁴ E yonawagawa da kewowena ka e apunu Saimoni ade sibu, wagubu ke; “Kau kowagiyoma mete kina waka riyapumuri kaburu paunau kaniyoto manako raubiyo nene puwari nunumuri.”

⁵ Ko apunu Saimoni denai e sibu, wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai, kemora ka nu kimaigemeya idiweya da nawaru yabunugu puruwena ko nu raubiyo mo eba wadimipi. Ko kau nuwegei ki pokere nau puwari ade kaupani ka baganai.” ⁶ Apunu Pita e kowaiyoma mete kina puwari ki nunu-mupu ka puwari rabineya raubiyo posiwena da puwari waunitau purupuru-tagamana kwaetagubu, ⁷ ki pokere mu kowamuguma waka mosi kawareya ki kebomana mu waitatamana ki nana ida were taunimupu. Mu bautagubu ka mu ewapuru raubiyo kuduba waramupu waka apeya positampu da waka apeya ki waunitau kaburu sumana kwaetagubu. ⁸ Apunu Saimoni si daikere ka Pita raubiyo ropani kawayu ki empupu ka e Iyesu yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu manako sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, nau ka apunu berokoi bigibigi ki pokere nau kamadisini kayanuwagi.”

⁹⁻¹⁰ Mu raubiyo ropani kawayu temupu ki matakirai ka apunu Saimoni e iyapanaiyoma ade e kowaiyoma apunu Tabadi gubagaiyoma Diyemesi yo Diyoni mete kina emupu manako

mu notamaga kowena kodabamaga ka-mupu. Ko Iyesu wirawena apunu Saimoni sibu, wagubu ke; “Kau kudu eba wainapiyowa. Kau karako raubiyo tepipi ki maba ka mara karako ade mara ewa ki kau iyapana tepiyowa.”

¹¹ Ki makeya ka mu wakamuguma tainitampu borau nakatampu manako gwedegwede kuduba ika kamaditampu Iyesu eweya kayatagubu.

Iyesu ubupu apunu mosi sigira berokoi wadubu ki iyapupu

(Mateyu 8:1-4; Maki 1:40-45)

¹² Mara mosi Iyesu natere mo bauwena ka apunu mosi sigira berokoi mo wadubu e kwakwarepui kwatakawawena ki ika tondawa. Apunu ki Iyesu bauwena empupu ka e garugaru mena yabadubu Iyesu yabareya gwairiwenanikapu mebu manako genepupu sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, kau kaubo nuwageya nau nene wainapiyei ki kau nau wadisini bagi.” ¹³ Iyesu apunu ki e nuwaboyai wainapupu ki pokere e idai roronapupu e mideya tapu manako sibu, wagubu ke; “Nau nuwaneya kau iya negeyani ki pokere kau sigiragi ki nau karako surupakani da kewoyagisi.” Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu ki e sigirai garugaru mena kewowena e midai wateya wateya bauwena manako e iyawena. ¹⁴ Ko Iyesu apunu ki tatama-pupu sibu, wagubu ke; “Nau karako iyanibuwani ki sisiyai kau iyapana eba tade ko kau deni mena Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu bama-mugu kayanuwagi da mu kau eminimoto manako ewa kayanuwagi oragai apunai Mosisi

gora tapu ki makeya makeya kwaenuwagi puyo Mamanuga God bameya tari da iyapana ki empomoto ki mu kataitagisi da kau sigiragi wana kewowena.”

¹⁵ Iyesu apunu ki tatamapupu ko e bameya badidi kwaewena ki sisiyai garugaru mena kawayawena kayawena iyapana tawana tawana wainamupu ki pokere iyapana ropani kawaya eba bigabigai Iyesu bameya bautagamawa e yonai wainapamana ade e uburana mu sigiramaga ebo ebo ki iyatamana ki nana. ¹⁶ Ko mara dai ka Iyesu tawana tawana matarau eba umawa ko e gari tagaiya e ebo mena guriguriwagawa tondawa.

Idai kerarai badabadamawena bisi kayawena apunai

(Mateyu 9:1-8; Maki 2:1-12)

¹⁷ Mara mosi Iyesu iyapana tadeyawa kabukabuwa tondawa ka Parisi ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina ika bautagubu e yonai wainapamawa empamawa idiwa. Mu ka natere natere kuduba tawana Gariri rabineya, tawana Diyudiya rabineya, ade natere Diyerusaremu were mete bau-tagubu. Iyesu yonawagawa makeya ka Mamanuga God iyapana iyatamana ki kasiyarai e rabineya posiwena, ¹⁸ manako ki makeya ka iyapana dai ki mu waretamaga sigirawena e idai kerarai badabadamawena bisi kaya-wena gagara rabineya tamupu ki wadumpu ika bautagubu. Mu nuwa-mugu tawa rabineya yamana apunu ki wadamana Iyesu yabareya tamana ki nana,

19 ko tawa rabineya iyapana posiwena yamana watai pa mena ki pokere mu apunu ki wadumpu tawa tagaiya yamupu manako Iyesu tondawa kawareya tawa tagai wadumpu bebere apunu ki mibi gagarai taburuba pokaiya kwimpu kaumpu iyapana paunamugu Iyesu yabareya supu. 20 Mu sumamaga kawaya daganani Iyesu bameya ki Iyesu empupu ki pokere e sigira apunai ki sibu, wagubu ke; “Waretani, kau bigigi ki nau empuwani karako surupakani.”

21 Iyesu yona ki wagubu ka Mama-nuga God e gorai kataimugu ragidai ade Parisi ragidai ika idiwa wainamupu manako mu mubo mubo manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke; “Apunu yau ka nima? Mamanuga God e mena nu biginuga empiyau surupiyau ki pokere apunu yau berawagau Mamanuga God e si giripiyau.”

22 Mu inako notapamawa ko mu notamaga ki kuduba ka Iyesu empupu ki pokere e wirawena mu manutapu, wagubu ke; “Wi gwede nana inako notapiyamu wereyakaurasiniyamu? 23-24 Nau sigira apunai yau e bigi surupana ki nana suwagubuwani ko wi bera umani nau sidimupu mibai ka wi wainapiyamu da ki ka pa yona da muyai pa mena. Ko nau karako yona ade mosi suwagani manako wi nau matakirani muyai kawaya empumuri. Nau Kunumau Kawapuwani Apunai iyapana bigimaga empana surupana ki kasiyarai wadubuwani ki wi karako nau mibisinimuri.” E inako wagubu manako wirawena sigira apunai ki sibu, wagubu ke; “Kau kiri uburi kebarigi ewopi kawarapi kau tawageya kayanuwagi.”

²⁵ Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu ki iyapana kuduba yabumugu garugaru mena kipu ubupu e kebari ewopupu kawarapupu manako mibi mamamai Mamanuga God e si tepapupu e ebo tawaiya kayawena. ²⁶ Iyapana kuduba ika idiwa matakira ki emupu ka mu notamaga kowena kudu mete wainamupu manako Mamanuga God e si esida tepapamawa, tagamawa ke: “Karako ka nu gwede bagi kawaya mosi nu nubo yabunugere emipi.”

*Iyesu apunu Riwai nene wagubu
(Mateyu 9:9-13; Maki 2:13-17)*

²⁷ Ki eweya ka Iyesu tawa ki kamadubu mata-rau bauwena manako iyapana wairamaga denai takesi tamawa ki wadawa apunai mosi si ka Riwai ika takesi wadawa wateya tondawa empupu. Empupu manako sibu, wagubu ke; “Kau karako yabi nau ewaneya uburi mete kaigamu.” ²⁸ E inako wagubu manako apunu Riwai deni mena kipu ubupu e gwedegwedei kuduba ika kamadubu manako Iyesu eweya kayawena.

²⁹ Mara mosi ka apunu Riwai e ebo tawaiya kupe kawaya mo Iyesu nene kwaewena. Iyapana takesi wadamawa ragidai ropani kawaya ade iyapana dai ki mete kina ika bautagubu Iyesu mete kupetagamawa idiwa. ³⁰ Parisi ragidai ade mu kowamuguma Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina Iyesu ika iyapana mete kupetagamawa idiwa emitampu ka mu gagayatagubu manako kaimpu Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai manutampu, tagubu ke; “Wi badidi pokere takesi wadamu ragidai ade iyapana

bigi kwaetagamu nu tagararatamemei ragidai ki mu mete kupeiwigamu idiwu?”

³¹ Iyesu mu yonamaga ki wainapupu ka e denai tadebu, wagubu ke; “Sigira ragidai ki mu mena ka muramura apunai bameya kayatagisi ko midimaga bagi ragidai ki mu ka muramura apunai ki e bameya asusu eba kayatagisi.

³² Nau ka eba iyapana bagi supasupai ki mu nene bausugubuwani ko nau iyapana bigi kwaetagamu ragidai ki mu nene bausugubuwani da mu notamaga wirayagisi.” Iyesu inako wagubu.

Iyapana Mamanuga God nene bani kamadumpu

(Mateyu 9:14-17; Maki 2:18-22)

³³ Iyapana dai Iyesu bameya bau-tagubu manako simupu, tagubu ke; “Apunu Diyoni e tadeyau kabukabuwa ragidai ade Parisi ragidai mu tadeyamu kabukabuwa ragidai mete kina ki mu kuduba ka mara dai Mamanuga God nene bani kamadamu pa guriguritagamu idiwu ko kau tadeyei kabukabuwa ragidai mu ka badidi pokere inako eba kwaetagamu ko mu bani kupamu ade awana mete kubamu?”

³⁴ Iyapana ki inako tagubu ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Wi badidi wainapiyamu? Anika waunai kupei ki kawareya ka apunu ewai ade ridi ewai bani eba kupomono ko pa idiwono bo? Ae, pa mena, bananatamini kupei ki kawareya baitagisi ki ka mu eba nuwa-boya maba idiwono ko anika waunai ki apunai mete kupetogomono idiwono. ³⁵ Ko mara baiyagisi da iyapana anika waunai apunai ki yadini dokodoko kayatagisi.

Mara ki makeya ka e kowa-iyoma nuwaboyatagisi bani kamadini.”

³⁶ Iyapana nota oragai ade nota waunai ki eba dibipamana ki nana ka Iyesu keyakeyai mosi mu ade tadebu, wagubu ke; “Iyapana mosi e midi tatamai oragai tegereyagisi ki ka e eba uburoto e midi tatamai waunai mosi tegerepoto tenai yadini manako oragai ki naureya popopoto. Pa mena. E inako kwaeyagisi ki ka e midi tatamai waunai ki giripoto ade dabuwa tenai wadubu ki ka eba dabuwa oragai ki mete kiyabu-maga eyaka mena. ³⁷⁻³⁸ Ki maba; Awana ‘waeni’ waunai ki wi awana kororai papa kwakwarai waunai wakamupu ki rabineya gwepumuri. Awana kororai ki ka nenenaitau ki pokere awana ‘waeni’ ebo totoripoto kawayayagisi ki ka kororai ki mete kawayayagisi. Ko wi awana ‘waeni’ waunai ki awana kororai oragai kakokakowena ki rabineya gwepumuri ki ka awana ‘waeni’ waunai ki totoripoto kawayayagisi ko awana kororai ki ka kakokakoi ki pokere wateya tondono da baurayagisi manako awana ‘waeni’ ki baiyagisi kayayagisi. ³⁹ Ade keyakeyai mosi ka yau kena; Iyapana awana ‘waeni’ waunai kubomoto ade oragai mete kubomoto ki ka mu waunai ki kamadini oragai mena wainapomono mibai ka awana ‘waeni’ oragai ka midiyai bagi kawayaya ko awana ‘waeni’ waunai ka midiyai pa mena.” Iyesu inako wagubu.

6

Aiyata pa idiwana marai ki yonai
(*Mateyu 12:1-14; Maki 2:23-28; Maki 3:1-6*)

¹ Aiyata marai ki makeya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina tawana mo kay-atagubu manako yawatau ka mu kokora mo kawareya bautagubu. E tadeyau kabukabuwa ragidai kokora ki kawareya kaiwa ka mu gwaba mosi ki madai dai asusu toporu-pamawa tepamawa idamugu koto-pamawa manako madai mibai ki kupa-mawa kaiwa. ² Ko Parisi ragidai dai mu emitampu manako manutampu, tagubu ke; “Wi badidi pokere inako kwaiwagamu? Nu goranuga aiyata marai nene badidi wagau ki wi raurupiyamu.”

³ Ko Iyesu denai iyapana ki tadebu, wagubu ke; “Takari kawaya oragai apunai Dewida badidi kwaewena ki bususui mu oka tampu ki wi iyabamupu kataigubu bo pa mena? E kowakowaiyoma mete kina wetei metapu, ⁴ manako oragai apunai Dewida Mamanuga God e Tawai rabineya yapu bani buredi ki iyapana Mamanuga God nene puyo ika nakamupu ki dai e tepupu kubabu ade dai mete tepupu e kowakowaiyoma tagebu kupamupu. E inako kwaewena, ko gora wagau da bani ki ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ki mu mena kupomoto.”

⁵ Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu ke; “Kunumau Kawapu Apunai e ka aiyata marai ki Debai. E ka kawaya esida ko aiyata marai ki ka erida.”

⁶ Aiyata marai mosi ka Iyesu Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai mo yapu manako e ubupu iyapana ika tadeyawa kabukabuwa tondawa. Apunu mosi ika tondawa e idai garu ka kiyokiyowena bisi kayawena. ⁷ Ko mara ki ka aiy-

ata marai ki pokere Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ade Parisi ragidai dai mete kina ika bautagubu Iyesu naigida mena empamana ki nana idiwa. Mu wainamupu da e sigira ragidai aiyata marai ki makeya iyatamini bo gwede mo paerepoto gora raurupoto ki ka mu ubumoto e pari wirawirapomoto. ⁸ Mu inako notapamawa ko mu notamaga ki ka Iyesu e ororeya mena empupu kewowena ki pokere e apunu idai kiyokiyowena apunai ki sibu, wagubu ke; “Kau yabi yewe iyapana yabara-mugu uburi.” E inako wagubu manako apunu ki kipu ubupu kanibu iyapana kuduba mu yabaramugu ubupu. ⁹ Ko Iyesu iyapana tadebu, wagubu ke; “Wi nau sidimuri da nau wainapani; Aiyata marai ki ka nu bagi kwaigomu bo berokoi kwaigomu? Ade nu iyapana iyatamomu bo giritamomu? Nu goranuga ki nene badidi wagau?” ¹⁰ E wirawena mu kuduba emitamiyawa da kamadubu manako ade wirawena idai kiyokiyoi apunai ki sibu, wagubu ke; “Kau idagi roronapi.” Apunu ki e idai roronapiyawa makeya ka e idai ki garugaru mena supasupawena.

¹¹ Kawakawai ragidai matakira ki emupu ka mu nuwamaga pupuwena manako mu mubo mubo tagamawa kasiwara Iyesu bameya badidi kwae-tagamana ki keketai kupamawa.

Iyesu apunu ida esida kewowena kerapu apeya winetapu

(Mateyu 10:1-4; Maki 3:13-19)

¹² Mara ki makeya ka Iyesu e eya mena kweya mo yapu posiwena manako kemora ki rabineya

ika Mamanuga God bameya guriguriwagawa ton-dawa da nawaru puruwena. ¹³ Nawaru puruwagawa ka e ubupu e tadeyau kabu-kabuwa ragidai ki mu nene wagubu bautagubu manako apunu mena ida esida kewowena kerapu apeya winetapu mu simaga e ‘Tononotapu Ragidai’ tadebu. E winetapu ragidai eyaka eyaka mu simaga ka yau kena; ¹⁴ Apunu Saimoni ki e si daikere Pita sibu ade Saimoni e yowai Enduru mete kina. Apunu Diyemesi yo apunu Diyoni, apunu Piripo yo apunu Batoromaiya, ¹⁵ apunu Mateyu yo apunu Tomasi, apunu Arapiyo gubagai si ka Diyemesi, apunu Saimoni mosi (e ka iyapana wairamaga gwandagi wagau ki apunai mosi), ¹⁶ apunu Diyemesi gubagai si ka Diyudiyasi ade apunu Diyudiyasi Isikariyoto. E ka Iyesu yogoi wagubu ki apunai.

Iyesu iyapana tadeyawa kabukabuwa ade iy-atamiyawa

(Mateyu 4:23-25; Mateyu 5:1-12)

¹⁷ Iyesu e tonotapu ragidai mete kina kweyau kawamawa da dobu mo bau-tagubu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai ropani kawaya e ika kwagara-mupu ubumawa. Iyapana ropani kawaya natere natere kuduba tawana Diyudiya rabinaya ade natere Diyerusaremu ade natere Taya yo Saidoni egi papasi deneya ki mete ika bautagubu e kwagaramupu ubumawa. ¹⁸⁻¹⁹ Mu nuwamugu e badidi kabuwawagawa ki wainapamana ade e uburana mu sigiramaga ebo ebo ki mete iyatamana ki nana ika bautagubu.

Iyesu kasiyarai e rabineya ki matarau bau-wagawa kayawagawa da iyapana iyatagamawa ki pokere mu kuduba e geyapamana manako iyatagamana ki nana wainapamawa. Iyapana gwedewau keyai berokoi mu giritamiyawa ki mu mete bautagamawa manako mu iya-tagamawa.

²⁰ Iyesu ubupu e tadeyau kabu-kabuwa ragidai emitapu manako tadebu, wagubu ke;

“Wi gwabau idiwu ragidai karako mamamai-wogoi, mibai ka Mamanuga God e gari rabineya kaiwana idiwana watai ki ka wi nene. ²¹ Wi karako wetei idiwu ragidai ki wi mete mamamaiwogoi, mibai ka aita ewa ki ka wi mateiwagi.

Wi karako yadi wadamu ragidai ki wi mete mamamaiwogoi, mibai ka aita ewa ki ka wi gwaita wadumuri.

²² Nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau pokanere ka iyapana wi wainanimoto siyasiya, wi tagarara-nimoto, wi wereyakauranimoto ade wi iyapana berokoi nidini. Ko mu wi bamagau inako kwaetogamu ki ka wi mamamaiwogoi. ²³ Mara ki baiyagisi ki ka wi mibi mamamai taereiwogoi mibai ka wi puyoga kawaya ka kunumau wi nawanaga tondau. Wi giriniyamu pasuniyamu ragidai ki mu bodamuguma ka naiya mena Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai ki inako mete giritamawa pasutamawa. ²⁴ Akae, gwedegwede ropani kawaya wi bamagau uburau ragidai. Wi karako mamamaiwagamu ki ewa kewo-yagisi. ²⁵ Akae, wi karako mateigubu

idiwu ragidai. Aita ewa ka wi nuwaboyaiwagi mibi wetei idiwoi.

Akae, wi karako gwaita wadamu ragidai. Aita ewa ka wi apena meyoide yadi kimoi.
²⁶ Akae, wi gwedewau iyapana wi werega tagamu wi siga esida tepapiyamu ragidai. Naiya takari kawayaka iyapana inako mete kwaetagamawa.

Mu dai beratagamawa tagamawa da ‘nu ka Mamanuga God e bonanai wainapemei iwegemei ragidai’, manako iyapana mu weremaga tagamawa.”

Nu iyanuguma mete nota kwarikwarisitamomu

(Mateyu 5:38-48; 7:12)

²⁷ Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Nau wainasiniyamu ragidai, nau karako wi nidiyani ki wi naigida mena wainapumuri; Wi iyaraguma ki wi ubumuri mu nota kwarikwarisitamuri, ade wi wainaniyamu siyasiya ragidai ki mu bamamugu ka wi denai bagi mena kwaiwagi. ²⁸ Wi simaganiyamu ragidai ki denai ka wi mu waditamuri bagi, ade wi giriniyamu pasuniyamu ragidai ki denai ka wi mu nene Mamanuga God bameya guriguriwagi. ²⁹ Iyapana mosi kau kwanabugeya miniyoto ki kau denai e eba mini ko kamadi da e kau kwanabugi daikere mete miniyoto ka baganai. Ade iyapana mosi kau nusurugi tatamai yadini ki kau e eba bodapi ko kamadi da e kau midigi tatamai mosi mete yadini ka baganai. ³⁰ Iyapana mosi kau gwedegwedegi ki genei yagisi

ki kau e kwei, ade iyapana mosi kau gwedegwedegi mo pa wadubu ki kau eba nuwagi kasiwara ade wadi. ³¹ Kau nuwageya iyapana kau bamageya badidi kwaetagamana wainapiyei ki kau yabiri mu bamamugu inako mete kwaenuwagi.

³² Kau nota kwarikwarisinyamu ragidai ki mu mena kau denai nota kwarikwarisitamiyowa ki ka Mamanuga God badidi pokere ki pokaiya kau wadinyoto bagi? Kau kwaenugibi ki ka eba gwede kawaya mosi. Bigi kwae-tagamu ragidai ki mu mete kina inako deni deni nota kwarikwarisi kasiwara-tagamu idiwu. ³³ Ade iyapana bagi mena kau bamageya kwaetagamamu ragidai ki mu mena bamamugu kau bagi kwaenugowa ki ka Mamanuga God badidi pokere ki pokaiya kau wadinyoto bagi? Kau kwaenugibi ki ka eba gwede kawaya mosi. Bigi kwaetagamamu ragidai ki mu mete kina inako kwae-tagamu. ³⁴ Ade kau gwede mosi iyapana mo kwebi manako kau notapiyei da e uburoto kau suruwagi ki denai wirapana negeyana wainapiyei ki ka Mamanuga God badidi pokere ki denai kau wadinyoto bagi? Bigi kwaetagamamu ragidai ki mu mete kina ka mu mubo kowamuguma bigi kwaetagamamu ragidai gwede mosi tageyamu ki mu suruwa-maga ade denai wirapamana tagemana ki wainapiyamu. ³⁵ Wi inako eba kwaiwogoi ko yau mena kwaiwogoi; Wi iyaraguma nota kwarikwarisitamiyoi ade mu bamamugu bagi mena kwaiwogoi. Wi iyapana gwede mo tagemuri ki ka mu denai wi suruwaga wirapamana negemana ki eba wainapiyoi. Wi bagi supasupai mena inako kwaiwogoi yamoi ki ka wi deniga kawaya ki wi aita ewa wadumuri

ade wi ka mibai Mamanuga God Iyarau Tondau Apunai e munuiyoma. Wainapumuri; Berokoi kwaetagamu ragidai ade puyo wadamu ko denai parau eba tagamu ragidai ki ka Mamanuga God mu mete waitatamiyau. ³⁶ Ki pokere Mamanuga God wi nuwanuwaniyau ki maba wi kowaguma inako mete nuwanuwa-tamiyoi.”

Iyapana berokoi eba tadeyomu
(Mateyu 7:1-5)

³⁷ “Wi kowaguma emitamuri ki ka wi garugaru mu eba waigubatamuri da Mamanuga God wi mete eba waiguba-niyoto. Ade wi idaga gurai wi kowaguma naurimugu eba ugwaditamuri ragiragi da Mamanuga God e idai gurai wi naurigau mete eba ugwadini ragiragi. Iyapana berokoi wi bamagau badidi kwaetagubu ki wi deni mena notagogapumuri. Wi inako kwaiwagi ki ka berokoi wi badidi kwaigubu ki kuduba ka Mamanuga God mete notagogapoto. ³⁸ Wi kowaguma puyo werenatamiyoi ki ka Mamanuga God wi mete puyo werenaniyoto. E negeni ki ka wi idagau posiyagisi siwagapoto iyapana poka nunumu dompiyamu ade kawareya kawareya nunumu dompiyamu posiwagau siwagapiyau ki maba posiyagisi siwagapoto. Ko wi iyapana gwede maraitau tagemuri ki denai ka Mamanuga God wi maraitau negeni, ade wi iyapana gwede kawaya daganani tagemuri ki ka Mamanuga God denai kawaya daganani wi negeni.”

³⁹ Iyesu inako wagubu manako keyakeyai mo tadebu, wagubu ke; “Iyapana yabui kenekenei apunai mosi ki ka e eba uburoto

e waretai yabui kenekenei ki e idaiya yadini yawata kabuwapoto. Pa mena. E inako kwaeyogono ki ka mu apeya ewapuru yawata paerepomoto bobau sumoto. ⁴⁰ Iyapana gwede mosi kataitagamana wainapiyamu ki ka mu eba ubumoto kabuwamaga apunai ki e raurupomoto. Ko e badidi kabuwatamiyau ki mu kataitagisi kewoyagisi ki ka mu katai-maga ka kabuwamaga apunai ki e katai mete eyaka mena.

⁴¹ Kau nima kau waretagi e yabuiya gwede mugu marai munta mo kene-pupu empipi nuwegei ki ka kau badidi pokere naiya kau kiya yabugeya ripa tapai kawaya mo kenepupu ki eba empipi were nuwegei. ⁴² Kau gwede nana kau waretagi siyei, nuwegei ke; ‘Kabai, kau yabi da nau waitaniyani mugu marai munta kau yabugeya supu ki koritapani.’ Kau gwede nana inako nuwegei ko ripa tapai kawaya kau kiya yabugi kenepupu ki kau eba empipi were nuwagibi? Wi ka midiga pa matakawagau ragidai. Wi yabiri ripa tapai kawaya wi wiga yabuga kenepupu ki koritapumuri da wi tawana naigida empumuri were ewa ka wi kowaguma yabumugu mugu marai munta kene-pupu ki waitatamuri koritapumuri.” Iyesu inako wagubu.

Ripa mibai kirau ki yonai
(Mateyu 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ “Ripa iruirui kawaya ki mibai berokoi eba kiroto ade ripa wayowayoi ki mibai bagi eba kiroto. ⁴⁴ Ripa mibai kirau ki pokaiya ka wi ripa makamaga kataiwagi. Damaya madai ki siporo eba wenapoto ade impunewa ki madai kauma

eba wenapoto. ⁴⁵ Ki maba, iyapana bagai ki e nuwai notai ka taniwena ki pokere e bagi mena kwaewagau ko iyapana berokoi ki e nuwai notai ka berokoi mena posiwena uburau ki pokere e berokoi mena kwaewagau. Iyapana nima e nuwai notai nota bagi mena notapiyau ki e umuneya ka yona bagi mena bauwagau, ko iyapana nima e nuwai notai nota berokoi mena notapiyau ki e umuneya ka yona berokoi mena bauwagau.”

*Tawa wadamu ragidai apeya mu
keyakeyaimaga
(Mateyu 7:24-27)*

⁴⁶ Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Wi badidi pokere kawareya kawareya ‘Kaiwawoni, Kaiwawoni’ sidiyamu ko nau nidiyakani ki wi makeya makeya eba kwaiwagamu? ⁴⁷ Iyapana nima nau bamaneya baiyagisi manako nau yonani suwagubuwani ki e makeya makeya kwaeyogono ki e iyai badidi maba ki keyakeyai nau karako wi kabuwaniyani wainapumuri; ⁴⁸ E ka apunu mosi e tawai bebedai uruba rorowa kawa-kawaya ukwatapu bebeda nunutapu ubumu ki maba. Awana goya bauwena tawa ki kweyana gwairi kwaewagawa ko tawa ki bebedai ragiragi kawaya uburawa ki pokere tawa ki eba gwairi-wena. ⁴⁹ Ko iyapana nima nau yonani pa wainapoto ko makeya makeya eba kwaeyogono ki ka e apunu mosi e tawai bebedai uruba iyaruiyaru ukwapupu kaupupu ki e maba. Awana goya bauwena tawa ki minibu manako tawa ki bebedai deni mena siwawena gwairi-pupu ki pokere tawa ki

rorororowena manako awana kawarapupu kayawena.” Iyesu inako wagubu.

7

Apunu kawai mosi e bigabigai apunai sigirawena

(Mateyu 8:5-13)

¹ Iyesu dimawagawa tondawa da kamadubu manako kipu ubupu kayawena umawa da natere Kaponiyamu bauwena. ² Natere Kaponiyamu rabineya ka apunu kawai mosi tawana Roumi were bauwena ika tondawa. Piyara ragidai mu kawaimaga ka eyo. Apunu ki e bigabigai nuwaiya po apunai mosi sigirawena powagana kwaewagawa. ³ Piyara apunai ki Iyesu sisiyai wainapupu ki pokere e ubupu Diyu ragidai mu kawakawaimuguma dai bibi tonotapu da mu Iyesu siyamana bauwagana manako uburana sigira apunai ki iyapana ki nana.

⁴ Mu kayatagubu Iyesu bameya bautagubu manako mu nuwamaga notamaga eyaka mena e simupu, tagubu ke; “Nu tononibu apunai ka apunu bagi kawaya ki pokere kau nu mete kaigamu manako e bigabigai apunai sigirawena ki kau iyapi. ⁵ Piyara apunai ki nu Diyu ragidai nu nene ebotau wainapiyau ade nu gurigurinuga tawai ki e nu nene mete wadubu.” ⁶ Mu Iyesu inako simupu manako bananamupu mete kayatagubu.

Mu umunamawa da tawa kikireya bautagamana kwaetagamawa ka piyara apunai ki yona mo ade tonopupu, wagubu ke; “Wi kaiwagi Kaiwawo apunai ki simuri da e nau tawaneya eba

umunoto. Nau ka eba gwede mo bagi kwaesug-
 ubuwani da e nau bamaneya baiyagisi, ⁷ ade nau
 e bameya surana ki mete eba baganai. Ko wi
 simuri da e wateya mena ika uburoto yagisi ki ka
 nau bigabigani apunai iyayagisi. ⁸ Nau mete kina
 ka iyapana kawakawai dai mu kobamugu. Mu
 gwede mo tagisi ki nau makeya makeya kwaesug-
 ani. Ade iyapana dai nau kobaneya. Nau mu kay-
 atagamana suwagani ki mu kaya-tagisi ade mu
 kebomana suwagani ki mu kebomoto. Ade nau
 bigabigani apunai nau bigani mo kwaewagana
 siyani ki ka e nau bigani ki kwaeyagisi. Ko ki maba
 wi karako Iyesu simuri da e yona mena yagisi
 manako e umuneya ka nau bigabigani apunai
 iyayagisi.” Piyara apunai ki yona inako tonopupu
 manako iyapana kayatagubu Iyesu bameya bau-
 tagubu yona ki makeya makeya e simupu.

⁹ Iyesu yona ki wainapupu ka e notai wagubu
 ke; “Akae, apunu ki e sumai ka kawaya.” E in-
 ako notapupu manako wirawena iyapana ropani
 kawaya e eweya umunamawa ki tadebu, wagubu
 ke; “Nau suwagani wainapumuri; Tawana Isir-
 aero ragidai wi paunagau ka nau iyapana yau e
 sumai maba mo eba bananapuwani.”

¹⁰ Bibi ragidai ki wiratagubu kaya-tagubu pi-
 yara apunai e tawaiya ade bautagubu ki ka mu
 sigira apunai ki iyawena ika tondawa emupu.

Koboro mosi e gubagai powena ki Iyesu iyapupu

¹¹ Eba rowarowa ki eweya ka Iyesu e tadeyau
 kabukabuwa ragidai ade iyapana ropani
 kawaya mete kina e bananamupu natere Naini
 kayatagubu. ¹² Natere Naini kikireya gari

umampu teta nakampu ki bameya bautagamawa ka mu natere ki ragidai yaraga mosi powena keroramupu gari tagaiya ononopamana ki nana ika kebomawa emitampu. Powena apunai ki e inai ka koboro, e gubagai eyaka mena ki po-wena. Ko tawa ki ragidai ropani kawayaya ridi ki mete bautagubu kebomawa.

¹³ Nu Kaiwawonuga koboro ki empupu ki ka e nuwaboyai kawayaya daganani wainapupu manako sibu, wagubu ke: “Kau yadi eba kirowa.”

¹⁴ E inako wagubu manako kanibu e idai gerowo kawareya tapu. Ki makeya ka onodiba ragidai ubumpu doko manako Iyesu ubupu powena apunai ki sibu, wagubu ke; “Munu waunai, nau nidiyani wainapi; Kau kiri uburi.” ¹⁵ Iyesu yona ki wagawa makeya ka powena apunai ki ade iyawena kipu ubupu bagi tondubu manako yona daikere wagubu. Ko Iyesu munu ki wadubu e inai kwebu.

¹⁶ Iyapana kuduba matakira ki emupu ka mu notamaga kowena kudu mete wainamupu manako Mamanuga God e si tepamupu, tagubu ke; “Kau yonagi wagau apunai kawayaya mosi nu paunanugu bauwena. Mamanuga God e iyapanaiyoma nu iyaniyana ki nana ka e karako apunu yau tonopupu nu bamanugu bauwena yau kena.” ¹⁷ Mu inako tagamawa manako Iyesu e badidi kwaewena ki sisiyai kawayawena kayawena tawana Diyudiya rabineya ade tawana tawana Diyudiya bameya ki mete kina ka iyapana kuduba e badidi kwaewena sisiyai mu kuduba wainamupu gawarara.

Apunu Diyoni e kowakowaiyoma Iyesu bameya

*tonotapu**(Mateyu 11:2-19)*

¹⁸ Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e kowakowaiyoma e bameya bautagubu manako Iyesu badidi kwae-wagawa umawa ki sisiyai e kabuwa-mupu. ¹⁹ E yona ki wainapupu ka e kowakowaiyoma apeya ki ade tonotapu da mu manu yau nu Kaiwawonuga manupamana, tagamana ke; “Apunu nu nawanai idiwei ki kau baganai bo nu apunu kudubai mosi bauwagana ki e nawanai idiwomu?”

²⁰ Iyapana apeya ki Iyesu bameya bautagubu ka mu e simupu, tagubu ke; “Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni kau manunimana ki nana nu tononibu baigibi. Nu karako kau manunimei yau kena; ‘Apunu nu nawanai idiwei ki kau baganai bo nu apunu kudubai mosi bauwagana ki e nawanai idiwomu?’”

²¹ Iyapana apeya ki Iyesu bameya bautagubu ki makeya ka Iyesu iyapana sigiramaga ebo ebo iyatamiyawa, keyai berokoi iyapana giritamiyawa ki siwakeketamiyawa, ade iyapana yabu-maga kenekenei ki dai mete iyatamiyawa da mu tawana ade empamawa, ²² ki pokere e denai mu tadebu, wagubu ke; “Wi wiraiwagi kaiwagi manako wi yabugere badidi empiyamu bo waina-piyamu ki kuduba wi apunu Diyoni simuri, iwagi ke; ‘Iyapana yabumaga kenekenei ki tawana ade empiyamu; iyapana kerapumaga badabadamai bo kiyokiyoi ki iyatagubu ka iwu; iyapana kwakwarepumaga kwatakawatawena ki ade iyatagubu; iyapana wenagumaga kenekenei

ki yona ade wainapiyamu; popotagubu ragidai ki mu dai ade iyatagubu kimpu ubumpu, ade gwabau idiwu ragidai ki mu ka yona bagi kawaya mete wainapiyamu. ²³ Iyapana gwedewau mu midimaga nau bamaneya eba togawagau ragidai ki mu ka mibi mamamai idiwono.’ Wi apunu Diyoni inako simuri.” Iyesu inako tadebu.

²⁴ Apunu Diyoni e tonotapu ragidai ki wiratagubu kayatagubu eweya ka Iyesu iyapana ropani kawaya ika dibimupu idiwa ki apunu Diyoni e nene yona yau tadebu, wagubu ke; “Wi naiya apunu Diyoni bameya iyapana eba idiwu tawaneya kaigubu ki ka wi gwede empamana ki nana kaigubu? Wi gwaba mosi nusuru gipiyau ki empamana ki nana kaigubu bo? ²⁵ Wi gwede empa-mana ki nana kaigubu? Wi apunu mosi e gwedegwedei bagibagi monagawena ki empamana ki nana kaigubu bo? Pa mena, iyapana gwedegwede bagibagi umamu ragidai ki mu ka upi eba kwaetagamu ko mu ka kawakawai ragidai mu tawamaga bagi ki rabineya pa idiwu. ²⁶ Ko karako nau sidimuri; Wi mibai gwede empamana ki nana kaigubu? Wi Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi ki e empamana ki nana kaigubu bo? Ena, wi ki nene kaigubu. Ko nau nidiyani wainapumuri; Apunu Diyoni e ka eba Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai ki mena ko e ka ade kawaya esida, ²⁷ mibai ka Mamanuga God e okai e nene inako wagubu ke;

‘Nau yonani wagana apunai ka nau bibi yabiri tonopani da e kau yawatagi meyoto.’

28 Oka ki inako wagubu ko nau ade nidiyani wainapumuri; Iyapana kuduba emitamiyamu mu paunamugu ka apunu Diyoni e mena ka kawaya esida. Ko aita ewa Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki marai baiyagisi makeya ka iyapana nima munu marai munta maba tondau ki e ka ade apunu Diyoni raurupoto esida.”

29 Iyapana pakasi ragidai kuduba ade takesi wadamu ragidai mete kina Iyesu e yonai ki wainamupu ka mu tagubu ke; “Ki mibai, Mamanuga God e yawatai kabuwaniyau ki ka supasupai kawaya.” Mu inako tagubu ki mibai ka apunu Diyoni ororeya mena mu siruwatapu. 30 Ko Parisi ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ki mu notamaga ka eba wirawena ade Mamanuga God mu nene kwaewena ki mu tagararamupu ki pokere apunu Diyoni mu eba siruwatapu.

31 Ko Iyesu iyapana ika idiwa ki ade tadebu, wagubu ke; “Wi karako idiwu ragidai wi iyaga badidi maba ki keya-keyai nau badidi maba suwagani? 32 Wi ka munu rasi imatau yanuwatagamu ki mu maba. Mu ka mu mubo deni deni tagamu kasiwara, tagamu ke; ‘Wi taereigamana ki nana nu kainaga minimei ko wi eba taereiwagamu.’ Bo ade tagamu ke; ‘Nu nuwaboya umayoi iwege-meimei ko wi yadi eba kimu.’ 33 Nau keyakeyai ki suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni bauwena ki ka e Mama-nuga God nene bani kamadubu ade awana ‘waeni’ mo e mete eba kubabu. Ko wi e

kwaewena ki emupu ki ka wi e simpu siyasiya, iwagubu ke; ‘Kweya kairapu mosi e rabineya tondau.’ ³⁴ Ade nau Kunumau Kawapuwani Apunai bausugubuwani ki ka nau bani yo awana kubabuwani manako wi nau sidimupu, iwagubu ke; ‘Empumuri, e ka kupekupei ade awana kawayaya daganani kubarau e yabarai babawagau. E takesi wadamu ragidai ade iyapana bigibigi nu tagarara-tamemei ragidai ki mu waretamaga.’ ³⁵ Wi inako iwagamu ko iyapana gwede-wau Mamanuga God e yonai suma-pomoto ki mu kataitagisi da Mamanuga God e notai ka mibai supasupai bagi kawayaya esida.” Iyesu inako wagubu.

Ridi mosi bigi mena kwaewagawa ki Iyesu bameya bauwena

³⁶ Parisi apunai mosi Iyesu nene bibi tonopupu da e bauwagana e tawaiya mete kupetagamana ki nana wagubu ki pokere Iyesu ika bauwena tawa rabineya kanibu tondubu manako mete kupetaga-mana kwaetagamawa. ³⁷ Natere ki rabineya ka ridi mosi bigi mena kwae-wagawa ridai ki ika mete tondawa. Iyesu bauwena Parisi apunai ki e tawaiya kupewagawa tondawa ki sisiyai ridi ki wainapupu manako e karakara mosi ki mu bowa pokaiya yamanamupu ki rabineya e ripa otai aurai bagi kawayaya mo minibu ki e wadubu Iyesu bameya kayawena. ³⁸ E Iyesu tagere bauwena e kerareya ubupu manako yadi kipu. E yadi kirawa ki yabui iwai supu Iyesu kerarai pasipupu manako ridi ki kwarisi-wena tondubu e yabui iwai Iyesu kerareya ki e debai

kumai rowarowa kawayu pokaiya surupupu. Surupupu kewowena ka e Iyesu kerarai kiyauyau-pupu manako ewa ripa otai aurai bagi kawayu ki wadubu e kerarai kawareya kwebu wira.

³⁹ Parisi apunai ki ridi ki badidi kwaewena empupu ka e notai wagubu ke; “Apunu yau Mamanuga God e bonanai mibai wainapibena waguibena ki ka e ridi yau karako e midi geyapiyau ki e iyai berokoi mete kataiwagubena, mibai ka ridi yau ka bigibigi.” E notai inako wagubu.

⁴⁰ Ko Iyesu apunu ki empupu manako sibu, wagubu ke; “Saimoni, nau yona mo kau nidiyana wainapakani.”

E inako wagubu ka apunu Saimoni denai wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai, kau badidi wainapiyei ki kau sisi.”

⁴¹ Ko Iyesu keyakeyai mo e sibu, wagubu ke; “Iyapana apeya mu ka apunu kawai mosi e bameya bowa madai dai sikwatagubu. Mosi ka bowa madai kawayu daganani (500) sikwa-wena ko mosi ka bowa madai maraitau (50) ki mena sikwawena. ⁴² Iyapana apeya bowa madai sikwatagubu ki denai wirapamana marai bauwena ki ka mu bowa madai pa mena ki pokere apunu kawai ki mu nuwaboyamaga wainapupu manako mu sikwamaga ki kuduba e deni mena surupupu. Ko nau karako kau manuniyani; Mu apeya ki mu paunamugu ka nima mamama kawayu mu kawaimaga ki e bameya wainapupu?” ⁴³ Iyesu inako wagubu manako apunu Saimoni denai wagubu ke; “Nau wainapakani da bowa madai

kawaya daganani sikwawena apunai e sikwai surupupu ki kena.”

“Ena, kau yona mibai nuwagibi.” ⁴⁴ Iyesu inako wagubu manako wira-wena ridi ki empupu manako apunu Saimoni ade sibu, wagubu ke; “Kau ridi yau empiyei? Nau kau tawageya bausugubu-wani ki kau nau kerarani siruwapana awanai mo eba tegebi. Ko ridi yau ka e eya yabui iwai pokaiya nau kerarani siruwapupu manako ewa e debai kumai pokaiya nau kerarani surupupu. ⁴⁵ Nau tawageya bausugu-buwani ki kau diri-wani eba kwaenugibi nau eba kiyauyausinibi. Ko ridi yau ka nau tawageya bausugubu-wani ki makeya ka e nau kerarani mena kiyauyaupiyawa ton-dawa da karako yau kena. ⁴⁶ Kau awana monamonai nau debaneya eba kwebi wira ko ridi yau e ka ripa otai aurai bagi kawaya nau kerapuni kawareya kwebu wira. ⁴⁷ Nau nidiyani wainapi; Ridi yau e paere ropani kawaya kwaewena ki kuduba nau karako deni mena surupuwani kewowena ki pokere e kawaya daganani nau nota kwarikwarisi-siniyau. Ko iyapana nima paere marai munta kwaewena manako nau uburani paere marai munta ki surupani ki denai ka iyapana ki uburoto maraitau mena nau nota kwarikwarisisiniyono.

⁴⁸ Iyesu inako wagubu manako wirawena ridi ki empupu sibu, wagubu ke; “Kau bigi badidi kwaenugibi ki kuduba nau deni mena surupakani kau tagageya kwenupakani.”

⁴⁹ Iyapana ika bani kupamawa idiwa Iyesu yonai ki wainamupu ka mu mubo mubo umana misimisitagawa, tagamawa ke; “Apunu yau ka

nima? E wagubu da e bigi deni mena surupana kwenupana ki nana wagau.”

⁵⁰ Mu inako tagubu ko Iyesu ridi ki ade sibu, wagubu ke; “Kau sumagi pokaiya ka kau iya bananapipi ki pokere naigida mena nuwabagi rabineya kayanuwagi.”

8

Momai upu ki keyakeyai (Mateyu 13:1-23; Maki 4:1-20)

¹ Mara dai kewowena eweya ka Iyesu tawana tawana natere natere kayawena Mamanuga God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya badidi maba idiwana ki yonai bagi kawaya dimawagawa umawa. E tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewo-wena kerapu apeya, ² ade naiya sigira ebo ebo wadumupu keyai berokoi mu rabinamugu idiwa ko Iyesu mu iyatapu ridi dai ki mu mete kina e mete kaya-tagubu. Ridi ki mu simaga ka yau kena; Mosi ka Meri si daikere Magidarini tagubu (naiya ka keyai berokoi kuduba ida daikere kewowena daikere apeya (7) e rabineya idiwa ko Iyesu berokoi ki kuduba siwakeketapu gawarara), ³ mosi ka Diyona (e nobomoi ka kaiwawo Erodi e piyaraiyoma mu kawaimaga mosi si ka Kusa), ade mosi ka Susana. Ridi ki kena ade ridi ropani kawaya dai mete kina karako Iyesu ade e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kayatagubu mu waitatamawa iwa.

⁴ Iyapana tawana tawana bautagubu Iyesu empamana ade e yonai waina-pamana ki nana e kwagaramupu idiwa manako e mu paunamugu ubupu waigugu were tadebu, wagubu ke;

⁵ “Apunu mosi ka momai dai urana kayawena. E momai ki urawa umawa ka momai dai kerapu dabireya gwegwe-tagubu manako midiwari garugaru mena bautagubu momai ki kupampu gawarara. ⁶ Momai dai ka e yaroyaro kawareya upu. Momai ki ugwadubu susukwana ko garugaru mena sura-tagubu mibai ka witai waira rabineya eba supu ade waira ki awana pa mena. ⁷ Ade momai dai ka gwabau gaya kakapareya gwegwetagubu wenatagubu ko gwaba niniuraurapupu ki pokere wenatagubu ko mibai eba kipu. ⁸ Ko momai dai ka e waira bageya upu manako ugwede susukwanapupu wenatagubu kawakawayatagubu momai eyaka eyaka mibai apunai ida daikere mena (100) kipu.”

Iyesu inako wagubu ade wagubu ke; “Wi wenaguga mete kina ki ka wi nau waigugu suwagubuwani yau mibai naigida mena wainapumuri wetawetara.”

⁹ Ki eweya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai e manumupu, tagubu ke; “Kau waigugu nuwagibi ki mibai ka badidi?” ¹⁰ Ko e denai tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki yonai wekewekei ki mibai kuduba ka nau matorau wi nidiyakani ko iyapana dai ki nau waigugu mena pokaiya mu tadeyakani da mu yabu tamono ko mibai eba empomoto ade wainapomono ko mibai eba kataitagisi.”

¹¹ Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu ke; “Waigugu suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Momai upu ki ka Mamanuga God e eya yonai. ¹² Momai ki kerapu dabireya gwegwe-tagubu ki mibai ka yau kena; Iyapana dai mu ka

Mamanuga God e yonai wainapomoto ko Berokoi Apunai Seitani garugaru mena baiyagisi mu notamaga yadini gogapoto manako yona ki surupoto da mu yona ki eba sumapomoto ade iya waunai mete eba yadini. ¹³ Momai yaroyaro kawareya gwegwetagubu ki mibai ka yau kena; Iyapana dai mu ka Mamanuga God e yonai wainapomoto mamamatagisi ko yona ki mibai mu rabinamugu eba supu tawawena ki pokere gwede mo mu sumamaga nukepana empana ki nana baiyagisi ki ka mu Mamanuga God e yonai ki garugaru mena notagogapomoto. ¹⁴ Ade momai gwabau gaya kakapareya gwegwetagubu ki mibai ka yau kena; Iyapana dai mu ka Mamanuga God e yonai wainapomoto ko mu waira yau gwedegwededei empomono yabumaga midiyayogono ade mu mubo gwede-gwedemaga kawayawagana ki nana mete wainapomono ki pokere Mamanuga God e yonai wainamupu ki mu notamaga ki utapoto manako mu mibimaga mo eba kirotoraiyagisi. ¹⁵ Ko iyapana dai mu ka e momai waira bageya upu ki maba. Mu ka Mamanuga God e yonai wainapomoto sumapomoto mu rabinamugu yadini doko manako kasiyarai kawayayubumono da mu mibimaga bagi kawayayakirono.”

*Duna eba wekepamana ki waigugui
(Maki 4:21-25)*

¹⁶ Iyesu ade tadebu, wagubu ke; “Iyapana mosi duna beupoto ki ka e duna ki bani taroto? E digu-mau taroto bo kurari umuneya wekepoto bo? Ae, pa mena, e duna matarau taroto manako iyapana

e bameya baitagisi ki ka duna tanai tawa miniyau siwa ki mu empomoto.

¹⁷ Wi gwedegwede kuduba weki gwaiya kwai-wagamu ki ka ewa marai mosi matarayagisi. Ade wi gwedegwede kuduba utapiyamu ki utai ka ewa marai mosi wakayagisi matarayagisi taneya tondono.

¹⁸ Ki pokere wi yona badidi maba wainapumuri ki wi naigida mena notapumuri wainapumuri. Iyapana nima yona mibai wainapupu wadubu doko ki ka e yona waunai mosi ade wainapoto yadini. Ko iyapana nima yona ki eba wainapupu wadubu doko ki ka e ewa mo eba yadini ade marai munta wadubu ki mete gogayagisi.”

*Iyesu e inai ade e eya yowaiyoma
(Mateyu 12:46-50; Maki 3:31-35)*

¹⁹ Iyesu e eya inai ade e eya yowai-yoma mete kina e bameya bautagubu ko iyapana ropani kawaya e kwagara-pamawa idiwa ki pokere mu e bameya bautagamana mete yonatagamana ki ka ragiragi kawaya. ²⁰ Iyapana mosi bauwena Iyesu sibu, wagubu ke; “Kau inagi ade kau yowagiyoma mete kina bautagubu tawa ureya ubumu kau nene tagamu.”

²¹ Ko Iyesu denai wagubu ke; “Iyapana gwedewau nau Mamai God e badidi wagau ki wainapiyamu makeya makeya kwaetagamu ragidai ki mu mena ka mibai nau yowaniyoma ade nau inaniyoma.”

*Nusuru kawaya mo bauwena Iyesu wagubu puruwena
(Mateyu 8:23-27; Maki 4:35-41)*

²² Mara mosi ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina waka mo kawareya yamupu manako e ubupu mu tadebu, wagubu ke; “Waka yau kawareya kaburu papasi daikere kaigomu.” E inako wagubu manako kayatagubu.

²³ Mu kayatagubu kaiwa ka Iyesu e yabui towena ki pokere e kwarisiwena ukwarawa. Garugaru mena ka nusuru kawaya mo bauwena towawa wirawena yabadubu waka rabineya posi-wena manako waka waunitau kaburu surana kwaewagawa. ²⁴ Iyesu e tadeyau kabu-kabuwa ragidai kaimpu e wadumpu yabuyabu simupu, tagubu ke; “Kaiwawonuga, Kaiwawonuga, nu popoigamana kwaigemei.”

Iyesu yabuwena kipu ubupu ragiragi kawaya nusuru towawa tadebu manako ki makeya ka nusuru pamenawena ade towawa bigawena manako kaburu kwarisiwena ukwapu. ²⁵ Ko Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; “Wi sumaga ka bani?” E inako wagubu ko mu notamaga kowena kudu mete wainapamawa mu mubo mubo tagamawa kasiwara, tagamawa ke; “Apunu yau ka nima? E bonanai ragiragi kawaya wagubu manako nusuru yo towawa e bonanai wadumupu.”

*Kweya kairapu apunu mosi giripupu
(Mateyu 8:28-34; Maki 5:1-20)*

²⁶ Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina tawana Gariri kamadumpu waka kawareya kaya-tagubu kaiwa da papasi daikere Gerasini ragidai mu tawanamugu bautagubu.

²⁷ Iyesu waka kamadubu kanibu wairau

surawa ki makeya ka apunu mosi bauwena e ika bananapupu. Apunu ki ka natere ki mu apunumaga mosi ko kweya kairapu dai e rabineya idiwa. E ebo tawaiya eba tondawa ko mara ropani kawayaya ka e iyapana popai kwakwarepumaga ragu rabineya naka-pamawa ki mu watamugu ukwarawa. E sipuma eba umarawa ko ni matarau umawa. ²⁸ E Iyesu empupu ki ka e kwewena Iyesu yabareya gwairiwenan ukwapu manako e bonanai ragiragi kawayaya wagubu ke; “Iyesu, Kawainuga God Kunumau Tondau e Gubagai ka kau. Kau gwede berapana ki nana nau bamaneya baunugibi? Nau nidiyani; Kau eba girisini.” ²⁹ E yona ki wagubu ki mibai ka Iyesu ororeya mena kweya kairapu e rabineya tondawa ki siwakekepupu.

Naiya, mara ropani kawayaya ka keyai berokoi ki apunu ki wadubu doko kasiyara kweyawa. E bigawagana ki nana ka iyapana kawareya kawareya e idai kerarai taburuba pokaiya umamawa dokodoko, ko e kwikwi gengemu-wagawa taburuba ki purupurutagamawa manako kweya kairapu ki e yabiripiyawa da e iyapana eba idiwu tawaneya ki kayawagawa umawa.

³⁰ Ko Iyesu apunu ki empupu manako kweya kairapu e rabineya tondawa ki manupupu, wagubu ke; “Kau sigi ka badidi?”

“Nau sini ka Damu Kawayaya.” E inako wagubu ki mibai ka kweya kairapu ropani kawayaya apunu ki e rabineya idiwa. ³¹ Kweya kairapu ki kawareya kawareya nuwasiyasiya nene Iyesu siyamawa, tagamawa ke; “Bitu wadamana tawaneya waira kobaiya ki kau eba tononiyo.”

³² Karako ka kweya madanai daikere eba uwama ka papa boyo ropani kawaya eba bigabigai buri sipuratagamawa idiwa. Kweya kairapu papa boyo ki emitampu ka mu Iyesu kawareya kawareya siyamawa, tagamawa ke; “Kau nuwagi manako nu kaigamu bo buri rabinamugu teteigamu idiwomu.”

“Ki baganai, kaiwagi.” Iyesu inako wagubu, ³³ manako kweya kairapu ki kuduba apunu ki kamadumpu matarau bautagubu kayatagubu manako bo ki rabinamugu tetetagubu. Ki makeya ka bo ki kuduba mu yabaramaga babawena kweya ki erida mena garugarumupu kaburu sikisikimupu manako nonamaga kubabu popotagubu gawarara.

³⁴ Bo baikamutagamawa ragidai ika idiwa gwede wenawena ki kuduba emupu ka mu wakapatagubu kaya-tagubu tawa tawa iyapana tademawa iwa, ³⁵ manako iyapana ki waratampu kayatagubu Iyesu bameya mu mubo yabumugere empamana ki nana bau-tagubu. Bautagubu ka mu apunu ki naiya kweya kairapu e rabinaya idiwa ko karako kamadumpu kayatagubu ki e yabarai supasupawena monagawena ika Iyesu kerareya bagi kawaya tondawa emupu. Mu matakira ki emupu ka mu notamaga kowena kudu mete waina-pamawa. ³⁶ Ko bo baikamutagamawa ragidai ubumpu mu mubo yabumugere apunu ki badidi maba iyawena emupu ki sisiyai kuduba mu kowamuguma kabuwatampu. ³⁷ Tawana Gerasini ragidai kuduba yona ki wainamupu ka mu kudu ebotau wainamupu didigura-maga mete

wagubu manako mu Iyesu baiynomupu ki pokere e waka rabineya ade yapu posiwena kamaditapu kaya-wena. ³⁸ Iyawena apunai ki Iyesu mete kayatagamana ki nana wagubu ko Iyesu e munapupu sibu, wagubu ke; ³⁹ “Ae, ki pa mena. Kau wiranuwagi kau tawageya kayanuwagi manako Mamanuga God kau nene bagi kawaya badidi kwaewena ki sisiyai kuduba kau kowagiyoma tade.”

Iyesu inako wagubu manako apunu ki kayawena natere ki rabineya e bameya Iyesu badidi kwaewena ki sisiyai kuduba iyapana tadeyawa umawa.

Munu ridai popai ade ridi sigisigirai
(*Mateyu 9:18-26; Maki 5:21-43*)

⁴⁰ Iyesu waka kawareya ade wira-wena kayawena kaburu papasi daikere bauwena ka iyapana kuduba e nawanai ika idiwa ki e paraupamawa ade e diriwai kwaetagamawa. ⁴¹⁻⁴² Ki makeya ka Diyu ragidai gurigurimaga tawai ki debai apunai mosi ika bauwena Iyesu yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu. Apunu ki e petei eyaka mena ki e kwamurai ka ida esida kewowena kerapu apeya (12) ki e sigirawena powagana kwaewagawa ki pokere apunu ki Iyesu gigipiyawa da e tawaiya e mete kayatagamana ki nana wagubu.

Iyesu mete kayatagubu ko iyapana ropani kawaya e kwagaramupu paupuna-mpu mete kayatagubu. ⁴³ Iyapana ropani kawaya ki mu paunamugu ka ridi mosi ika kaniyawa ki kwamura ida esida kewowena kerapu apeya (12)

rabineya sigira mena tondawa ko e kobaiya dara maramara bauwagawa. Iyapana e iyapamana kwaetagamawa ko e eba iyawena. ⁴⁴ Ridi ki iyapana paunamugu Iyesu tagere ika kaniyawa manako e giyansu mena kanibu Iyesu midi tatamai ki madanai mena geyapupu manako ki makeya ka e kobaiya bau-wagawa ki deni mena kewowena.

⁴⁵ Ko Iyesu wirawena iyapana manutapu, wagubu ke; “Ki nima nau geyasinibu?”

Iyapana kuduba tagubu bodaboda ki pokere apunu Pita kanibu Iyesu sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni kau emani, iyapana ropani kawaya karako kau kwagaranimpu ki geyaniyamu.”

⁴⁶ Ko Iyesu wagubu ke; “Kasiyara mo nau rabinaneya bauwena kayawena ki nau wainapuwani ki pokere nau kataineya da iyapana mosi nau geyasinibu.” ⁴⁷ Ridi ki wainapupu da e kwaewena ki wekepana yawatai pa mena ki pokere e kudu mibi didigurai bauwena Iyesu kerareya kwarisawena e ramatai kawareya ubupu manako iyapana kuduba yabaramugu ka e gwede nana Iyesu geyapupu ade e badidi maba garugaru mena iyawena ki sisiyai kuduba e wagubu matara. ⁴⁸ Ko Iyesu ridi ki empupu manako denai sibu, wagubu ke; “Peteni, kau sumagi ki pokaiya kau iyanugibi. Kau sigiragi wana kewowena ki pokere nuwabagi rabineya kayanuwagi.”

⁴⁹ Iyesu yona ki wagawa makeya ka iyapana mosi apunu Yairusi e tawai deneya bauwena apunu Yairusi sibu, wagubu ke; “Kau petegi powena. Nu Nidiyau Kabukabuwa Apunai yau

wauneya bauwagubena ki ka baganai ko kau petegi karako powena ki pokere siyo da e wirayagisi kayayagisi.”

⁵⁰ Iyesu yona ki e wenagui mena wainapupu kamadubu manako apunu Yairusi sibu, wagubu ke; “Kau notagi eba koyogono ko nau mena sumasiniyowa ki kau petegi ade iyayagisi.”

⁵¹ Mu tawau bautagubu ka Iyesu iyapana kuduba munatapu manako apunu Pita yo Diyoni yo Diyemesi ade munu ridai ki e inai mamai mete kina ki mu mena waratapu tawa rabineya yamupu. ⁵² Iyapana kuduba ika idiwa munu ki powena ki yadi wadamawa apenai meyamawa ki pokere Iyesu mu tadebu, wagubu ke; “Wi gwede apenai meyamu? Munu ridai ki eba powena ko e pa ukwarau.”

⁵³ E inako wagubu ko mu kataimugu da munu ki mibai powena ki pokere mu e gwaigwitapamawa.

⁵⁴ Ko Iyesu kanibu munu popai ki idaiya wadubu manako sibu, wagubu ke; “Peteni, nau nidiyani wainapi; Kau kiri uburi.” ⁵⁵ Ki makeya ka munu ridai ki e keyai ade bauwena e rabineya yapu ugwadubu iyaiya manako e garugaru mena kipu ubupu. Ko Iyesu mu tadebu, wagubu ke; “Wi bani dai kwemuri kupoto.” ⁵⁶ Munu ridai ki e inai mamai mu notamaga kowena kodabamaga kamupu ko Iyesu mu tatamatapu da mu petemaga badidi maba iyawena ki sisiyai mu iyapana eba tademana ki nana wagubu.

9

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tonotapu

*kayatagubu**(Mateyu 10:5-15; Maki 6:7-13)*

¹⁻² Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida es-ida kewowena kerapu apeya mu nene wagubu bautagubu manako e kasiyara tagebu da mu kay-atagamana kweya kairapu ebo ebo siwakeke-tamana ade iyapana sigira-tagubu ragidai mete iyatamana ki nana. E kasiyara inako tagebu manako Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki yonai iyapana tademana ki nana mu tonotapu, ³tadebu, wagubu ke; “Yawata gwedegwedei, guna, igwa, masura, bowa madai, ade gwedegwede raragai inako ki kuduba wi kamadumuri pa ida kasikasi kaiwagi. ⁴ Wi tawa mo baiwagi manako iyapana mo wi nene kwaewagau ki ka wi e bameya ukwapu-muri idiwoi da wi natere ki kamadu-muri makeya, ko wi tawa yabayababa mo eba ukwapumuri. ⁵ Ko wi natere mo baiwagi manako iyapana wi nene eba kwaetogomono ki ka mu beramaga berokoi matarapamana ki nana ka wi waigugu yau mena kwaiwagi; Wi kera-puga dogiyai mu tawamaga katamuruiya mena pasipumuri. Mu waigugu ki empomoto ki mu kataitagisi da mu paeremupu.”

⁶ Iyesu inako tadebu manako mu kayatagubu kaiwa tawana tawana tawa tawa Mamanuga God e yonai bagi kawayaya iyapana tademawa ade sigira ragidai mete iyatamawa iwa.

*Apunu kawai Erodi e notai babawena**(Mateyu 14:1-12; Maki 6:14-29)*

⁷ Tawana Gariri ragidai mu kawai-maga Erodi gwedegwede yau kuduba wenawena

ki sisiyai wainapupu ka e notai babawena. Iyapana dai tagubu da iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni naiya powena ki ade iyawena kipu ubupu, ⁸ dai tagubu da oragai apunai Eraidiya ade wirawena bauwena, ade dai tagubu da Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi ki naiya takari kawaya tondawa ko powena ki ade iyawena kipu ubupu bauwena. ⁹ Apunu Erodi iyapana yonamaga ki wainapupu ka e notai babawena, wagubu ke; “Nau apunu Diyoni e gobai meyamana puru ki yonai suwagubuwani ko apunu karako bauwena matakira ebo ebo kwaewagau wainapakani ki e ka nima?” Apunu Erodi e notai inako wagubu manako e Iyesu empana ki nana ki yawatai kwaenepiyawa tondawa.

Iyesu iyapana 5,000 bani tagebu

(Mateyu 14:13-21; Maki 6:30-44; Diyoni 6:1-14)

¹⁰ Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ade wiratagubu bautagubu manako mu badidi kwaetagamawa ki sisiyai mu makeya makeya Iyesu simupu. Simpu kewowena ka e mu waratapu iyapana kamaditampu manako mu mubo mena kayatagubu natere mo si ka Besaida bautagubu. ¹¹ Ko mu tawana bani deneya kaya-tagamawa ki iyapana ropani kawaya mu emitampu manako ewakumatampu kayatagubu mu bamamugu ade bau-tagubu. Iyesu iyapana nuwaboyamaga wainapupu ki pokere e mu diriwamaga kwaewena Mamanuga God e gari rabinaya idiwana ki yonai mu tadeyawa ade sigira ragidai mete iyatamiyawa.

¹² Madega kanibu kekerawagawa ka Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; “Madega surana kwaewagau ko tawana yau ka tawa pa mena ki pokere iyapana ropani kawaya yau tonotami da mu tawa tawa kayatagisi ukwapamana watai kwaenepomoto ade bani kupamana ki mete kwaenetagisi.”

¹³ Mu inako tagubu ko Iyesu mu emitapu manako denai tadebu, wagubu ke; “Ae, ki inako pa mena. Wi wiga baniga dai tagemuri da mu kupo-moto.”

Ko mu denai e simupu, tagubu ke; “Akae, nu bani buredi ida daikere mena ade iyana apeya ki mena nu nuga masuranuga temipi, ko iyapana yau ka ropani kawaya eba bigabigai. Nu kaigamana mu banimaga gimarapamana ki nene nuwegei bo?” ¹⁴ (Iyapana ika damumupu idiwa ka ropani kawaya, uratanai mena ka kuduba 5,000.)

Ko Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; “Wi kaiwagi iyapana tademuri da damu mo rabineya ka iyapana 50 idiwoto ade mosi rabineya ka 50 idiwoto, mu inako idiwoto kaya-tagisi.”

¹⁵ E tadeyau kabukabuwa ragidai kaimpu iyapana makeya makeya inako nakatampu kewowena, ¹⁶ ka Iyesu bani buredi ida daikere mena ade iyana apeya ki mete tepupu pairawena esida kunumau yabu tapu Mamanuga God bameya parauwena manako bani ki gerepupu e tadeyau kabukabuwa ragidai tagebu da mu bani ki iyapana tagemana ki nana wagubu. ¹⁷ Iyapana

kuduba bani ki kupampu matetagubu manako ki eweya ka Iyesu kowakowai-yoma bani pirai kwanamupu kode rabineya nunumupu manako kode ida esida kewowena kerapu apeya positagubu.

Apunu Pita Iyesu nu Iya Negeyana Apunai Keriso sibu
(*Mateyu 16:13-28; Maki 8:27-9:1*)

¹⁸ Mara mosi ka Iyesu e eya mena guriguriwagawa tondawa manako e tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya bautagubu. Ko Iyesu mu manutapu, wagubu ke; “Sidimuri; Iyapana tawana tawana idiwu ki mu nau nene badidi tagamu? Mu wainapiyamu da nau ka nima?”

¹⁹ Ko mu denai e simupu, tagubu ke; “Mu dai wainapiyamu da kau ka iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni. Ade dai tagamu da kau ka oragai apunai Eraidiya ade wiranugibi baunugibi. Ade dai tagamu da kau ka takari kawaya Mamanuga God e bonanai wainapiyeya nuwegeya ko ponugibi manako ade iyanugibi kipi ubupi ki apunai.”

²⁰ Mu denai inako tagubu manako Iyesu mu ade manutapu, wagubu ke; “Ko wiyo, wi wainapiyamu da nau ka nima?”

E yona ki wagubu ka apunu Pita denai e sibu, wagubu ke; “Kau ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso, Mamanuga God e nene.”

²¹ Apunu Pita inako wagubu, ko Iyesu mu umunumaga umapu da mu yona ki iyapana mo eba siyamana ki nana, ²² manako ade tadebu, wagubu ke; “Nau Kunumau Kawapuwani Apunai

aita ewa midi makari kawayaya mo bananapani. Iyapana kawakawai, Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai, ade Mamanuga God e gorai ki kataimugu ragidai mete kina ki mu kuduba ka nau tagararasinimoto manako ubumoto nau wadisnimoto susinimoto poyo. Nau posugani ko mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ka nau ade iyasugani kirani uburani.”

²³ E inako wagubu manako mu kuduba ade tadebu, wagubu ke; “Iyapana nima nuwaiya nau ewaneya kayawagana wainapiyau ki ka gwedegwede kuduba e eya iyai nene wainapiyau ki kuduba e kamadini manako nau ripa korosi kawareya makarisugani ki maba e mete bita makari nau pokanere maramara bananapana ki kudeya e eba wainapono ko kasiyarai kawayaya e eya korosi maba kawarapoto yabadini nau ewaneya uburoto. ²⁴ Iyapana nima e eya iyai karako yewe wairau ki nene wainapiyau ki ka e eya iyai ewa nene ki e kaupiyau. Ko iyapana nima nau pokanere e eya iyai karako nene kaupiyau ki ka aita ewa ka iya mibai bananapoto yadini. ²⁵ Iyapana nima waira yau gwede-gwede kuduba tepiyau ko e eya iyai ewa nene ki e kaupiyau manako e poyagisi ki ka e aita ewa gwede yadini? ²⁶ Iyapana nima nau pokanere bo nau yonani suwagubuwani ki pokaiya midimamayagisi ki ka aita ewa nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau Mamai ade e aneyaiyoma bagi kawayaya mete kina mu tanimaga pokaiya ade wirasugani bausugani makeya ki nau uburani iyapana ki mete midimapani. ²⁷ Nau yona yau mibai wi nidiyakani; Wi karko idiwu ragidai Mamanuga God e kasi-

yarai matarayagisi wi yabugere empumuri were ewa ka wi dai popoiwagi.”

*Iyesu kiyabui wirawena taniwena
(Mateyu 17:1-8; Maki 9:2-8)*

²⁸ Iyesu yona ki wagubu makeya pura eyaka mena kwaitana kewowena eweya ka e apunu Pita yo Diyoni yo Diyemesi waratapu mu mubo mena guriguritagamana ki nana kweya mo yamupu. ²⁹ Iyesu guriguriwagawa makeya ka e kiyabui wirawena ebo wenawena ade e midi tatamai poe kawaya ki mete wirawena taniwena sinini tawana kuduba minibu siwa. ³⁰ Garugaru mena ka iyapana apeya ika mataratagubu Iyesu mete yonatagamawa ubumawa. Mosi ka oragai apunai Mosisi ade mosi ka oragai apunai Eraidiya. ³¹ Kunuma tanai bagi kawaya kawapu mu kawarimugu minibu siwa manako Mamanuga God e ebo nuwaiya winepupu tapu ki makeya Iyesu natere Diyerusa-remu rabineya bita bananapana powagana ki sisiyai mu e mete tagamawa ubumawa.

³² Apunu Pita e kowaiyoma mete kina ukwapamawa ki yabutagubu ki ka mu Iyesu kiyabui tanai kawaya ki emupu ade iyapana apeya e mete yonatagamawa ubumawa ki mu mete emitampu. ³³ Iyapana apeya ki Iyesu kamadamana kwaetagamawa ka apunu Pita ubupu Iyesu sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, nu yewe wi mete idiwei ka bagi kawaya. Karako ka nu nabonabo apeya eyaka yewe waditamamu, mosi ka kau nene, mosi

ka oragai apunai Mosisi e nene, ade mosi ka oragai apunai Eraidiya e nene. (Apunu Pita yona ki wagawa ka e notai babawena wagawa.)

³⁴ E yona ki wagawa makeya ka oroguma kawapu mu rputapu ki pokere mu notamaga kowena kudu mete wainapamawa. ³⁵ Ko bonana mosi oroguma rabineya mete bauwena, wagubu ke; ‘Yau ka nau Gubagani. Nau e winepuwani ki pokere e mena yonai ki wi wainapiyoi idiwoi.’

³⁶ Bonana ki yona inako wagubu kewowena eweya ka mu Iyesu e eya mena ika uburawa emupu. E tadeyau kabukabuwa ragidai apeya eyaka ki mu yabumugere badidi emupu ade waina-mupu ki mu mubo mena notapamawa idiwa ko sisiya ki mu iyapana mo eba simupu.

Keyai Berokoi munu mosi giripupu

(Mateyu 17:14-18; Mateyu 17:22-23; Maki 9:14-27; Maki 9:30-32)

³⁷ Nawaru puruwena ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kweya kawareya ade wiratagubu kawamawa manako mu kweya kerareya bautagamawa makeya ka iyapana ropani kawaya mu ika bananatampu. ³⁸ Iyapana ropani kawaya ki mu pauna-mugu ka apunu mosi ika uburawa e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; ‘Nidiyei Kabukabuwa Apunai, nau nidiyakani wainapi; Kau waitasini nau gubagani eyaka mena yau emani. ³⁹ Maramara ka keyai berokoi mosi garugaru mena bauwagau kwewagau nau gubagani wadau wairau kwenupiyau da e idai kerarai kuduba patototagamu manako e umunai gipoporai bauwagau uwari sisiripiyau.

Keyai berokoi ki kawareya kawareya e makari kweyau ko garugaru mena eba kamadau. ⁴⁰ Kau tadeyei kabukabuwa ragidai mu keyai berokoi ki siwakekepamana ki nana nau tadebuwani, ko mu siwakekemupu ko e eba bauwena kayawena.”

⁴¹ Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu denai wagubu ke; “Wi nau eba suma-siniyamu ragidai. Wi paerepiyamu kawaya daganani. Nau mara badibadi yabaranugu wi mete yewe idiwomu? Nau mara badibadi wi bitaga kawaraponi yaroni tondoni?” E inako wagubu manako wirawena apunu ki sibu, wagubu ke; “Baganai, kau gubagagi wadi nau bamaneya yabi.”

⁴² Munu ki yabadawa makeya ka keyai berokoi ki e ragiragi kawaya minibu wairau kwenupupu manako munu ki e idai kerarai kuduba patototagubu. Ko Iyesu e bonanai ragiragi kawaya keyai berokoi ki siwakekepupu, munu uratanai ki iyapupu manako wadubu e mamai kwebu.

⁴³ Iyapana kuduba Mamanuga God e kasiyarai kawaya ki emupu ka mu notamaga kowena kodabamaga mete kamupu.

Iyesu bagi kawaya badidi kwae-wagawa umawa ki kawareya iyapana deni deni tagamawa kasiwara idiwa ki pokere Iyesu wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; ⁴⁴ “Nau karako wi nidiyani ki wi notaga eba gogayagisi; Iyapana ubumoto nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau yogoni tagisi manako iyapana dai ki mu idamaga rabineya nau tamusinimoto.” ⁴⁵ E inako wagubu ko mu notamaga ka gwede mo bodapupu da mu yona ki mibai eba wainamupu. Mu e manupamana

ko mu kudu mete waina-mupu ki pokere eba manumupu.

*Nima ka kawayaya esida?
(Mateyu 18:1-5; Maki 9:33-40)*

⁴⁶ Mara mosi ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu paunamugu nima ka kawayaya esida ki sisiyai mu mubo deni deni tagamawa kasiwara idiwa. ⁴⁷ Mu notamaga badidi nota-pamawa ki Iyesu e ororeya mena kataiweni ki pokere e munu mosi wadubu e madaneya tapu, ⁴⁸ manako tadebu, wagubu ke; “Iyapana nima nau sini pokaiya munu yau maba e diriwai kwaewagau ki ka e nau diriwani mete kwaewagau. Ade iyapana nima nau diriwani kwaewagau ki ka e nau Tonosinibu Apunai ki e diriwai mete kwaewagau. Nau yona mibai suwagani wainapumuri; Wi wainapiyamu da wi paunagau nima ka erida ki e ka esida, ade wi wainapiyamu da wi paunagau nima ka esida ki e ka erida.”

⁴⁹ Iyesu inako wagubu, ko apunu Diyoni ubupu e sibu, wagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, apunu mosi kau sigi pokaiya kweya kairapu siwakeketamiyawa ki nu emipi, ko e ka eba nu mete ewapuru iwei ki pokere e badidi kwaewagawa ki nu e kamadana ki nana simipi.”

⁵⁰ Apunu Diyoni inako wagubu, ko Iyesu wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai apunu Diyoni mete kina denai tadebu, wagubu ke; “Ae, wi e inako eba bodampena, mibai ka iyapana nima wi eba tagararanyau ki e ka wi waretaga.”

Tawana Sameriya ragidai Iyesu tagararamupu

⁵¹ Mamanuga God e Iyesu ade tepapana kunumau kayawagana ki marai rogobiwena ki makeya ka Iyesu natere Diyerusaremu kayawagana ki nana wainapupu ki pokere e kipu ubupu deni mena natere ki yawatai kayawena. ⁵² E kowakowaiyoma yabiri tonotapu e nene okukunatagamana ki nana ki mu kayatagubu kaiwa da yawatau ka mu tawana Sameriya ragidai mu nateremaga mo bautagubu. ⁵³ Natere ki ragidai wainamupu da Iyesu natere Diyerusaremu kayawagawa ki ka mu gagayatagubu e diriwai eba kwaetagubu ko baiyonomupu. ⁵⁴ Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai Diyemesi yo Diyoni yona ki wainamupu ka mu nuwamaga pupuwena manako wira-tagubu Iyesu simupu, tagubu ke; “Kaiwawonuga, kau badidi wainapiyei? Nu Mamanuga God siyamu da mata nonarai kunuma were kaworoto natere yau ragidai ki uratamini popo bo?”

⁵⁵ Mu inako tagubu, ko Iyesu mu nakaritapu, ⁵⁶ manako mu natere ki kamadumpu natere mo kayatagubu.

*Nu Iyesu eweya badidi maba kaigamu
(Mateyu 8:19-22)*

⁵⁷ Mu yawatau kayatagubu kaiwa ka apunu mosi Iyesu bameya bauwena manako sibu, wagubu ke; “Kau tawana bani kayanuwagi ki nau mete kina kau ewakumaniyoni umoni.”

⁵⁸ E inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Taku kamarai ki mu gawaramaga mete kina ade midiwari iyarau iwu ki mu tawamaga mete ripa kawareya wadamu ko nau

Kunumau Kawapuwani Apunai nau ukwarana bo aiyatasugana gawarani mo pa mena.”

⁵⁹ E apunu ade mosi sibu, wagubu ke; “Kau yabi nau ewaneya uburi mete kaigamu.”

Ko apunu ki denai wagubu ke; “Kaiwawoni, kamadisini da nau yabiri kayasugani nau mamai powena ki ononopani were ewa ka nau bausugani kau ewageya kayasugani.”

⁶⁰ Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Iyapana keyaimaga powena ragidai ki mu mena ubumoto popotagubu ragidai ononotamini, ko kau upigi ka yau kena; Iyapana kebo-mana Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki yonai kau dimanugowa umowa.”

⁶¹ Ade apunu mosi bauwena Iyesu sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, nau kau ewageya kayasugani ko kau naiya tonosini da nau niya iyapananiy-oma parautamani were ewa ka nau uburani kau ewageya kaniyani.”

⁶² E inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Iyapana nima Mama-nuga God e upi kwaewagau ko ade wirawagau ewere kayawagana ki wainapiyau ki e kwaitana ka Mama-nuga God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya idiwana ki upi eba kwaeyagisi.”

10

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tonotapu kayatagubu

¹ Ki eweya ka nu Kaiwawonuga e tadeyau kabukabuwa ragidai ropani kawaya (72) ki wine-tapu da mu e upi kwaetagamana ki nana. E

tawana tawana ewa kayawagana wainapiyawa ki tawanai ka e mu apeya tawana mo tonotapu ade apeya tawana mo tonotapu. E inako kwaewena, ² manako yona yau tadebu, wagubu ke; ‘Maura ka kawayaya daganani ko raupomu ragidai ka eba ropani ki pokere upi apunai bameya guriguri-wogoi da e raupomu ragidai e kokoreya raupomutagamana ki nana tonotamini. ³ Karako wi kaiwagi, ko nau nidiyani wainapumuri; Wi ka papa sipi munai ki maba ko taku kamarai wasibena ki mu paunamugu ka nau wi tononiyakani. ⁴ Wi kaiwagi ki ka bowa madai ki sikwai bo igwa bo kerapuga tatamai inako ki wi eba tepiyoi ko ida kasikasi mena kaiwagi. Ade wi iyapana yawatau bananatamuri ki wi eba ubumoi mu parautamiyoi kwaenda wi madega kewopumuri.

⁵ Wi tawa mo yamuri ki ka wi yabiri yona yau mena iwagi ke; “Parau kawayaya nuwabagi pokaiya.” ⁶ Iyapana mosi ika nuwabagi rabineya tondau ki ka e wi parauga ki mibai wainapoto. Ko tawa ki rabineya iyapana mo inako pa mena ki ka wi parauga iwagubu ki wirayagisi wi wiga rabinagau mete wadumuri kaiwagi. ⁷ Wi tawa mo yamuri ki ka wi tawa ki mena rabineya kupeiwoi idiwoi ko eba tawa roroneya iwoi. Iyapana ubumoto bani yo awana wi negemoto ki ka baganai, ki ka wi upiga kwaiwagamu ki denai.

⁸ Wi natere mo baiwagi manako iyapana ika idiwu wi diriwaga kwae-tagisi ki ka baganai, mu bani negemoto ki wi kupumuri. ⁹ Sigira ragidai dai ika mete kina ki wi ubumuri mu iyatamuri ade iyapana tademuri, iwagi ke; “Wi Mamanuga God e gari rabineya kaiwana idiwana ki marai

waunitau wi bamagau baiyagisi.” ¹⁰ Ko wi natere mo baiwagi manako iyapana ika idiwu wi diri-waga eba kwaetagisi ki ka wi imatau ubumuri manako iyapana ika idiwu ki yona yau mena tademuri, iwagi ke; ¹¹ “Wi tawanaga dogiyai nu kerapunugu pasipupu ki nu wiga wairagau minime i gwepemei. Ko wainapumuri; Mamanuga God e gari rabineya kaiwana idiwana ki marai wana rogobiwena.” Wi inako mena mu tademuri. ¹² Nau nidiyani wainapu-muri; Iyapana bigimaga denai wadamana ki marai baiyagisi ki ka natere Sodomu ragidai bita maraitau yadini ko wi diriwaga eba kwaetagubu ragidai ki mu ka bita kaway a daganani bananapomoto.

¹³ Akae, natere Korasini ragidai. Akae, natere Betaida ragidai. Wi ka aita ewa bita kaway a daganani bananapu-muri. Matakira kawakaway a wi paunagau wenawena ki wi yabugere emupu ko wi notaga eba wirawena. Natere Taya yo natere Saidoni ragidai matakira ki maba empena ki ka mu ororeya mena mu beramaga berokoi ki kamadumpena mu notamaga wirawagu-bena Mamanuga God kabuwampena manako mu ubumpena gwedegwede tegetegerei umampena ku pasitagu-mpena ade mibai nuwaboyai idimpena.

¹⁴ Mamanuga God e idai gurai wi naurigau ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi ki ka e uburoto natere Taya yo natere Saidoni ragidai kaway a daganani nuwanuwatamini ko e wi maraitau nuwanuwaniyoto. ¹⁵ Ade natere Kaponiyamu ragidai, wi waina-piyamu da wi wibo kasiyaraga pokaiya esida kunumau

yamuri, ko nau nidiyani wainapumuri; Ki pa mena. Mamanuga God e deni mena wi erida nununiyoto giriniyoto.”

¹⁶ Iyesu inako wagubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai yona yau mete tadebu, wagubu ke; “Iyapana gwedewau wi yonaga wainapiyamu ki ka mu nau mete wainasiniyamu. Ade iyapana gwedewau wi tagararaniyamu ki ka mu nau mete tagararasiniyamu. Ade iyapana gwedewau nau tagarara-siniyamu ki ka mu nau Tonosinibu Apunai ki e mete tagararapiyamu.”

Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai wiratagubu ade bautagubu

¹⁷ Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ropani kawaya (72) ki mibi mamamai ade wiratagubu Iyesu bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; “Kaiwawonuga, nu kweya kairapu kau sigi pokaiya siwakeketameya ki ka mu nu umununuga wadamawa bautagamawa kayatagamawa.”

¹⁸ Mu inako tagubu, ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Berokoi Apunai Seitani e gwairiwenana kauwena yangwara maba kunuma were kawapu ki nau empuwani. ¹⁹ Nau nidiyani wainapumuri; Nau kasiyara kuduba negebuwani da wi ubumuri wi iyaraga Seitani e raurupumuri manako e kasiyarai kuduba ki wi bamagau pamenayagisi. Nau kasiyara wi nege-buwani da wi motamota berokoi bo tori bo gwede berokoi inako ki wi taisi kurakuratamuri ko mu bidara wi eba negeni. ²⁰ Nau yona yau nidibuwani ki kuduba ka mibai ko nau

ade nidiyani wainapumuri; Keyai berokoi wi umunuga wadumupu bautagubu kaya-tagubu ki pokaiya wi eba mamama-iwogoi ko Mamanuga God wi siga kunumau okapupu ki mena pokaiya wi mamamaiwagi.”

²¹ Ki makeya ka Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawayaya Iyesu rabineya posiwena mamama kwebu manako e mibi mamamai Mamanuga God bameya parauwena, wagubu ke; “Mamai, kau ka kunuma yo waira ki Kaiwawoi ki pokere nau parauniyakani. Gora kataimugu ragidai ade katai ebo ebo kataitagubu ragidai ki mu bama-mugu ka kau yonagi wekepipi, ko iya-pana karako munu rasi maba idiwu ki mu mena bamamugu ka kau notagi matarapipi. Ena, Mamai, kau kaubo nuwageya wainapipi da baganai ki pokere kau inako kwaenugibi.”

²² Iyesu Mamanuga God bameya inako parauwena kewowena ki ka e ade wagubu ke; “Nau Mamai gwedegwede kuduba tegebu nau umani sidibu. E mena e eya Gubagai nau kataisinibu wetawetara ade nau niya mena ka nau Mamai kataipuwani wetawetara. Ade iyapana gwedewau ki nau naubo nuwaneya winetapuwani da mu nau Mamai kataipamana ragidai ki mu mete kina ka nau Mamai kataipomoto.”

²³ Iyesu yona ki wagubu kewowena ka e wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai mu mubo mena yona yau tadebu, wagubu ke; “Gwedegwede iyapana eba empiyamu ki wi yabugere empiyamu ki pokere mamamaiwogoi.

²⁴ Nau yona mibai nidiyani wainapu-muri; Oragai Mamanuga God e bonanai wainapamawa

tagamawa ragidai ropani kawaya ade kawakawai ragidai ropani kawaya mete kina ki mu ka wi karako badidi empiyamu ki mu mete empamana wainapamawa ko mu eba emupu. Ade wi karako badidi wainapiyamu ki mu mete wainapamana wainapamawa ko mu eba wainamupu.” Iyesu inako wagubu.

Keyakeyai tawana Sameriya apunai mosi e nau-reya

²⁵ Mamanuga God e gorai kataiya apunai mosi Iyesu kerareya wadana ki nana e bameya bauwena manako manupupu, wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai, nau badidi maba kwaesugani da nau denai maramara tondana kaniyana ki iyai yadani?”

²⁶ Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau manugi ki denai ka Mamanuga God e okai rabineya ka badidi wagau? Kau oka ki iyabapipi ki mibai kau badidi maba wainapiyei?”

²⁷ Iyesu inako wagubu manako apunu ki denai wagubu ke; “Mamanuga God e okai wagubu ke; ‘Kau nuwagi notagi, kau mibigi ade kau kasiyaragi kuduba ki pokaiya nu Kaiwawonuga God deni mena nota kwarikwarisi-piyowa’, ade wagubu ke; ‘Kau kiya nene nota kwarikwarisinugei ki maba kau waretagi kau madanigeya tondau iyapanai ki e mete inako nota kwari-kwarisipiyowa.’

²⁸ Apunu ki inako wagubu, manako Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau yona mibai nuwagibi ki pokere kau inako mena kwaenugowa ki kau iya tondowa kaniyowa.”

²⁹ Ko apunu ki e nuwaiya ka e ebo notai utautapana wainapiyawa ki pokere e Iyesu ade manupupu, wagubu ke; “Mamanuga God e okai iyapana madaninugu idiwu nene wagubu ki ka iyapana gwedewau?”

³⁰ E inako wagubu ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Nau keyakeyai mo karako suwagani ki kau wainapi; Apunu mosi natere Diyerusaremu kamadubu natere Diyeriko yawatai ki kayawena surawa da yawatau ka kuwa ragidai bautagubu e minimupu weumpu kwenumpu. E gwedegwedei ki mu rikamupu kuwamupu manako kawareya kawareya gudapamawa da e powagana kwaewagawa ka mu e pa kamadumpu kayatagubu.

³¹ Mu kayatagubu eweya ka Mama-nuga God bameya dohopiyau apunai mosi yawata ki surawa. E bidara wadubu apunai ki buri empupu ka e paerewena tagai wirapupu deni mena kayawena, ko e eba waitapupu.

³² Ki eweya ka kunu Riwai mu apunumaga mosi yawata ki mete surawa. Ko e mete kina bidara wadubu apunai ki empupu manako paerewena tagai wirapupu deni mena kayawena.

³³ Siyarai ka tawana Sameriya ragidai mu apunumaga mosi ika yawatau surawa da bidara wadubu apunai ki buri empupu. E nuwaboyai wainapupu, ³⁴ ki pokere e kanibu e bameya bauwena manako awana monamonai mosi ade awana ‘waeni’ mete kina ki tepupu apunu ki e kwatai kawareya pasipupu manako sikwapupu. E kwatai sikwapupu kewowena ka e apunu ki wadubu e ebo papai ‘donki’ ki kawareya tapu

manako togipupu kayatagubu kaiwa da tawa mo bau-tagubu ka e bidara wadubu apunai ki ika tawa rabineya tapu manako ika kwayubapiyawa tondawa. ³⁵ Nawaru puruwena ka e bowa madai bauburai apeya warapupu tawa ki apunai mosi kwebu manako sibu, wagubu ke; ‘Bidara wadubu apunai yau kau kwayubapiyowa. Kau bowa madai e pokaiya kwenupi ki nau ade wirasugani bausugani makeya ka nau ki kuduba denai makeya makeya kau negeyani.’ E inako wagubu.”

³⁶ Iyesu keyakeyai ki wagubu kewowena ka e Mamanuga God e gorai kataiya apunai ki manupupu, wagubu ke; “Karako kau badidi wainapiyei? Iyapana apeya eyaka bautagubu bidara wadubu apunai ki emupu, ko mu paunamugu nima ubupu nu kowa-nuguma madaninugu idiwu mu bamamugu bagi kwaigemei ki maba apunu ki bameya kwaewena?”

³⁷ Gora kataiya apunai ki denai wagubu ke; “Nau wainapakani da apunu bauwena e nuwaboyai waina-pupu ki kena.”

E inako wagubu manako Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau yona mibai nuwagibi ki pokere kayanuwagi ki maba kau mete inako kwaenu-gowa.” Iyesu inako wagubu.

Ridi Meri yo Mata mu yonamaga

³⁸ Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kayatagubu iwa da natere mo bautagubu ka ridi mosi si ka Mata mu bibitapu ki pokere mu e tawaiya kayatagubu. ³⁹ Ridi Mata e yowai Meri kanibu nu Kaiwawonuga bameya kwarisiwena tondubu manako e yona-wagawa ki yonai

naigida mena waina-piyawa tondawa. ⁴⁰ Ko ridi Mata e eba tondubu ko e tawiya ade upi marai kawai tawa rabineya e ebo mena kwaewagawa ki pokere Iyesu badidi yonawagawa ki e eba wainapupu. E yowai bameya eba bagi wainapupu manako e kanibu Iyesu empupu sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, nau niya mena karako wi tawiyaga kwaesugakani. Nau yowani nau eba waitasiniyau ki kau empiyei bo pa mena? Kau siyo da e yabadi ni nau waitasiniyoto.”

⁴¹ Ridi Mata inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Mata, Mata, kau upi marai kawai kwaenugei ki nene notapiyei ki pokere kau rabinagi urau. ⁴² Ko gwede mo eyaka mena ka kawaya esida. Kau yowagi Meri e ka supasupai bagi kawaya kwaewena. E nau yonani wainapana ki diriwai kwaewagau ki pokere iyapana mo eba baiyagisi e bodapoto.”

11

Mamanuga God bameya gurigurigamana ki yonai

(Mateyu 6:9-13; 7:7-11)

¹ Mara mosi Iyesu Mamanuga God bameya guriguriwagawa tondawa da kewowena ki makeya ka e tadeyau kabukabuwa apunai mosi e bameya bauwena manako sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, iyapana siruwa-tamiyawa apunai Diyoni e ka e eya tadeyau kabukabuwa ragidai mu badidi maba Mamanuga God bameya guriguritagamana ki nana ki yawatai

mu kabuwatapu. Kau mete kina nu inako kabuwaniyo.”

² E inako wagubu manako Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Wi Mamanuga God bameya guriguriwagi ki ka wi inako iwagi ke;

‘Mamanuga, nu nuwanugu kau sigi bagi kawayaya ki kawayayagisi. Nu nuwanugu kau garigi rabineya kaiwana kau kasiyaragi pokaiya idiwana ki marai baiyagisi. ³ Kau nu baninuga maramara negeyowa, ⁴ ade nu kowanuguma berokoi nu bamanugu kwaetagubu ki nu nubo notanuga deni mena surumipi ki maba berokoi nu kwaigibi ki kuduba kau mete kau kaubo notageya deni mena surupi.

Kau kwayubaniyo da gwede ragiragi mo eba baiyagisi nu nukeniyoto.’

Wi inako guriguriwagi.”

⁵⁻⁶ Iyesu yona ki wagubu kewowena ka e tadeyau kabukabuwa ragidai ade tadebu, wagubu ke; “Nau keyakeyai mo suwagani wainapumuri; Tedera paunau kau waretagi mosi e bameya kaya-nuwagi e gudui mini, nuwagi ke; ‘Kabai, iyapana mo kemora yau rabineya nau bamaneya bauwena ko nau diguma kororo ki pokere bani dai waitasini da nau tawiyasugani bani kweyani.’ Kau inako nuwagi, ⁷ ko kau waretaga ki denai yagisi ke; ‘Kau badidi pokere nau girisiniyei? Nau gudu umapuwani ade nau ridini mununiyoma mete kina ukwepemei ki pokere nau eba uburani bani kau negeyani.’

⁸ Iyesu inako wagubu manako ade wagubu ke;

Keyakeyai suwagubuwani ki mibai wi wainapumuri; Kau apunu ki bameya kawareya kawareya genenugowa tondowa ki ka e kemora ki rabineya gudu kwaipoto bani negeni. Ki ka eba kau e waretai ki pokere e uburoto bani ki negeni ko kau midimama eba wadinibu ko kawareya kawareya e gudui miniyeya genepiyeya tondeya ki pokere e uburoto bani dai tepoto kau negeni. ⁹ Ki maba, wi Mamanuga God bameya badidi iwagi ki e negeni ade wi iya yawatai kwaenepumuri ki ka e yawata ki wi kabuwaniyoto ade wi e gudui minimuri ki ka gudu ki wi nene siwayagisi, ¹⁰ mibai ka iyapana gwedewau Mamanuga God bameya genetogomono ki ka e denai mu tageni ade iyapana gwedewau kwaenetogo-mono ki ka mu mibai bananapomoto ade iyapana gwedewau gudu minimono ki ka gudu ki mu nene siwayagisi.

¹¹ Wi gwedewau munuguma mete kina ki wi yona yau wainapumuri; Wi munuga mosi menamena kupana nene yagisi ki ka wi e motamota berokoi kugura kwemuri bo? Ae, pa mena, wi menamena ki kwemuri. ¹² Ade e midiwari bonai kupana nene yagisi ki ka wi e sisiya kawakawaya pakira ki kwemuri kupoto bo? Ae, pa mena, wi midiwari bonai ki kwemuri. ¹³ Ki pokere wainapumuri; Iyapana wi ka eba bagi ko wi munuguma mu bamamugu ka wi bagi mena kwaiwagamu ade puyo bagi mena mu tageyamu. Ko Mamanuga God e ka bagi kawaya esida kunumau tondau ki apunai ki pokere wi mete kataigau da nima uburoto e bameya geneyagisi ki denai ka e uburoto e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya iyapana ki puyo kweyoto.” Iyesu inako wagubu.

*Berokoi Apunai Seitani si daikere ka Besaboro
(Mateyu 12:22-30; Mateyu 12:43-45; Maki 3:20-27)*

¹⁴ Kweya kairapu mosi apunu mo e umunai bodapupu da e yona eba wagawa ki Iyesu si-wakekepupu manako kweya kairapu ki matarau bauwena kayawagawa makeya ka apunu ki yona supasupai ade wagubu. Iyapana ropani kawaya Iyesu matakira kwaewena ki emupu ka mu notamaga kowena kodabamaga mete kamupu, ¹⁵ ko dai tagubu ke; “Kweya kairapu mu kawai-maga Besaboro e rabineya tondau kasiyara kweyau manako kasiyara ki pokaiya ka e kweya kairapu kuduba ki siwakeketamiyau.”

¹⁶ Iyapana dai inako tagubu ade dai nuwamugu Iyesu kerareya wadamana ki nana e simupu, tagubu ke; “Kau kunuma kasiyarai pokaiya matakira mo kwaenuwagi da nu empamu.”

¹⁷ Mu inako tagubu ko mu nuwa-maga notamaga ki Iyesu kataiwena kewowena ki pokere e denai tadebu, wagubu ke; “Tawana mosi ki ragidai nuwarara tagarara kande kasiwaratogomono idiwono ki ka mu purupurutagisi mu mubo mubo kaya-tagisi manako mu tawanamaga ki gumoroyagisi gwaba umuroto. Ade iyapana tawa eyaka mena rabineya ewa nauwa idiwono ki ka mu iyamaga giriya-gisi mu mubo mubo kayatagisi. ¹⁸ Ko ki maba, Berokoi Apunai Seitani e ebo kowaiyoma mete kande kasiwara-tagisi ki ka e kasiyarai badidi maba uburono? Ki pa mena. Wi iwagamu da nau keyai berokoi mu kawaimaga Besaboro e kasiyara tegeyau pokaiya keyai berokoi siwakeketamakani, ko ki badidi maba? Keyai berokoi

mu kawai-maga nau rabinaneya tondibena ki ka nau badidi maba nau niya kowaniyoma ki siwakeketapena? ¹⁹ Ade Besaboro e kasiyarai pokaiya nau kwaesugubena maba ki ka wi wiga kowaguma nima kasiyarai pokaiya keyai berokoi ki siwakeketamuimbena? Besaboro mu mete kasiyara tageyau bo? Nau nidiyani wainapumuri; Wi wiga kowaguma ki manutamuri da mu tagisi. ²⁰ Nau Mamanuga God e kasiyarai pokaiya keyai berokoi ki siwakeketamakani bautagamu kayatagamu manako ki pokaiya ka wi kataigamana da Mamanuga God e gari rabineya kaiwana idiwana ki marai wi bamagau bauwena.”

²¹ Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; “Apunu kasiyarai kawayaya ta yo kepata tepoto e ebo tawai taububarai purupono koyagai tondono ki ka kuwa apunai eba baiyagisi e tawai ki baupoto bo e gwedegwededei giripoto. ²² Ko kasiyara kawayaya esida apunai mosi baiyagisi tawa apunai ki e tai ade e kepatai taoropoto ki ka e tawa apunai ki raurupoto e tawaiya yaroto. Tawa apunai e sumai ka e tai ade e kepatai ki bamamugu tondau, ko ki ka eba baganai. Kasiyara kawayaya esida apunai ki baiyagisi ki ka e tawa apunai ki raurupoto e gwedegwededei kuduba tepoto nidapoto.

²³ Nau nidiyani wainapumuri; Iyapana nima nau diriwani eba kwaewagau ki ka e nau tagararasiniyau. Ade nima nau nene iyapana eba wara-tamiyau ki ka e mu daburitamiyau.”

²⁴ Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu ke; “Nau nidiyani wainapu-muri; Keyai berokoi iyapana mosi kamadini baiyagisi kayayagisi ki ka e tondana aiyatawagana tawanai waunai mo

kwaenepono umono. E wata bagi mosi eba bananapoto ki ka e notai yagisi ke; ‘Nau karako ade wirasugani wata naiya tondekeya ki kayasugani.’²⁵ E notai inako yagisi manako e wirayagisi baiyagisi ki ka e tawa meme warawaramupu monagamupu bagi kawaya ki empoto,²⁶ ki pokere e mamamayagisi kayayagisi e kowaiyoma ida daikere kewowena daikere apeya (7) e maba ko ade berokoi esida ki waratamini manako mu baitagisi ewapuru mena ika idiwono. Naiya keyai berokoi eyaka mena iyapana ki rabineya tondawa ki makeya ka e bagasitau tondawa ko karako ka keyai berokoi ropani kawaya e rabineya tawatagubu idiwu ki pokere e iyai ka berokoi kawaya.” Iyesu inako wagubu.

²⁷ Iyesu yona ki wagawa makeya ka ridi mosi ika iyapana paunamugu uburawa ki e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; “Ridi nima kau wananibu ade e amui kau kubabi ki ridai ka mibi mamamai tondono.”

²⁸ Ko Iyesu denai wagubu ke; “Kau yona ki nuwegei ko iyapana gwedewau Mamanuga God e yonai wainapomono makeya makeya kwaetogomono ragidai ki mu ka mibi mamamai idiwono.” E inako wagubu.

Iyapana matakira empamana ki nana tagamawa

(Mateyu 12:38-42)

²⁹ Iyapana ropani kawaya Iyesu kwagaramupu ubumawa ka e wirawena mu tadebu, wagubu ke; Iyapana karako idiwu ragidai wi beraga ka eba bagi. Wi kunuma matakirai ki empamana ki nana iwagamu ko matakira inako mo wi

bamagau eba wenayagisi. Oragai apunai Diyouna badidi kwaewena ki mena maba wi bamagau matarayagisi. ³⁰ Mamanuga God e takari kawaya apunu Diyouna pokaiya tawana Niniwe ragidai e kasiyarai empamana ki nana kabuwatapu ki maba ka e karako nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau pokanere iyapana karako idiwu ragidai e kasiyarai wi kabuwaniyoto. ³¹ Naiya takari kawaya ka tawana Seba mu ridimaga kawai mosi tawana uwama kawaya were yabadubu apunu Soromoni e notai supasupai pokaiya dimawagawa ki yonai wainapana ki nana bauwena. Apunu Soromoni e ka apunu kawaya ko nau suwagani wainapumuri; E ka ade erida ko apunu karako bauwena apunai ki e mena ka kawaya esida. Ko e yonai ki wi eba wainapiyamu ki pokere Mamanuga God e idai gurai wi naurigau ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi ki ka ridi kawai ki e mete uburoto e idai gurai iyapana karako idiwu ragidai wi naurigau ugwadiniyoto ragiragi. ³² Oragai apunai Diyouna dimawagawa makeya ka tawana Niniwe ragidai mu notamaga wirawena manako mu beramaga berokoi kuduba kamadumpu. Ko wi inako eba kwaigubu ki pokere Mamanuga God e idai gurai iyapana kuduba wi naurigau ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi ki ka tawana Niniwe ragidai ki mu mete ubumoto mu idamaga gurai wi naurigau ugwadini-moto ragiragi. Oragai apunai Diyona e ka apunu kawaya, ko nau suwagani wainapumuri; E ka ade erida ko karako bauwena apunai ki e mena ka kawaya esida.”

*Mamanuga God e tanai nu rabinanugu tondau
(Mateyu 5:15; 6:22-23)*

³³ Iyesu iyapana ade tadebu, wagubu ke; “Iyapana mosi e duna beupoto ki ka e duna ki eba wekepoto bo kurari umuneya taroto. Pa mena. E matarau taroto da iyapana e tawai rabineya yamoto ki ka mu duna ki tanai em-pomoto. ³⁴ Ki maba, wi yabuga ka wi midiga kwakwarepuga ki dunai. Wi yabuga bagi negai kawaya ki ka wi midiga kwakwarepuga ade wi notaga ki mete tanai kawaya. Ko wi yabuga gwakugwakuyagisi berokoyagisi ki ka wi midiga kwakwarepuga ade wi notaga tanai ki sisipupoto. ³⁵ Ki pokere naigida mena idiwoi kwaenda tanai wi rabinagau ki sisipu umoroto. ³⁶ Wi nuwaga notaga tanai mena ade wi midiga daikere mo sisipu rabineya eba tondau ki ka iyapana duna pasumu tanai miniyau siwa ki maba tanai ka wi midiga kwakwarepuga kuduba miniyoto siwa.” Iyesu inako wagubu.

*Iyesu iyapana kawakawai sisibatapu
(Mateyu 23:1-36; Maki 12:38-40)*

³⁷ Iyesu yona ki wagubu kewowena ka Parisi apunai mosi bauwena e bibipupu da e mete kayatagamana e tawaiya bani ewapuru kupetagamana ki nana wagubu. Iyesu apunu ki banana-pupu e tawaiya yapu manako kupe wateya kwarisiwena tondubu. ³⁸ Mu kupetagamana kwaetagamawa ka Diyu ragidai mu goramaga pokaiya idamaga siruwapiyamu ki makeya Iyesu eba kwaewena ki pokere

Parisi apunai ki Iyesu empupu manako e notai babawena.

³⁹ Ko nu Kaiwawonuga wirawena apunu ki sibu, wagubu ke; “Wi Parisi ragidai ka wi kapaga yo wi yogoga ki tagai mena siruwapiyamu da iyapana wi eminimana tagamana da wi ka baganai. Ko wi rabinagau ka berokoi posiwena kapoi mena kwaiwagamu idiwu. ⁴⁰ Wi ka notababa ragidai. Wi midiga kwakwarepuga yamanapupu apunai ki ka e eba wi kwakwarepuga ki mena yamanapupu ko e wagubu umuneya ka wi nuwaga notaga mete wenapupu. ⁴¹ Nau nidiyani wainapu-muri; Gwede bani wi kapaga yo wi yogoga rabineya posiwena uburau ki wi tepumuri iyapana imagei ragidai tagemuri. Wi inako kwaiwagi ki ka wi nuwaga notaga ade wi kwakwarepuga bigi posiwena ki mete taniyagisi.

⁴² Akae, Parisi ragidai, wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Wi ka kusura gumai ade kwarai ebo ebo ki tepiyamu naigida mena damupiyamu manako damu ida esida mena ki damu eyaka mena ki wi Mamanuga God nene tamu. Ko iyapana bamamugu supasupai kwaiwagamana ki wi eba kwaiwagamu ade Mamanuga God e wi eba nota kwarikwarisipiyamu. Wi ki mete kwaigumpena ko eba damu eyaka mena Mamanuga God kweyamana ki mena wainampena.

⁴³ Akae, Parisi ragidai, wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Guriguri tawai rabineya ka wi kawai gisipiyamu kawakawai ragidai mu watamaga bagi kawaya ki kawareya idiwu. Wi ka imatau kaiwu kebomu da iyapana wi eminimana paraunimana naigida mena wiwiranimana ki nana

kwaiwagamu.

⁴⁴ Akae, wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Popotagubu ragidai mu rakimaga gwaba utapupu ki iyapana eba empiyamu ki pokere kawareya asusu kaiwu kebomu da ki pokaiya bigitagamu ki maba ka wi mete kina iyapana bigi tageyamu.”

⁴⁵ Iyesu yona inako wagubu ki Mamanuga God e gorai kataiya apunai mosi wainapupu manako e Iyesu sibu, wagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, kau Parisi ragidai inako tadeyei ki kau Mamanuga God e gorai kataigibi ragidai ki nu mete nidiyei siyasiya.”

⁴⁶ E inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Akae, Mamanuga God e gorai kataigau ragidai, wi mete kina ka aita bita bananapumuri. Wi wibo goraga ragiragi kawaya ki wi iyapana kwepokaramugu bita nakapiyamu ko iyapana wi goraga ki makeya makeya kwaetagamana ki nana muya nunumu ki ka wi mu eba waitatamiyamu.

⁴⁷⁻⁴⁸ Akae, wi ka aita bita bananapu-muri. Naiya takari kawaya ka wi ripakwarakwaraguma ubumpu Mama-nuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai ki namutamawa manako ononotamawa. Ko mu ononotampu watamaga ki wi karako monagatamiyamuki pokere mu berokoi badidi kwaetagamawa ki wi mibi-piyamu. Mu yo wi paerega ka eyaka mena. ⁴⁹ Wi inako kwaiwagamu ki pokere Mamanuga God e katai pokaiya ka e inako wagubu ke; ‘Nau bonanani wainapamana tagamana ragidai ade nau bigabiganiyoma ragidai mete kina ki nau tonotamani iyapana

paunamugu nau yonani togomono iwono ko iyapana ubumoto mu dai namutamini ade dai mu giritamini pasutamini.’ ⁵⁰ Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e kunuma waira yamanapupu makeya yabadubu da karako ka wi ripakwara-kwaraguma paerepamawa e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai ki mu namutamawa kebomawa ko ki bimbina ka wi karako idiwu ragidai wadumuri. ⁵¹ Naiya takari kawayu mu apunu Eiboro minimpu poyo yabadawa da Mamanuga God e Tawai rabineya ‘Puyo Tamu Watarai’ ade ‘Wata Tanai Bagi’ ki paunau ka mu ubumpu apunu Sekaraiya minimpu poyo, mu berokoi kuduba kwaetagamawa ki bimbina ka wi wadumuri. Ena, nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Iyapana kuduba namutampu popotagubu ragidai mu bimbina magu ka wi karako idiwu ragidai wadumuri.

⁵² Akae, Mamanuga God e gorai kataigau ragidai, wi ka aita bita kawayu bananapumuri. Iyapana Mamanuga God e notai kataitagamana ki katamuruiya kaiwana ki katamurui ka wi kasipara tamu. Wi wiga ka nota ki eba kataigamana wainapiyamu ade iyapana nota ki kataitagamana wainapiyamu kaiwu ragidai ki mu yawatamaga ki wi bodapiyamu.” Iyesu inako wagubu.

⁵³⁻⁵⁴ Iyesu wata ki kamadubu bauwena kayawagawa makeya ka Mamanuga God e gorai ki kataimugu ragidai ade Parisi ragidai mete kina e kerareya wadamana da e yona mo paerepana manako mu ki pokaiya e wadamana ki nana

ki yawatai kwaene-pamawa. Mu e kawareya kawareya pari wirawirapamawa, manupamawa ade ragiragi kaway a wereyakaurapamawa.

12

*Midinuga eba pa matakawagana ki sisibai
(Mateyu 10:26-33; 12:32; 10:19-20)*

¹ Mara ki makeya ka iyapana ropani kaway a eba iyabapamana makai Iyesu e yonai wainapamana ki nana dibimupu tatara kasiwaratagamawa idiwa manako Iyesu ubupu e tadeyau kabukabuwa ragidai naiya mu muga mena yona yau tadebu, wagubu ke; “Nau nidiyani wainapumuri; Parisi ragidai mu banimaga bedebedepupu ki wi naigida mena empiyoi kaisipiyoi kwaenda mu banimaga kinokinoi ki wi pasiniyoto. Nau waigugu suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Parisi ragidai mu ka pa midimaga matakawagau ragidai. ² Gwedegwede kuduba iyapana uta-piyamu ki utai ka mara mosi wakayagisi, ade gwedegwede kuduba wekewekei ki ewa marai mosi matarayagisi.

³ Wi yona ebo ebo sisipu iwagubu ki kuduba ka nawarau matarayagisi, ade wi yona ebo ebo wi tawaga gudu umampu rabineya umana misimisi iwagubu ki yonai ka iyapana tawa tagaiya yamoto wena siyomoto da iyapana kuduba wainapomoto.

⁴ Kowaniyoma, nau nidiyani wainapu-muri; Iyapana wi kwakwarepuga mena minimoto poyo ko gwede mosi kawareya eba kwaetagisi ki mu kudumugu wi eba wainapiyoi. ⁵ Wi nima kudeya waina-pamana ki e nau karako

wi kabuwa-niyani; Mamanuga God e mena kudeya wi wainapiyoi. E wi namuniyana ki kasiyarai wadubu ade wi teniyana bita wadamana tawaneya isiyaniyana ki kasiyarai e mete wadubu. Ena, nau nidiyani wainapumuri; E mena kudeya wi wainapiyoi.

⁶⁻⁷ Iyapana midiwari gunototo ida daikere mena tepomoto iyapana gimarapomoto ki ka mu denai marai munta waibora daragai apeya ki mena yadini mibai ka midiwari ki ka rasirasi. Ko wainapumuri; Midiwari ki ka rasirasi ko Mamanuga God e ka mu mo eyaka mena kwaitana eba notagogapupu. E yabuiya ka midiwari ki maimerei munta erida ko wi ka kawakawaya esida. Wi debaga kumai eyaka eyaka ki e iyabapupu kewowena wi notananiyau ki pokere wi kudu eba wainapiyoi.”

⁸ Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; “Nau suwagani wainapumuri; Nima uburoto iyapana paunamugu matarau yagisi ke; ‘Nau ka Iyesu e nene’, nima inako yagisi ki ka aita ewa ka nau Kunumau Kawapuwani Apunai mete uburani manako Mamanuga God e aneyaiyoma mu yabaramugu suwagani ke; ‘Iyapana yau ka nau nene.’ ⁹ Ko nima uburoto iyapana paunamugu matarau yagisi ke; ‘Nau ka eba Iyesu e iyapanai’, nima inako yagisi ki ka aita ewa ka nau mete uburani manako Mamanuga God e aneyaiyoma mu yabaramugu suwagani ke; ‘Iyapana yau ka eba nau nene.’

¹⁰ Iyapana nima uburoto Kunumau Kawapuwani Apunai nau sidiyoto siyasiya ki ka Mamanuga God iyapana ki e bigi deni mena

surupana yawatai mete kina. Ko iyapana nima uburoto Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawayaya ki siyoto siyasiya ki ka Mamanuga God iyapana ki e bigi deni mena surupana yawatai pa mena.

¹¹ Iyapana wi tenimoto mu guriguri-maga tawai rabineya bo kawakawai ragidai ebo ebo mu yabaramugu wi nakanimoto manako nidimoto wirawira ki ka wi taububaraga badidi iwagamana ki pore eba wainapiyoi. ¹² Wi yona denai iwagamana marai baiyagisi ki ka Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawayaya wi badidi iwagamana kabuwanibu ki makeya mena wi iwagi.” Iyesu inako wagubu.

Apunu mosi notababa wadubu

¹³ Iyapana ropani kawayaya ki mu paunamugu ka apunu mosi kanibu Iyesu sibu, wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai, nau tatai siyo da nu mamanuga e buderi ki e purupoto daikere nau tegegi ade daikere e eya yadini.”

¹⁴ Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kabai, ki ka wi wibo keteketega. Nau ka eba wi paunagau uburana wi gwedegwedega purupana negeyana ki upi wadubuwani.”

¹⁵ E inako wagubu ade iyapana kuduba tadebu, wagubu ke; “Wi kwayubaga naigida kwaiwogoi idiwoi kwaenda kapoi ade nuwaroro ki notai wi umaniyoto dokodoko. Wi gwedegwedega mete kina bo pa mena ki ka asusu. Ki ka eba wi gwedegwedega ki pokaiya wi iya mibai wadumuri.”

¹⁶ Iyesu inako wagubu manako keyakeyai yau tadebu, wagubu ke; “Mara mosi ka purapura apunai mosi e kokorai maura

kawaya daganani yabadubu, ¹⁷ manako e notai wagubu ke; ‘Nau banini magara nakapana tawai ororeya mena posiwena, ¹⁸ ki pokere nau inako kwaesugani; Nau banini magara nakapana tawai oragai dai nau koritatamani ade tawa waunai kawakawaitau dai nau waditamani manako nau banini magara ade nau gwedegwedeni kuduba ki nau bonda ika nakapani. ¹⁹ Nau inako kwaesugani manako nau niya sidisugani, suwagani ke; ‘Nau karako bani yo gwedegwede kwamura ropani kawaya nene bonda nakapuwani ki pokere nau pa aiyata-sugoni mibi mamamai bani irimagere kuponi ade awana kuboroni tondoni.’ ²⁰ Apunu ki e notai inako wagubu, ko Mamanuga God e sibu, wagubu ke; ‘Kau ka notababa apunai. Kemora yau rabineya ka kau ponuwagi manako kau banigi ade kau gwedegwedegi kiya nene bonda nakapipi ki nima tepoto?’”

²¹ Iyesu keyakeyai ki wagubu manako iyapana ade tadebu, wagubu ke; “Nau suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Iyapana gwedewau magara usi kunumau ki nene eba wainapiyamu ko mu muga kwakwarepumaga yewe wairau ki mena wainapiyamu gwedegwedei damupiyamu ki mu bamamugu ka apunu yau bameya wenawena ki maba mu bamamugu inako mete wenayagisi.”

*Mamanuga God mena sumapomu
(Mateyu 6:25-34)*

²² Ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; “Nau nidiyani wainapumuri; Wi karako yewe idiwana ki iyai nene eba

wainapiyoi. Wi masura kupamana bo midi tata-mai umamana ki bani deneya baiyagisi ki nene wi eba wainapiyoi bo nuwaboyaiwogoi. ²³ Bani ka eba gwede kawayaya mosi ko wi iyaga ka kawayaya esida. Ade sipuma goragora ka eba gwede kawayaya mosi ko wi midiga kwakwarepuga ka kawayaya esida. ²⁴ Nau keyakeyai mosi midiwari ogaoga naureya suwagani ki wi wainapumuri; Midiwari ki mu upi eba kwaetagamu, mu raupomu eba kwaetagamu, ade mu bani magara nakapamana tawai pa mena, ko Mamanuga God maramara mu bani tageyau. Wainapumuri; Mamanuga God e yabuiya wi ka kawayaya esida ko midiwari mu ka erida ki pokere wi bani nene eba wainapiyoi bo nuwaboya-iwogoi. ²⁵ Kau yewe wairau tondana ki iyai nene mena notapiyowa kwaenepiyowa yarowa ki pokaiya kau wainapiyei da kau iyagi piri munta rowarowayagisi yaroto bo? Ki pa mena. ²⁶ Nau nidiyani wainapumuri; Wi notaga pokaiya kwaenepiyoi yamoi manako ki pokaiya wi iyaga piri munta maba eba rowarowayagisi ki ka wi gwede nana waira yau e gwedegwedei nene wainapiyamu nuwaboyaiwagamu?

²⁷ Ade nau keyakeyai mosi paraparawasi naureya nidiyani ki wi wainapumuri; Paraparawasi mu ka eba upitagamu ade mu kwakwarepumaga nene eba wainapiyamu. Ko wainapu-muri; Apunu kawai Soromoni e ka purapura apunai ade e gwedegwedei umapu monagawena ka tanai kawayaya, ko e gwedegwedei ki tanai ka ade marai munta erida ko paraparawasi mu tanimaga Mamanuga God mu pa tagebu ki tanai ka kawayaya esida.

²⁸ Gwaba karako kasiga bagi kawayaya uburau ko tawiri pasumoto ki uroto kewoyagisi. Ko wainapumuri; Mamanuga God gwaba kaina ki pa monagatamiyau ki ka e sipuma goragora wi negeni monaganiyoto bo? Ena, e wi negeni monaganiyoto. Akae, wi sumaga Mamamanuga God bameya ka marai munta erida wainapakani.

²⁹ Wi bani kupamana bo awana kubamana ki nene eba wainapiyoi bo nuwaboyaiwogoi.

³⁰ Mamanuga God eba kataimugu ragidai tawana tawana idiwu ki mu inako kwaetagamu kwaenetagamu iwu, ko wi Mamaga kunumau tondau e kataiya da wi bani pa mena ade gwedegwede pa mena pa idiwana ka eba baganai. ³¹ Wi e gari rabineya e kasiyarai pokaiya idiwana ki kwaenei mena kwaiwagi ki ka bani yo gwedegwede inako ki kuduba e deni mena wi negeni.

³² Kowaniyoma, wi ka eba ropani ko nau ni-diyani wainapumuri; Wi notababa eba wadoi mibai ka wi Mamaga e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki puyoi e nuwaiya wi negeyana wainapiyau. ³³ Wi wiga gwedegwedega nidapumuri manako denai bowa madai wadumuri ki wi iyapana imagei ragidai tagemuri, ade wi magaraga yewe wairau eba bondai-wogoi ko wi nuwaga notaga kunuma magarai aita ewa eba goga-wagana ki kawareya ukworono. Usi kunumau ka kuwa ragidai eba baitagisi wi gwedegwedega kuwatagisi ade ketere eba baitagisi wi gwedegwedega purupomoto. ³⁴ Wi magaraga yewe wairau damupiyoi ki ka wi nuwaga notaga magara ki mena kawareya ukworono. Ko wi

magaraga kunumau damupiyoi ki ka wi nuwaga notaga kunuma gwedegwedei ki mena kawareya ukworono.”

Yabu yabu idiwana ki nana

³⁵⁻³⁶ Iyesu inako wagubu ade wagubu ke; “Apunu kawai mosi e bigabigaiyoma e nawanai idiwu ki maba wi inako mete idiwoi. Apunu kawai ki uburoto anika kupei kawareya kayayagisi ki ka e bigabigaiyoma e tawai ki kwayubapomono idiwono. E ade wirayagisi baiyagisi gudu miniyono ki ka mu yabu idiwu ki pokere gudu garugaru mena kwaipomoto. Ki maba wi mete kina wi midiga tatamai uma-muri duna pasumuri manako nawana yabu yabu idiwoi. ³⁷ Bigabiga ragidai yabu yabu nawana idiwono da mu kawaimaga ade wirayagisi baiyagisi mu emitamini ki ka e mu mamamamaga yagisi. Ena, nau nidiyani wainapumuri; E eya gwedegwedei bagi ki e rikapoto nakapoto manako e bigabigaiyoma tadeni da mu idiwoto manako e eya uburoto mu banimaga warapoto tageni. ³⁸ Wainapumuri; Mu kawaimaga tederapaunau bo nawaru sisipui teyonono makeya baiyagisi manako e biga-bigaiyoma e nawanai yabu yabu idiwu ki emitamini ki ka e mu mamamamaga kawayayagisi.

³⁹ Ko wi yona yau mete naigida mena wainapumuri; Tawa apunai ki kuwa apunai gwede madega bauwagana ki madegai kataiwagubena ki ka e dagurai tondibena da kuwa apunai e tawai eba baupena. ⁴⁰ Ki maba, nau Kunumau Kawapuwani Apunai ade wirasugana bausugana

marai ki wi eba kataigau ki pokere wi mete kina yabu yabu nau nawanasiniyoi idiwoi mibai ka wi notapiyoi da nau eba bausugana marai ki nau bausugani.” Iyesu inako wagubu.

⁴¹ Apunu Pita yona ki wainapupu ka e Iyesu manupupu, wagubu ke; “Kaiwa-woni, kau keyakeyai nuwagibi ki kau nu nene mena nuwagibi bo iyapana kuduba ki mu nene mete nuwagibi?”

⁴² E inako wagubu, ko nu Kaiwawo-nuga wirawena denai e sibu, wagubu ke; “Bigabiga apunai mosi e upi eba kamadau ko e notai supasupai mena upiwagau ki ka tawa apunai uburoto bigabiga apunai ki tepapoto siyoto da e tawa ki gwedegwedei kuduba mete kwayubapono ade e kowaiyoma bigabiga ragidai upitagamu ki mu denimaga makeya makeya tageyana ki upi e mete kwaeyogono. ⁴³ E upi bagi kawaya inako kwaeyogono tondono da tawa apunai ki ade wirayagisi baiyagisi e empoto ki ka apunu kawai ki uburoto e bigabigai apunai ki mamapoto. ⁴⁴ Ena, nau nidiyani wainapumuri; Bigabiga apunai bagi kawaya inako upiyogono ki ka tawa apunai uburoto e tepapoto manako siyoto, yagisi ke; ‘Nau tawani ade nau gwedegwedeni kuduba ki debai nau karako kau tamuniyakani.’ ⁴⁵ Ko bigabiga apunai ki e notai yagisi ke; ‘Nau kawaini wirawagana bau-wagana marai ki e bani paerepupu rowarowa kawaya umau wadau’, e inako notapoto manako e eya kawai gisipono e kowaiyoma bigabiga ragidai ridi yo apunu ki tauniyono makari tageyono ade bani kawaya

daganani kupono awana suwakarai kuburono da e yabarai babayagisi, ⁴⁶ e inako kwaeyogono ki makeya ka tawa apunai ki ade wirayagisi baiyagisi manako e bigabigai apunai ki nainipoto. Tawa apunai ade wirawagana bauwagana ki e eba nawanapiyawa ki pokere apunu kawai ki uburoto e bigabigai apunai ki gudapoto bita kweyoto manako yadini iyapana e umunui eba wadamu ragidai ki mu paunamugu kwenupoto.

⁴⁷ Iyapana nima bigabiga upi kwaewagau manako tawa apunai e upi badidi kwaewagana sibu ki e kataiwena ko e nawana eba tondau ade upi wadubu ki e eba kwaewagau, ki ka aita ewa ka auda kawayaya iyapana ki meyoto. ⁴⁸ Ko iyapana nima bigabiga upi kwaewagau ko tawa apunai e upi badidi kwaewagana sibu ki e naigida eba wainapupu ki pokere e kwaeyogono manako gwede mo paerepoto, ki ka auda maraitau iyapana ki meyoto. Iyapana nima gwede kawayaya daganani wadubu ki ka e makeya kawayaya daganani ade wirapoto. Ade nima e idaiya gwede kawayaya daganani naka-mupu ki ka e makeya kawayaya daganani ade wirapoto.”

*Iyesu ka iyapana ewanauwaniyau ki apunai
(Mateyu 10:34-36)*

⁴⁹ Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Nau wairayau kawareya tawiri pasurana ki nana bausugubu wani ko tawiri ki naiya mena beuwagubena ka baganai. ⁵⁰ Siruwa mosi nau nawanani tondau. Nau siruwa ki bitai ororeya mena bananapena ki ka baganai ko karako ka bita ki nau nawanani tondau ki pokere nau nuwaboya mete waina-pakani.

⁵¹ Wi bani wainapiyamu da wi nuwabagi rabineya yewe wairau idiwana ki nana nau bausugubuwani? Ki pa mena. Nau eba ki nene bausugubuwani. Nau wi puruniyana ewanauwa-niyana ki nana bausugubuwani. ⁵² Mara karako ade yabaranugu esida yamomu ki ka iyapana ida daikere mena tawa eyaka mena idiwu ki mu ewanauwa-tagisi. Apeya eyaka ubumoto apeya iyaratamini bo ade apeya ubumoto apeya eyaka iyaratamini. ⁵³ Mamai uburoto e gubagaiyoma iyaratamini ade e gubagaiyoma ubumoto mu mama-maga iyarapomoto. Inai uburoto e peteiyoma iyaratamini ade e peteiyoma ubumoto mu inamaga iyarapomoto. Memenagui uburoto e wawanepui iyarapoto ade e wawanepui uburoto e memenagui iyarapoto.”

*Mara siyarai ki makai kataigamana ki nana
(Mateyu 16:1-3)*

⁵⁴ Iyesu iyapana inako tadebu ade tadebu, wagubu ke; “Wi oroguma piniyogono empumuri ki wi notaga garugaru mena yagisi ke; ‘Nawaya bauwagana kwaewagau.’ Manako nawaya baiyagisi. ⁵⁵ Ade wi kaukabokabo empumuri ki ka wi notaga garugaru mena yagisi ke; ‘Kwamura uburana kwaewagau.’ Manako kwamura uburoto. ⁵⁶ Wi ka midiga pa matakawagau ragidai. Wi kunumau ade wairau badidi wenawagau ki kiyabui empiyamu manako ki pokaiya ka wi kataigubu da nawaya baiyagisi, nusuru baiyagisi, bo kwamura marai uburoto. Ko wi gwede nana Mamanuga God karako badidi

kwaewagau ki empiyamu ko wi empiyamu ki mibai wi eba kataigubu?

⁵⁷ Bagi ka bani kena ade berokoi ka bani kena ki wi badidi pokere eba kataigubu? ⁵⁸ Iyapana mosi kau paerepipi ki denai kau wadiniyoto wade supasupanimana ragidai mu bamamugu kayayagisi ki ka wi wiga mena paere ki wadumuri supasupa kwaenda idai gurai wi naurigau ugwadiniyau ragiragi apunai ki uburoto kau wadiniyoto pinai ragidai mu idamugu tamuniyoto manako mu ubumoto kau diburanimoto. ⁵⁹ Nau suwagani wainapumuri; Kau dibura ki rabineya tondowa yarowa da kau paeregi ki denai kuduba kau kewopi were ki kau ade baunuwagi kayanuwagi.” Iyesu inako wagubu.

13

Bera berokoi kamadamu kwaenda po banana-pamu

¹ Mara ki makeya ka iyapana dai bautagubu Iyesu simupu, tagubu ke; “Tawana Gariri ragidai dai ki Mamanuga God nene puyo naka-pamawa ki makeya ka apunu Pairasi e piyaraiyoma bautagubu iyapana ki namutampu gawarara.”

² Mu inako tagubu ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Wi bani wainapiyamu da tawana Gariri ragidai ki mu bigimaga ka kawaya esida ki pokere mu berokoi ki bananamupu ko ade tawana Gariri ragidai dai ki mu bigimaga ka marai munta ki pokere mu bita eba bananamupu. Wi inako wainapiyamu bo? ³ Nau nidiyani wainapumuri; Wi wiga beraga berokoi ki wi eba kamadumuri ade wi notaga eba wirayagisi

ki ka mu popotagubu ki maba wi mete inako popoiwagi. ⁴ Ade iyapana ropani kawayaya (18) tawana Siramu rabineya idiwa da tawa iyarau kawayaya ki rorororowena mu kawarimugu kawapu namutapu gawarara ki wi wainapiyamu da mu bigimaga ka kawayaya esida ko iyapana dai ki natere Diyerusaremu rabineya idiwa ki mu bigimaga ka pa mena? ⁵ Nau kawareya ade suwagani wainapumuri; Ki pa mena, ko wi wiga beraga berokoi eba ki kamadumuri ade wi notaga eba wirayagisi ki ka mu popotagubu ki maba wi kuduba inako mete gogaiwagi.”

⁶ Iyesu inako wagubu manako keyakeyai mo tadebu, wagubu ke; “Apunu kawai mosi e wairai kawareya ka ripa damaya ika uburawa. E ripa ki madipana ki nana kawareya kawareya empiyawa ko ripa ki eba madipupu ko ururutanai uburawa. ⁷ Mara mosi ka e ubupu e wairai ki kwayubapiyawa apunai sibu, wagubu ke; ‘Nau kwamura apeya eyaka rabineya ripa yau madipana ki nana empekeya kwaepekeya ko e mibai eba kipu ki pokere karako ripa yau mei kaiyara. Ripa yau ka waira pa danapiyau.’

⁸ E inako wagubu ko e wairai ki kwayubapiyawa apunai denai inako wagubu ke; ‘Kabai, kamadamu da kwamura eyaka mena yau kewoyagisi were empamu. Nau mugu ripa kerareya nakapani demanapani da mibai kiroto bo pa mena ki nu ika kataigamu. ⁹ Ripa ki kwamura yabaranugu yau rabineya mibai kiroto ki ka baganai ko pa mena ki kau ewa sidi manako nau meyani kaiyara.’ ”

Iyesu aiyata marai ki makeya ridi tagai kaikirai mosi iyapupu

¹⁰ Aiyata pa idiwana ki marai mosi ka Iyesu Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai rabineya kabuwawagawa tondawa. ¹¹ Tawa ki rabineya ka ridi mosi ika mete tondawa ki kwamura ropani kawaya (18) ki rabineya keyai berokoi mosi e tagai wadubu korekore ki pokere kutokuto umawa. ¹² Iyesu ridi ki empupu manako e bameya yabadana ki nana wagubu manako sibu, wagubu ke; “Ridi, kau sigiragi ki nau karako rikapakani da kau iyanuwagi.” ¹³ E idai ridi ki kawareya tapu ki makeya ka ridi ki e tagai supasupawena bagi ubupu manako e Mamanuga God si tepapupu.

¹⁴ Iyesu aiyata pa idiwana marai ridi ki iyapupu ki pokere guriguri tawai ki debai apunai mosi e nuwai pupuwena manako e ubupu iyapana tadebu, wagubu ke; “Pura eyaka mena ki rabineya ka nu mara ida daikere kewo-wena daikere eyaka mena upigomu. Wi nuwagau iyaigamana wainapiyamu ki ka wi upi marai ki makeya baiwagi ko eba aiyata marai ki makeya baiwagi.”

¹⁵ E inako wagubu ko nu Kaiwawo-nuga denai e sibu, wagubu ke; “Wi ka midiga pa matakawagau ragidai. Wi mete kina ka aiyata marai ki makeya upiwagamu. Wi papaga burumakau bo ‘donki’ ki wi aiyata marai ki makeya rikatamiyamu awana tageyamu bo pa mena? Ena, wi tageyamu. ¹⁶ Ridi yau e ka oragai apunai Eburamu e momai ko Berokoi Apunai Seitani kwamura ropani kawaya (18) ki rabineya e wadubu doko

giripiyawa tondawa. Wi badidi pokere iwagamu da gwede e umapu dokodoko ki nu aiyata marai ki makeya eba rikapamu?” ¹⁷ Iyesu yona ki wagubu ki pokaiya ka e iyaraiyoma mu debamaga musupupu. Ko iyapana pakasi ragidai e bagi kawaya kuduba kwaewagawa ki emupu ka mu e mamamai tagamawa.

Damaya madai ki keyakeyai
(*Mateyu 13:31-32; Maki 4:30-32*)

¹⁸ Iyesu iyapana manutapu, wagubu ke; “Mamanuga God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya idiwana ki ka badidi maba? Ki keyakeyai nu gwede naureya iwagamu? ¹⁹ Nau suwagani wainapu-muri; Ki ka ripa damaya madai rabineya momai rasirasi ki maba. Apunu mosi ka momai marai munta inako yadini uroto ki ka ripa kawaya mo wenayagisi ragai isiyapoto manako midiwari baitagisi ragai ki kawareya tawatagisi.”

Bani buredi kawayawagana ki keyakeyai
(*Mateyu 13:33*)

²⁰ Iyesu iyapana ade manutapu, wagubu ke; “Mamanuga God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya idiwana ki badidi maba ki keyakeyai nau karako gwede naureya suwagani? ²¹ Nau suwagani wainapumuri; Ki ka ridi mosi bani buredi kawayawagana domai marai munta mo wadau suguna mete wirapiyau manako suguna ki kawayawagau yarau ki maba.”

Katamuru marai munta
(*Mateyu 7:13-14, 21-23*)

²² Iyesu natere Diyerusaremu yawateya kayawena kaniyawa ki ka e tawa tawa natere natere bauwagawa kabuwawagawa inako kwaewagawa kaniyawa, ²³ manako iyapana mosi e manupupu, wagubu ke; “Kaiwawoni, Mamanuga God e iyapana kuduba iya waunai tageni bo iyapana dai mena iya ki tageni?”

E inako wagubu, ko Iyesu denai wagubu ke; ²⁴ “Kunuma katamurui ka kapokapori munta ki pokere kasiyara-iwagi nisi kandoi da wi katamuru ki teteiwagi. Nau nidiyani wainapumuri; Iyapana ropani kawayu katamuru ki tetetagamana kwaetogomono ko mu eba tetetagisi. ²⁵ Mara baiyagisi da tawa apunai uburoto gudu umoroto manako wi tawa katamuruiya ubumuri gudu minimuri, iwagi ke; ‘Kaiwawonuga, kau gudu nu nene kwaipi da nu yamamu.’

Ko e denai yagisi ke; ‘Wi bani baigubu? Nau eba kataineya wiyo.’

²⁶ Ko wi denai iwagi ke; ‘Nu bani yo awana kau mete ewapuru dibipemeya kupemeya ade kau ubureya nu imatanugu kabuwaniyeya.’

²⁷ Ko e denai yagisi ke; ‘Wi bani baigubu? Nau eba kataineya wiyo. Wi ka berokoi kwaigamawa ragidai ki pokere kamadisinimuri kaiwagi.’

²⁸ Mara ki makeya ka wi yabu tamuri manako oragai apunai Eburamu yo Aisiki yo Diyaikapu ade Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai kuduba ki mete kina ika Mamanuga God e gari rabineya idiwono emitamuri. Nau suwagani wainapumuri; Mara ki makeya ka e uburoto gari tagaiya wi isiyaniyoto manako wi

yadi wadoi wi uwariga meme kaikirapiyoi ‘ikui akui’ iwogoi. ²⁹ Iyapana tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki deneya baitagisi Mamanuga God e gari rabineya kaiwoto kupe wateya wata yadini idiwono. ³⁰ Mara ki makeya ka iyapana karako ewa ubumu ragidai ki mu yabiritagisi ade iyapana karako yabiri ubumu ragidai ki mu ka ewa ubumoto.” Iyesu inako wagubu.

Iyesu natere Diyerusaremu nene nuwaboy-awena

(Mateyu 23:37-39)

³¹ Mara ki makeya ka Parisi ragidai dai Iyesu bameya bautagubu, tagubu ke; “Apunu kawai Erodi kau nuniyana po wainapiyau ki pokere kau tawana yau kamadi kayanuwagi.”

³² Mu inako tagubu ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Wi kaiwagi taku kamarai apunai ki simuri, iwagi ke; ‘Kau wainapi; Nau karako ade marawani kweya kairapu iyapana rabinamugu idiwu ki siwakeketamoni ade sigira ragidai mete iyatamoni ko mara ki tetaiya ka nau upi ki kewopani.’ Wi kaiwagi e inako simuri, ³³ mibai ka karako, marawani ade mara ki tetaiya ka nau tawana tawana umoni da siyarai ka nau natere Diyerusaremu bausugani. Mu ubumoto Mamanuga God e bonanai wainapiyau wagau apunai natere kudubai mo rabineya minimoto poyo ki ka eba baganai.

³⁴ Akae, natere Diyerusaremu, natere Diyerusaremu; Kau iyapanagiyoma ubumu Mamanuga God e bonanai wainapiyamu

tagamu ragidai ki mu namutamiyamu ade e bigabigaiyoma kau bamageya tonotamiyau ki mu bowa were mete namutamiyamu. Kokoroku ridai e munuiyoma e mabui kobaiya sikwatamiyau ki maba ka nau mara badibadi taganugu kayawena nau idani rabineya wi idiwana wainapekeya ko wi nau bodabodasinimawa. ³⁵ Wainapumuri; Nau kamadiniyani kayasugani ki ka wi tawaga gumoroyagisi. Wi nau ewa mo eba emisininimuri ko wi idiwoi yamoi da wi iwagi ke; ‘Kaiwawonuga e si kasiyarai pokaiya baunugibi Apunai, Mamanuga God kau wadiniyoto bagi,’ wi inako sidimuri ki makeya ka wi nau ade emisininimuri.”

14

Iyesu sigira apunai mosi iyapupu

¹ Aiyata pa idiwana marai mo bauwena ki makeya ka Iyesu Parisi ragidai mu kawaimaga mosi e tawaiya kupewagana kayawena. Iyapana ika dibimupu idiwa ki mu e naigida mena empamawa idiwa, ² manako ki makeya ka apunu mosi e idai kerarai kurukurupawena ika Iyesu bameya bauwena. ³ Iyesu wirawena Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ade Parisi ragidai mete kina ika idiwa ki manutapu, wagubu ke; “Karako ka aiyata marai ki pokere nau apunu yau iyapani ki nau gora raurupani bo?” ⁴ E inako wagubu ko mu yona denai mo eba tagubu ki pokere e wirawena sigira apunai ki wadubu iyapupu manako tonopupu kayawena.

⁵ Ko Iyesu iyapana ki ade manutapu, wagubu ke; “Aiyata marai ki makeya wi munuga bo wi

papaga mosi urubau kauyagisi ki ka wi sumuri e tainipumuri bo pa mena?”⁶ E inako wagubu ko mu denai tagamana babatagubu.

⁷ Iyapana ropani kawayaya ika kupe ki kawareya bautagubu ki mu kuduba nuwamugu ka kebari bagi kawareya idiwana kwaetagamawa ko mu tonau eba idiwana wainapamawa. Iyesu mu emi-tapu manako e keyakeyai yau mu tadebu, wagubu ke; ⁸ “Apunu mosi anikawagana ki kupei nene wi bibiniyoto ki ka wi kebari bagi kawareya eba idiwuri kwaenda iyapana kawai mosi baiyagisi, ⁹ manako kupe ki kwaewagau apunai wi nidiyoto, yagisi ke; ‘Wi riyaiwagi tonau idiwoi da apunu kawai yau kebari bagi ki kawareya tondini.’ E inako yagisi manako wi iyapana yabu-mugu riyai-wagi tonau idiwuri ki ka wi midimama wadiniyoto. ¹⁰ Ko nau karako wi nidiyani yau kwaiwagi; Iyapana mosi wi bibiniyoto ki ka wi naiya kaiwuri tonau idiwoi manako kupe kwaewagau apunai ki wi bamagau baiyagisi nidini, yagisi ke; ‘Edamani, kebomuri kebari bagi kawayaya yau kawareya idiwuri.’ E inako yagisi banananiyoto ki ka iyapana ika mete idiwu ragidai wi eminimoto manako wi siga esida tepapomoto. ¹¹ Nau nidiyani wainapumuri; Iyapana nima e ebo si tepapiyau ki ka aita ewa ka e kwarisiyagisi, ko iyapana nima e ebo kwarisiwena ki ka aita ewa ka e kawayayagisi.”

¹² Iyesu inako wagubu manako wirawena kupe ki apunai sibu, wagubu ke; “Kau madegau bo kemorau tawiya mo kwaenuwagi ki kau kowagiyoma bo kau rakarakagiyoma bo purapura ragidai ki tawa madanigeya idiwu ki mu eba bibitami, mibai ka mu aita ewa kau kwaenugibi ki de-

nai kwaetagisi kau bibinimoto. ¹³ Kau kupe mo kwaenuwagi ki kau iyapana kaikayokayoi, iyapana tagamaga kaikirai, iyapana idamaga kerapumaga kiyokiyoi bo badabadamai, ade iyapana yabumaga kenekenei, iyapana inako ki kau bibitami. ¹⁴ Kau inako kwaenuwagi ki ka Mamanuga God kau wadiniyoto bagi. Kau kwaenugibi ki denai ka iyapana ki kau eba negeni, ko bagi supasupai mena kwae-tagamu ragidai ade iyatagamana kimana ubumana ki marai baiyagisi makeya ki kau denai bagi kawayaya mo bananapi.”

*Mamanuga God e poragai kawayaya ki keyakeyai
(Mateyu 22:1-10)*

¹⁵ Iyesu yona ki wagawa ka apunu mosi ika kupewagawa tondawa ki yona ki wainapupu manako e ubupu Iyesu sibu, wagubu ke; “Iyapana gwedewau kupe kawayaya Mamanuga God e gari rabineya ki kawareya kupetogomono ki ka mu mibi mamamai idiwono.”

¹⁶ E inako wagubu ko Iyesu denai wagubu ke; “Nau keyakeyai mo suwagani wainapumuri; Apunu mosi poraga kawayaya mo kwaewagana ki okukunawena manako iyapana ropani kawayaya e bameya bautagamana ki nana mu kabuwatapu. ¹⁷ E okukunawena kewowena ka e bigabigai apunai mosi bibi tonopupu da e kayawagana iyapana bibitapu ragidai ki garugaru mena kebo mana ki nana tadeni.

¹⁸ Bibi apunai ki kayawena iyapana tadeyawa umawa ko mu kuduba yona ewa nauwa tagamawa. Yabiri bameya bauwena apunai ki e wagubu ke; ‘Kabai, nau bausugana ko nau kokora mo wadubuwani ki empana ki nana kaya-sugani

ki pokere nau poraga kawareya ika eba bausugani.’

¹⁹ Ade apunu mosi wagubu ke; ‘Kabai, nau bausugana ko nau burumakau ida daikere mena waunitau yewe tepuwani waira waunai kawareya nakatamana kayasugani ki pokere nau poraga kawareya ika eba bausugani.’

²⁰ Ade apunu mosi wagubu ke; ‘Nau bausugana ko nau waunitau yewe anikasugubuwani ki pokere nau poraga kawareya ika eba bausugani.’

²¹ Bibitapu ragidai ki mu kuduba basaratagubu ki pokere bibi apunai ki ade wirawena bauwena iyapana badidi tagubu ki sisiyai kuduba poraga kwae-wagawa apunai ki sibu. E yona ki wainapupu ka e nuwai pupuwena manako e bibi apunai ki ade tonopupu, wagubu ke; ‘Kau garugaru mena kaya-nuwagi natere imatau bo kareya ubumu iwu ragidai, iyapana kaikayokayoi bo mu idamaga kerapumaga kiyokiyoi bo badabadamai bo mu yabumaga kenekenei ragidai ki inako waratami da mu poraga yau kawareya baitagisi.’

²² Bibi apunai ki kayawena ade wirawena bauwena ka e poraga kwae-wagawa apunai ki sibu, wagubu ke; ‘Kabai, kau sidibi ki nau makeya makeya kwaesugubuwani iyapana waratapuwani bautagubu ko tawa eba posiwena ko wata ade uburau.’

²³ E inako wagubu ki pokere apunu kawai ki bibi e ade tonopupu, wagubu ke; ‘Nau nuwaneya ka nau tawani yau posiyagisi ki pokere gari tagaiya mete kayanuwagi manako iyapana bani bani idiwu ki kau gigitami waratami baunuwagi.’

²⁴ Nau nidiyani wainapi; Iyapana naiya bibitapu-wani ragidai ki mu mo eba baiyagisi nau banini yau siko kupoto. Ki pa mena.’ ” Iyesu keyakeyai ki wagubu.

*Badidi maba Iyesu eweya kaigamu
(Mateyu 10:37-38)*

²⁵ Iyapana ropani kawayaya Iyesu bananamupu mete kayatagubu kaiwa manako e wirawena mu emitapu tadebu, wagubu ke; ²⁶ “Iyapana nima nau ewaneya yabodono ki ka e nuwai notai nau mena bamaneya tondono. E inai mamai bo e wainai bo e munui-yoma bo e yowaiyoma tataiyoma bo e egapuiyoma bo e eya iyai mete kina ki nene kawayaya daganani notapono ko nau maraitau notasiniyono ki ka e eba yabadini nau ewaneya kayayagisi. ²⁷ Iyapana nima nuwaboya midi makari nau bananapani ki e mete banana-pana ko e eya korosi maba ki e eba kawara-pana wainapiyau ko e kamadau, iyapana e kwaitana ki e eba yabadini nau ewaneya kayayagisi. Pa mena.”

²⁸ Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu ke; “Wi mosi tawa kawayaya mo wadana wainapiyau ki ka e yabiri kwarisiyagisi naigida mena notapoto, yagisi ke; ‘Bowa madai nau bamaneya uburau ki ka tawa yau kwaitana yadani kewopani ki denai maka yadini bo?’ ²⁹ E inako eba notapoto were kwaeyagisi ki ka e bani tawa bebedai mena nunuroto manako e bowai madai ki kewoyagisi. E tawa paunau kamadini ki ka iyapana e gwaig-witapomoto, tagisi ke; ³⁰ ‘Apunu yau tawa wadana

wainapiyawa ko e tawa wadawa da paunau kamadubu.’

³¹ Nau keyakeyai mo ade nidiyani wainapumuri; Tawana mo kawaimaga uburana tawana mo kawaimaga mete kandetagamana wainapiyau ki ka e yabiri kwarisiyagisi naigida mena nota yadini were yawira kayayagisi. E notai yagisi ke; ‘Ta ragidai kuduba 10,000 nau bamaneya ko nau iyaraniyoma mu ka ropani kawaya 20,000 ki pokere nu kasiyaraigamu mu raurutamamu ki baganai bo?’ ³² E wainapoto da ki eba baganai ki ka e iyaraiyoma kebomono makeya ki ka e dobo yonai garugaru mena tonopoto. ³³ Ki maba, wi mosi nuwagau nau ewaneya kebomana wainapiyamu ko wi wiga gwedegwedega bo wi wiga notaga kuduba ki wi eba kamadamana wainapiyamu ki ka wi kwaitana nau ewaneya eba kebomuri.”

*Aidaba ki midiyai pa mena
(Mateyu 5:13; Maki 9:50)*

³⁴ “Nau nidiyani wainapumuri; Aidaba ki ka gwede mosi midiyai bagi kawaya ko aidaba ki kwerereyagisi midiyai ki kewoyagisi ki ka wi baididi maba kwaiwagi da aidaba ki midiyai ade wenapoto? Ae, ki ka eba baganai. ³⁵ Midiyai ki kewoyagisi ki ka wi aidaba ki wadumuri pa mugu kwenupumuri. Iyapana bani kokorau kawayawagana ki nana ni tepiyamu waira mete wira-piyamu ki ka baganai, kasiyarai mete kina. Ko aidaba midiyai pa mena ki ka pa mugu da deni mena kwenupamana ki nana. Wi wenaguga mete kina ki ka wi nau yonani yau suwagubuwani ki

naigida mena wainapumuri wetawetara.” Iyesu inako wagubu.

15

*Papa sipi munai wadubu kaupupu ki keyakeyai
(Mateyu 18:12-14)*

¹ Mara mosi ka iyapana wairamaga denai takesi ki wadamawa ragidai ade iyapana tagararatampu ragidai mete kina Iyesu e yonai wainapamana ki nana e bameya ika bautagubu.

² Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ade Parisi ragidai mete kina iyapana ki inako Iyesu bameya bautagubu emitampu ki ka mu ungwerogwerorotagubu, tagubu ke; “Apunu yau e ka iyapana bigibigi tagararatamemei ragidai ki mu diriwa-maga kwaewagau mete kupetagamu idiwu ki pokere e paerepiyau.”

³ Mu inako tagubu ki pokere Iyesu keyakeyai mosi mu tadebu, wagubu ke; ⁴ “Wi paunagau iyapana mosi e papai-yoma sipi ropani kawaya (100) manako e eyaka mena yadini kaupoto ki ka e badidi kwaeyagisi? Nau nidiyani wainapumuri; E papaiyoma dai ki (99) ki e gwabau kamaditamini manako e kioto uburoto papa eyaka mena wadubu kaupupu ki e kwaenei kaya-yagisi.

⁵ E kwaenepono umono da bananapoto ki ka e mibi mamamai papa ki yadini e gobaiya kaupoto,

⁶ manako kawarapoto e tawaiya ade kayayagisi. E tawau baiyagisi ki ka e kowaiyoma ade tawa e madaneya idiwu ragidai ki mu nene yagisi baitagisi manako tadeni, yagisi ke; ‘Nau papani

sipi wadubuwani kaupuwani ki nau ade banana-puwani ki pokere kebomuri karako nau mete mamamaigamu.’”⁷ Iyesu inako wagubu manako ade tadebu, wagubu ke; “Nau nidiyani wainapumuri; Nau keyakeyai yau suwagubuwani ki maba kunumau ka iyapana ropani kawayu (99) mu paeremaga pa mena ki mu nene ka Mamanuga God e aneyaiyoma mamamatagisi ko ki mamamai ka erida. Ko iyapana eyaka mena e berai berokoi kwaewagawa ki kamadini manako e notai wirayagisi ki ka mu e nene mamama kawayu esida wainapomoto.”

Ridi mosi bowa madai mo wadubu kaupupu ki keyakeyai

⁸ Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Ridi mosi e bameya bowa madai bauburai ida esida mena manako e eyaka mena yadini kaupoto ki ka e badidi kwaeyagisi? E duna beupoto tawa meme warawarayagono kwaenepono tondono. ⁹ E bananapoto ki ka e kowaiyoma ade e tawa madaneya idiwu ragidai ki mu nene yagisi baitagisi, manako e uburoto mu tadeni, yagisi ke; ‘Nau bowani madai wadubuwani kaupuwani ki nau ade bananapuwani ki pokere kebomuri karako nau mete mamamaigamu.’”
¹⁰ Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; “Nau nidiyani wainapumuri; Nau keyakeyai yau suwagubuwani ki maba iyapana eyaka mena kwaitana e berai berokoi kwaewagawa ki kamadini e notai wirayagisi ki ka Mamanuga God e aneyaiyoma kunumau e nene kawayu daganani mamamatagisi.”

Munu mosi kwakowena ki keyakeyai

¹¹ Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Apunu mosi e gubagaiyoma apeya, ¹² manako mara mosi ka e gubagai marai e bameya bauwena sibu, wagubu ke; ‘Mamai, kau buderigi purupi nau nene karako tege.’ E inako wagubu ki pokere apunu ki e wairai ade e gwedegwededei kuduba purupupu e gubagaiyoma apeya ki mu denemugu denemugu tagebu.

¹³ Mara dai kewowena eweya ka e gubagai marai ki ubupu e gwedegwededei kuduba ki tepupu manako kipu ubupu e mamai kamadubu tawana uwama kawaya mo kayawena. E ika tondawa ka e midi kwakwarepui tainipiyawa poisiyasiyai wainapiyawa kwaewagawa ki mena pokaiya bowa madai ki deni mena giripupu gawarara.

¹⁴ E inako kwaewagawa tondawa yarawa da e gwedegwededei ade e bowai madai kuduba e bameya ki kewowena makeya ka kapoi kawaya mo tawana ki rabineya ubupu. Munu ki mibai wetei tondawa, ¹⁵ ki pokere e ubupu tawana ki apunai mosi bameya bagibagiwagana ki nana kayawena. Apunu ki e boiyoma baikamuwagana ki upi kwebu, ¹⁶ ko mu bani mo e eba kwemupu ki pokere e ika baikamuwagawa tondawa ka e bo mugumaga kabuma rabineya ki dai kupana wainapupu.

¹⁷ E inako kwaewagawa nuwasiyasiya nene tondawa kaniyawa da siyareya ka nota supasupai e bameya ade bauwena. E notai wagubu ke; ‘Nau mamai e bigabigaiyoma mu digumamugu ka bani kawaya daganani posiwena uburau ko nau yewe mibi wetei tondakani posugana kwaesugakani.

18 Nau karako tawana yau kamadani wirasugani nau mamai bameya ade kayasugani manako siyani, suwagani ke; ‘Mamai, nau paerepuwani kawaya daganani. Kau bamageya ade Mamanuga God bameya ka nau bigi kwaesugekeya. 19 Nau naiya kau gubagagi sidibi ko karako nau paerepuwani ki pokere nau wadisini pa bigagi kwaesugana apunai sidi.’ 20 E notai inako wagubu manako e kipu ubupu wirawena e mamai bameya ade kayawena.

E kayawena kaniyawa da e mamai tawai ki kikiyaya bauwagana kwae-wagawa ki ka e mamai yabu tapu e gubagai buri yabadawa empupu manako e nuwaboyai wainapupu garupupu e bameya bauwena barabarapupu ade kiyauyaupupu.

21 Ko e gubagai wagubu ke; ‘Mamai, nau paerepuwani kawaya daganani. Kau bamageya ade Mamanuga God bameya ka nau bigi kwaesugekeya. Kau naiya nau gubagagi sidibi ko karako nau paerepuwani ki pokere wadisini pa bigagi kwaesugana apunai sidi.’

22 E inako wagubu ko e mamai ubupu e bigabigaiyoma ragidai mu nene wagubu bautagubu manako tadebu, wagubu ke; ‘Wi garugaru mena kaiwagi gwedegwede bagibagi dai tepumuri nau gubagani monagapumuri. E idaiya katama nakapumuri ade e kerareya kerapu kwakwarai mete umamuri, 23 manako kaiwuri papa buyaga kawaya mo minimuri poyo da nau gubagani bauwena ki nu mamamapamu kupe-igamu. 24 Nau gubagani yau powena ko e ade iyawena. E kwakowena ko karako ade

wirawena bauwena.’ E mamai inako wagubu manako e gubagai nene kupe kawayu mo bagipupu.

²⁵ Ki makeya ka e gubagai kawai kokorau upi-wagawa umawa manako e wirawena yawatau yabadawa da tawa kikireya bauwagana kwaewagawa ki ka e iyapana kainagatagamawa ade taeretagamawa ki mumugarai waina-pupu. ²⁶ E biga-biga apunai mosi em-pupu manako manupupu, wagubu ke; ‘Mu gwede taerei taeretagamu?’ ²⁷ Ko e denai wagubu ke; ‘Kau yowagi e midi kwakwarepui bagi kawayu ade wira-wena bauwena ki pokere e mamama-pamana ki nana ka kau mamagi papa buyaga kawayu mo minibu poyo.’

²⁸ E yona ki wainapupu ka e gagaya-wena tawau eba yarana wainapupu ki pokere e mamai mata-rau bauwena e gubagai tawau yarana ki nana gigipupu. ²⁹ Ko e gubagai ki e mamai inako sibu, wagubu ke; ‘Mamai, nau suwagani wainapi; Nau kwamura ropani kawayu kau umunugi wadekeya kau bigagi makeya makeya kwaesugekeya ko kau papa marai munta mo kwaitana eba wadibi tegebi da nau kowaniyoma mete mamamaigamana ki nana. Pa mena. ³⁰ Ko kau gubagagi ki kau buderigi kuduba tepupu giripupu ridi yawata kawakawareya mu pokamugere isiyapupu gawarara ki ade wirawena bau-wena ki kau e nene papa buyaga kawayu ki minibi poyo.’

³¹ E inako wagubu ko e mamai denai e sibu, wagubu ke; ‘Gubagani, kau ka maramara nau mete yewe idiwei ki pokere gwedegwede kuduba nau nene ki ka kau nene. ³² Ko nu kupe yau kwaigamu mamamaigamu ki mibai ka kau

yowagi yau e ka powena maba ko e karako ade iyawena. E kwakowena ko karako ade wirawena bauwena.” Iyesu keyakeyai ki wagubu.

16

Kwayuba apunai mosi e keyakeyai

¹ Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai keyakeyai mo ade tadebu wagubu ke; “Purapura apunai mosi e bigabigai apunai upi kwebu da e gwedegwedei kuduba ki kwayubapana ki nana wagubu. Ki eweya mara mosi ka iyapana dai bautagubu purapura apunai ki simupu, tagubu ke; ‘Kau gwedegwedegi kwayubapiyau apunai ki e ka kau gwedegwedegi dai pa danapiyau.’

² Iyapana ki inako tagubu ki pokere apunu kawai ki e bigabigai apunai ki e nene wagubu bauwena manako sibu, wagubu ke; ‘Kau sisiyagi tagamu wainapakani ki mibai ka badidi? Kau upigi negebuwani ki nau karako kau koritanিয়াকানি ade nau gwedegwedeni badibadi danapipi ki kawayai kau garugaru mena nau kabuwasini.

³ Gwedegwede kwayubapiyawa apunai yona ki wainapupu ka e notai wagubu ke; ‘Nau upi kwae-sugekeya ki nau kawaini karako nau koritasiniyoto ki pokere nau badidi kwaesugani? Nau ka eba kasiyarani mete kina da nau diba kandani bo upi ragiragi kawaya mo inako kwaesugani. Ade nau pa tondoni genesugoni ki ka nau midimama wadisiniyoto. ⁴ Ko nau badidi kwae-sugani ki nau karako wainapakani manako nau upi yau kamadani ki ka iyapana baitagisi nau waretasinimoto manako mu tawamugu tawamugu nau

bibisinimono ade nau diriwani mete kwaetogomono.’⁵ E inako notapupu manako ubupu iya-pana gwedewau apunu kawai ki e gwedegwedei naiya sikwatagubu ragidai ki mu eyaka eyaka e bameya bautagamana ki nana wagubu. Mu bautagubu ka e ubupu yabiri bauwena apunai ki manupupu, wagubu ke; ‘Kau badibadi sikwanugibi?’

⁶ Ko e denai wagubu ke; ‘Nau awana monamonai karakara ropani kawayaya apunai ida daikere mena (100) ki sikwasugubuwani.’

Ko gwedegwede kwayubapiyawa apunai denai wagubu ke; ‘Pa mena, kau sikwanugibi ki okai kau karako wadi kwarisi manako apunai apeya ade ida esida mena (50) ki mena tari.’

⁷ Ki eweya ka e wirawena apunu ade mosi manupupu, wagubu ke; ‘Ade kau ka badibadi sikwanugibi?’

Ko e denai wagubu ke; ‘Nau gwaba madai baike ropani kawayaya (1000) ki sikwasugubuwani.’

E inako wagubu ko gwedegwede kwayubapiyawa apunai ki denai e sibu, wagubu ke; ‘Kau sikwanugibi ki okai kau karako wadi kwarisi manako maraitau (800) ki mena tari.’ ”

⁸ Iyesu keyakeyai ki wagubu kewo-wena ka e iyapana ade tadebu, wagubu ke; “Kwayuba siyasiyawagawa apunai e upi kewowagana ki eweya e badidi maba tondana ki nene mete notapiyawa ki pokere apunu kawai ki e eba nakari-pupu ko e empupu manako baganai sibu.” Iyesu inako wagubu manako ade wagubu ke; “Waira yau notai wadamu doko ragidai badidi

maba waira yau gwedegwedei pokaiya mu kowamuguma mete mete deni deni waita kasiwaratagamana idiwana ki notai maramara notapiyamu ki maba ka Mamanuga God e tanai mu rabina-mugu minibu siwa ragidai iya aita ewa nene ki inako maba mete notampibena, ko mu kawaya daganani inako eba notapiyamu. ⁹ Nau nidiyani wainapumuri; Wi waira yau e gwede-gwedei pokaiya iyapana waretatamuri da wi waira yau e gwedegwedei mete kina kamaditamana marai baiyagisi ki ka mu kunumau wi mamamani-moto manako wi iya maramara idiwana kaiwana tawanai ki rabineya mibi mamamai posiwagi.

¹⁰ Iyapana gwedewau gwede maraitau wadumupu ki naigida mena kwayubapomoto ki ka mu aita ewa gwede kawaya mo yadini ki mete naigida mena kwayubapomoto. Ko iyapana gwedewau gwede maraitau wadumupu ki kwayuba siyasiyapomoto ki ka mu aita ewa gwede kawaya mo yadini ki mete kwayuba siyasiyapomoto. ¹¹ Kau nima waira yau e gwedegwedei naigida eba kwayubapiyei ki ka kau keyaigi ki puyoi badidi maba kwayubapi? ¹² Ade kau nima iyapana mosi e gwedegwedei naigida eba kwayubapiyei ki ka kau kiya gwedegwedegi badidi maba kwayubapi? Ki pa mena ki pokere kau gwede bagi mo eba wadi.

¹³ Bigabiga kwaewagau apunai ki e kawakawaiyoma apeya ki ka e badidi maba mo yogono e umunui yodono ade wirayogono mo yogono e umunui yodono? Ki pa mena, mibai ka e uburono mosi nota kwarikwarisipono ko mosi keipono ade uburono mosi e diriwai

kwaeyogono ko mosi tagararapono. Ki maba, wi Mamanuga God e nene waina-piyoi ki ka wi waira yau gwedegwedei notagogapumuri. Ko wi waira yau gwedegwedei nene wainapiyoi idiwoi ki ka wi Mamanuga God notagogapumuri.”

Iyesu yona ebo ebo wagubu

(Mateyu 11:12-13; 5:31-32; Maki 10:11-12)

¹⁴ Parisi ragidai mu notamaga ka bowa madai kawareya ukwarawa ki pokere Iyesu waira yau gwedegwedei ki sisiyai inako wagubu wainamupu ki ka mu e gwaigwitamupu ade mu madagura-maga e bameya memupu. ¹⁵ Ko Iyesu tadebu, wagubu ke; “Wi ka iyapana yabumugu midiga pa matakawagau, ko wainapumuri; Mamanuga God e ka wi nuwaga notaga ki e empiyau. Gwede-gwede marai kawai ki iyapana waina-piyamu da ki ka kawakawaya ki ka Mamanuga God e yabuiya ki mibai ka pa mena.

¹⁶ Gora oragai ade Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai oka badidi tamupu ki kuduba tondawa yabadawa da iyapana siruwa-tamiyawa apunai Diyoni bauwena makeya. Ko ki eweya ka Mamanuga God e gari rabineya kaiwana idiwana ki yonai bagi kawaya ki mena ka iyapana wainapamana wainapiyamu. Iyapana kuduba gari ki rabineya kaiwana ki nana nisi kandamu, ¹⁷ ko nau nidiyani wainapumuri; Iyapana badidi maba idiwana ki gorai ka wateya tondau. Kunuma yo waira gogawagana ki ka matarau ko iyapana gora ki wirapamana e okai marai munta mo surupamana ki ka ragiragi kawaya.

¹⁸ Apunu mosi e wainai ragipoto manako ridi mo ade uworoto ki ka e wainai naiya ki rauru kawakawarapupu. Ade apunu mosi ridi wakeyara mo uworoto ki ka ridi ki e nobomoi yabiri ki e rauru kawakawarapupu.”

Purapura apunai ade apunu Yasarusi

¹⁹ Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Mara mosi ka purapura apunai mosi tondawa ki mara-mara e gwedegwedei bagibagi mena monagawagawa ade bani bagibagi ki mena kupawa tondawa. ²⁰ Apunu ki e tawai ki katamuruiya ka iyapana apunu mosi si ka Yasarusi ki mideya kwata mena posiwena uburawa ki wadumpu ika tampu manako e bani nene ika genewagawa tondawa. ²¹ Purapura apunai bani kupawa ki pirai gwetagamawa ki ka apunu Yasarusi bani mugui ki kupana wainapiyawa. Taku bautagamawa e kwatai ki remoremopamawa.

²² Mara mosi ka nuwasiyasiya nene tondawa apunai ki e powena manako aneya kunuma were kawampu e wadumpu oragai apunai Eburamu e madaneya kunumau tamupu. Purapura apunai ki e mete powena manako iyapana e wadumupu ononomupu. ²³ E popai ragidai mu watamugu bauwena ki ka e bita yo midi makari kawaya ika bananapupu manako e yabu tapu apunu Yasarusi usi oragai apunai Eburamu e idai garu deneya uwamau ika bagi kawaya tondawa empupu, ²⁴ ki ka e bonanai ragiragi kawaya wena siyapu, wagubu ke; ‘Mamai Eburamu, kau nau nene wainapiyei bo pa mena? Nau mata yau

nonareya midi makari kawaya daganani banana-puwani ki pokere apunu Yasarusi siyo da e idai gurai awanau kaupoto kaworoto nau tenawarineya taroto da nau sinamuni pikapoto.’

²⁵ Apunu ki inako wagubu, ko oragai apunai Eburamu denai e sibu, wagubu ke; ‘Gubagani, nau yonani yau suwagani wainapi; Kau naiya iyaiya tondeya makeya ki kau gwedegwede kuduba bagi mena ki kawareya tondeya ko apunu Yasarusi e ka mugu ki mena kawareya tondawa. Karako ka e yewe mamamayogono tondono ko kau ika makarinugowa tondowa. ²⁶ Nau yona yau mete nidiyani wainapi; Kau yo nu paunanugu ka uruba kawayu. Iyapana mosi nu mete yewe idiwei ki uruba kawayu ki raurupana kau bamageya bauwagana ki yawatai mo pa mena. Ade iyapana mosi kau bamageya mete idiwu ki uruba kawayu raurupana nu bamanugu bauwagana ki mete yawatai mo pa mena.’ Oragai apunai Eburamu inako wagubu.

²⁷ Purapura apunai yona ki waina-pupu ka e denai wagubu ke; ‘Akae, Mamai Eburamu, kau nau nene waina-piyeyi ki kau apunu Yasarusi tonopi da e nau mamai e tawaiya kayayagisi, ²⁸ manako nau yowaniyoma ida daikere mena ika idiwu ki tadeni da nau paerepuwani ki denai makari tawaneya yewe bausugubuwani ki mu mete inako eba paerepomoto kwaenda mu mete kina yewe baitagisi berokoi kawayu yau bananapomoto.’

²⁹ Apunu ki inako wagubu ko oragai apunai Eburamu denai e sibu, wagubu ke; ‘Ae, pa mena.

Oragai apunai Mosisi ade Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai oka baididi tamupu ki kuduba mu bamamugu uburau ki pokere mu yona ki mena wainapomono.’

³⁰ Ko purapura apunai ki wagubu ke; ‘Ae, mamai Eburamu, yona ki mena pokaiya ka mu notamaga eba wirayagisi. Ko iyapana mosi powena ki iyayagisi ade kirotu uburotu manako yona ki tadeni ki ka mu e bonanai waina-pomoto manako mu bigimaga ki mu kamadini notamaga wirayagisi.’

³¹ Apunu ki inako wagubu ko oragai apunai Eburamu denai e sibu, wagubu ke; ‘Mu oragai apunai Mosisi ade Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai baididi tagubu ki eba wainapomoto suma-pomoto ki ka mu baididi maba iyapana mosi powena ko ade iyayagisi kirotu uburotu ki e yonai wainapomoto sumapomoto? Ki pa mena.’ ” Iyesu keyakeyai ki iyapana tadebu.

17

Bigi ki yonai

(Mateyu 18:6-7, 21-22; Maki 9:42)

¹ Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai yona yau tadebu, wagubu ke; “Gwedegwede marai kawai iyapana pisipisitamini da mu paerepomoto bigi kwaetagisi ko iyapana nima e waretai ki e kerareya wadau da e bigi kwaewagau ki ka aita ewa ka e bita kawayaya mo bananapoto. ² Akae, iyapana bowa bisi kawayaya mo wadumpena taburuba pokaiya kwimpena iyapana ki e gobaiya umampena manako egi rabineya kwenumpena ki

ka e nene baganai. Iyapana nima munu marai munta mosi e kerareya wadai manako munu ki bigi kwaewagau ki denai ka iyapana ki aita bita kawayaya esida bananapoto. ³ Ki pokere wi yabu yabu idiwoi.

Wi yowaga bo wi tataga gwede mo paerepoto bigi kwaeyagisi ki ka wi e nakaripumuri. Ko e bigi kwaewena ki kamadini e notai wirayagisi ki ka wi e badidi paerepupu ki wi notagau deni mena surupumuri. ⁴ Ena, nau nidiyani wainapumuri; E mara eyaka mena ki rabineya wi bamagau bigi kawareya kawareya ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki kwaeyagisi ko ade mara ki rabineya ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki wirayagisi wi bamagau yagisi ke; ‘Nau paerepupuni ki nau karako deni mena kamadakani’, e inako yagisi ki ka wi e bigi badidi kwaewena ki wi notagau deni mena surupumuri.”

Nu sumanuga

⁵ Iyesu tonotapu ragidai e simupu, tagubu ke; “Kaiwawonuga, kau nu sumanuga wadi kawayaya.”

⁶ Mu inako tagubu ko e denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau nidiyani wainapumuri; Ripa damaya madai ki bonai rabineya ka rasirasi. Wi sumaga marai munta ki maba nau sumasinimuri ki ka wi ripa kauma yau simuri, iwagi ke; ‘Kau kiya siwanuwagi kayanuwagi egi rabineya wenanuwagi,’ wi inako iwagi ki ka ripa ki wi umunuga yadini kayayagisi.”

Bigabiga ragidai badidi maba upitogomono

⁷ Iyesu ade wagubu ke; “Apunu kawai mosi e bigabigai apunai kokorau diba kandono bo papa

sipi kwayuba-tamono da madega bigayagisi manako e tawau baiyagisi ki ka apunu kawai ki e eba paraupoto, yagisi ke; ‘Kau garugaru yabi aiyatanuwagi manako nau bani warapuwani yau kupi.’ E inako eba yagisi, ⁸ ko e yagisi ke; ‘Kau kayanuwagi siruwanuwagi monaganuwagi manako nau tawiyani kwaenuwagi tege kupani were ewa ka kau kiya kupenuwagi.’ ⁹ Bigabiga apunai e upi ka biga mena ki pokere wi badidi wainapiyamu; Apunu kawai uburoto e bigabigai apunai upi kwaewena ki denai paraupoto bo? Ae, pa mena. ¹⁰ Ki maba, nau nidibuwani ki wi makeya makeya kwaiwogoi da kewoyagisi ki ka wi inako mena iwagi ke; “Nu ka pa bigabiga ragidai. E nu kwaiwagamana nidibu ki mena nu makeya makeya kwaigibi.” Iyesu inako wagubu.

Iyesu iyapana ida esida mena sigiratagubu ki iyatapu

¹¹ Iyesu natere Diyerusaremu kaya-wena kaniyawa da tawana Sameriya yo tawana Gariri paunau ika bauwena kaniyawa, ¹² ki ka e natere mo bau-wena. Ika bauwena ka e iyapana ida esida mena sigira berokoi mo wadumpu kwakwarepumaga kwatakwatatagubu ki ika kebomawa bananatapu. Mu Iyesu bameya eba kaimupu ko uwamau buri mu mubo mubo ubumawa, ¹³ manako mu bonanamaga ragiragi kawaya Iyesu wenawenamupu, tagubu ke; “Kaiwawo-nuga Iyesu, kau nu nene wainapiyei bo pa mena?”

¹⁴ Mu inako tagubu manako Iyesu mu emitapu tadebu, wagubu ke; “Baganai, Mamamanuga God

e bameya dobopiyamu ragidai mu bamamugu kaiwagi da mu wi kwakwarepuga empomoto.” E inako wagubu manako mu kayatagubu kaiwa da yawatau ka mu sigiramaga ki deni mena kewowena.

¹⁵ Apunu ki mosi ika kaniyawa da e sigirai kewowena ki wainapupu ki ka e mamamawena manako wirawena e bonanai ragiragi kawaya Mamanuga God e si tepapiyawa yabadawa da Iyesu bameya bauwena. ¹⁶ E ika bauwena ka e Iyesu yabareya kwarisiwena manako e iyawena ki denai paraupupu. Apunu ki ka tawana Sameriya mu iyapanamaga mosi.

¹⁷⁻¹⁸ Ko Iyesu iyapana manutapu, wagubu ke; “Nau iyapana sigiratagubu ragidai ida esida iyatapu wani ko badidi pokere ka iyapana kwaiyanai apunai yau e mena wirawena Mamanuga God paraupiyau? E kowaiyoma ida daikere kewowena daikere apeya apeya (9) ki mu mete bautagumpena Mamanuga God e si tepampena.” ¹⁹ Iyesu inako wagubu manako wirawena iyawena apunai ki empupu sibu, wagubu ke; “Baganai, kau kiri uburi kayanuwagi. Kau nau sumasinibi ki pokere kau iyanugibi.” Iyesu inako wagubu.

Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki marai yabadau

(Mateyu 24:23-28, 37-41)

²⁰ Parisi ragidai dai Iyesu manu-mupu, tagubu ke; “Nu Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki marai ka gwede mara baiyagisi?”

Mu inako tagubu ko e denai tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God e gari rabineya idiwana marai ki baiyagisi ki ka eba matarau baiyagisi da wi yabugere empumuri. ²¹ Iyapana mo eba yagisi ke; ‘Empumuri, e yewe bauwena tondau’, bo yagisi ke; ‘Empumuri, e burida bauwena tondau.’ Mu inako eba tagisi mibai ka Mamanuga God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya idiwana ki kasiyarai ororeya mena bauwena wi rabinagau uburau.”

²² Iyesu inako wagubu manako wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; “Mara baiyagisi da wi ubumuri nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau marani empamana ki nana wainapiyoi ko wi eba empumuri. ²³ Iyapana dai baitagisi wi nidini, tagisi ke; ‘Empumuri, e burida bauwena tondau’, bo tagisi ke; ‘Empumuri, e yewe bauwena tondau.’ Mu inako togomono ki ka wi notaga pakarayagisi mu ewamugu kwaene igida yauda eba yabu tamiyoi iwoi. ²⁴ Yangwara wadau kunuma kuduba miniyau siwa ki maba nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau marani baiyagisi ki ka iyapana kuduba ki maba nau emisinimoto. ²⁵ Ko yabiri ka nau nuwaboya ade bita makari kawaya daganani banapani. Iyapana karako idiwu ragidai ki mu ubumoto nau keisinimoto ade midi ragiragisinimoto.

²⁶ Iyapana oragai apunai Nowa tondawa makeya badidi kwaetagamawa ki maba nau Kunumau Kawapuwani Apunai ade wirasugani bausugani makeya ka iyapana inako ade kwaetagisi. ²⁷ Awana goya kawaya ki eba bauwena makeya ka iyapana bani kupamawa awana

kubamawa ade anikatagamawa petemuguma apunu tauwamawa. Mu inako kwaetagamawa kebomawa da apunu Nowa waka ki kawareya yapu posiwena makeya ka goya kawayaya ki bauwena iyapana kuduba bibiyotapu gawarara.

²⁸ Ade oragai apunai Rote tondawa makeya iyapana badidi kwaetagamawa idiwa ki maba ka iyapana mara ki baiyagisi makeya inako mete kwae-tagisi. Mu bani kupamawa awana kubamawa deni deni nida kasiwara-tagamawa upitagamawa ade tawa-tagamawa. ²⁹ Mu inako kwaetagamawa yamawa da apunu Rote natere Sodomu kamadubu kayawena ki makeya ka mata nonarai gwisi berokoi mete kina kunumau kawapu mu uratapu popo-tagubu gawarara.

³⁰ Iyapana naiya inako wakapa giritagubu ki maba ka nau Kunumau Kawapuwani Apunai ade wirasugani bausugani marai baiyagisi ki ka iyapana inako mete kwaetagisi.

³¹ Mara ki baiyagisi ki ka iyapana mosi tawa tagaiya tondau ki ka e gwedegwedei tawa rabineya kamadubu ki tepana kai eba suroto, ade iyapana mosi kokorau upiwagau ki ka e eba wirayagisi e tawaiya kayayagisi. Pa mena.

³² Oragai apunai Rote e wainai bameya badidi wenawena ki wi naigida mena wainapumuri.

³³ Iyapana nima e eya iyai karako yewe wairau ki nene wainapiyau ki ka e eya iyai aita ewa nene ki e kaupiyau. Ko iyapana nima nau pokanere e eya iyai karako yewe wairau ki kaupiyau ki ka e eya iyai aita ewa nene ki e yadini. ³⁴ Nau nidiyani wainapumuri; Kemora ki rabineya ka iyapana apeya kebari eyaka mena kawareya uk-

wopomono manako nau eyaka mena yadani ko mosi kamadani. ³⁵⁻³⁶ Ade mara ki makeya ka ridi apeya ripa madai musupomono idiwono manako nau eyaka mena yadani ko mosi kamadani.”

³⁷ Iyesu yona ki wagubu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai e manu-mupu, tagubu ke; “Kaiwonuga, kau nuwagibi ki bani wenayagisi?”

Ko e denai wagubu ke; “Nau waigugu yau suwagani ki wi wainapumuri; Gwede mosi powena e kwakwarepui ika ukwarau ki ka midiwari kusuketa e kwakwarepui ki kupamana ki nana ika mete dibipomoto.”

18

Koboro mosi wade supasupa apunai bameya kayawena

¹ Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu notamaga eba kauwagana ko maramara Mamanuga God bameya guriguritagamana ki nana ka e keyakeyai yau mu tadebu, wagubu ke; ² “Natere mo rabinaya ka wade supasupa apunai mo tondawa ki Mamanuga God eba mayapiyawa ade iyapana mete eba wiwiratamiyawa. ³ Natere ki rabinaya ka ridi koboro mosi mete ika tondawa ki maramara wade supasupa apunai ki e bameya bau-wagawa siyawa, wagawa ke; ‘Nau iyarani mosi nau girisiniyana ki nana kwaewagau ki pokere waitasini berokoi yau kuduba kau wade supasupapi.’

⁴ Mara ropani kawaya ka wade supasupa apunai ridi ki e bonanai eba wainapiyawa ko siyareya ka e notai wagubu ke; ‘Nau Mamanuga

God e kudeya eba wainapakani ade iyapana mu umunumaga mete eba wadakani,⁵ ko ridi koboro yau e ka maramara nau waweresiniyau ki pokere nau e waita-pani e nuwaboyai ki wade supasupapani. Nau ki eba kwaesugani ki ka e maramara nau waweresiniyono tondono da nau midini togayagisi.’ ”

⁶ Nu Kaiwawonuga keyakeyai ki wagubu manako ade tadebu, wagubu ke; “Wade supasupa apunai eba bagi ki e badidi wagubu ki wi naigida mena wainapiyoi. ⁷ Ko ade wainapumuri; Mamanuga God e eya iyapanaiyoma maramara kemora nawaru e bameya waita nene guriguritogomono ki ka e mu waitatamini ade mu nuwaboyamaga wade supasupapoto bo pa mena? E mu garugaru waitatamini bo eba garugaru waitatamini? ⁸ Nau nidiyani wainapu-muri; E garugaru mena mu waitatamini ade mu nuwaboyamaga garugaru mena yadini supasupa. Ko nau Kunumau Kawapuwani Apunai ade wirasugana bausugana ki marai baiyagisi makeya ki ka nau suma ragidai yewe wairau mete bananatamani bo?” Iyesu inako wagubu.

Parisi apunai ade takesi wadawa apunai

⁹ Iyapana dai wainamupu da mu muga ka baganai ki pokere mu muga simaga tepapamawa ade kowamuguma mu simaga kaupamawa ki mu nene ka Iyesu keyakeyai yau wagubu. E wagubu ke; ¹⁰ “Mara mosi ka iyapana apeya Mamanuga God e Tawai rabineya guriguritagamana ki nana kayatagubu. Apunu ki mosi ka Parisi apunai

ade mosi ka iyapana wairamaga denai takesi ki wadawa apunai.

¹¹ Parisi apunai ki wata mo e ebo mena ubupu manako Mamanuga God bameya guriguri inako wagubu ke; ‘Mamai God, iyapana supasupai mo nau maba pa mena ki pokere nau parau-niyakani kawaya daganani. Nau ka eba iyapana kuduba kwaetagamu ki maba kwaesugakani. Nau ka eba kapokapoi, nau ka eba berabera, nau ka eba sipuma goragora rauru kawakawarasugakani. Nau parauniyakani da nau ka eba takesi wadaw apunai buri ki e maba. ¹² Pura eyaka mena ki rabineya ka nau mara apeya kau nene bani kamadakani ade nau gwedegwedeni damupakani ida esida ki damu eyaka mena ki nau kau nene tarakani.’ E inako guriguriwena.

¹³ Takesi wadawa apunai ki e ka mibi nuwaboyai digumau uburawa midimama diyayai e gobai kaupupu manako giyansugiyansu mena inako guriguriwena, wagubu ke; ‘Mamai God, nau ka berokoi bigibigi ki pokere nau nuwaboyani ki kau wainapi waitasini.’ ”

¹⁴ Iyesu keyakeyai ki wagubu manako ade wagubu ke; “Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e ka takesi wadawa apunai ki e bigi empupu deni mena surupupu ki pokere Mamanuga God e yabuiya ka apunu ki supasupai bagi kawaya wirawena e tawaiya kayawena. Ko apunu ki mosi e guriguri ki e eba mibipupu mibai ka iyapana nima e eya si tepapiyau ki ka aita ewa e kwarisiyagisi ko iyapana nima e eya si kaupiyau ki ka aita ewa e kawayayagisi.” Iyesu inako wagubu.

*Iyesu munu rasi waditapu bagi
(Mateyu 19:13-15; Maki 10:13-16)*

¹⁵ Iyapana dai ki mu munumuguma wawayai temupu kebompu Iyesu bameya bautagubu e idai mu debamugu tarana ki nana. E tadeyau kabukabuwa ragidai iyapana ki emitampu nakari-tampu, ¹⁶ ko Iyesu munu rasi ki e bameya bautagamana ki nana wagubu manako iyapana tadebu, wagubu ke; “Munu rasi nau bamaneya kebomono ki wi mu yawatamaga eba bodapiyoi. Munu yau kwaitana ki mu ka nau Mamai God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya kaiwoto idiwono. ¹⁷ Nau yona yau suwagani ki wi notaga eba goga-yagisi; Iyapana kawakawai wi notaga munu rasi mu notamaga maba ki ka wi Mamanuga God bameya kaiwuri e gari rabineya bagi kawaya idiwoi. Ko wi notaga eba munu rasi mu notamaga maba ki ka wi e bameya eba kaiwuri ade e gari rabineya eba idiwoi.” Iyesu inako wagubu.

*Apunu mosi e gwedegwedei ropani kawaya
(Mateyu 19:16-30; Maki 10:17-31)*

¹⁸ Diyu ragidai mu kawaimaga mosi Iyesu bameya bauwena manako manu-pupu, wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai Bagi, nau badiidi kwaesugani da nau iya maramara tondana kaniyana ki iyai bananapani?”

¹⁹ Apunu ki inako wagubu ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau gwede nana nau apunu bagi sidibi? Mamanuga God e mena ka bagi. ²⁰ Ko kau manu-sinibi ki denai nau nidiyani; Mamanuga God e gorai oka tampu ki kuduba kau kataigeya;

‘Kau waretagi eba raurupi e wainai eba wadi; Iyapana mo eba mini poyo; Gwedegwede mo eba kuwa-nuwagi; Kau waretagi badidi kwaewena empipi ki kau bera eba nuwagi; Kau inagi mamagi tagubu ki mu umunumaga wadi naigida mena wiwiratami.’

²¹ Iyesu inako wagubu ko apunu ki, wagubu ke; “Nau munu marai munta tondekeya makeya ki ka Mamanuga God e gorai tapu ki kuduba nau naigida mena wiwirapekeya tondekeya da karako kawayasugubuwani.”

²² E yona wagubu ki Iyesu waina-pupu manako e apunu ki empupu denai yona yau sibu, wagubu ke; “Kau gwede mo eyaka mena yau mete kwaenuwagi; Kau kayanuwagi kau gwedegwedegi kuduba tepi iyapana gwedegwedemaga pa mena imagei ragidai tage manako ewa yabi nau ewaneya uburi. Kau inako kwaenuwagi ki kau denai bagi kawayaya mosi aita ewa kunumau bananapi.” ²³ Apunu ki e gwedegwededei ka ropani kawayaya ki pokere e Iyesu yonai ki wainapupu ka e nuwaboyawena.

²⁴ Iyesu apunu ki nuwaboyawena empupu manako wagubu ke; “Iyapana gwedegwedemaga ropani kawayaya ragidai mu Mamanuga God e umunui wadamana sumapamana ade e gari rabineya kaiwana idiwana ki ka ragiragi kawayaya.

²⁵ Yawata ki katamurui ka tainugu umunai ki maba. Papa kawayaya kameru kwaitana tainugu umunai teyagisi ki ka e daikere eba baiyagisi kayayagisi mibai ka tainugu umunai ka marai munta ko papa ki ka kawayaya. Ko nau ade suwagani wainapumuri; Papa kameru ki tainugu umu-

nai teyagisi ki ka ade matarau ko iyapana mu gwede-gwedemaga ropani kawaya ragidai ubu-mana Mamanuga God sumapamana manako e gari rabineya kaiwana idiwana ki ka ragiragi kawaya.”

²⁶ Iyapana yona ki wainamupu ka mu Iyesu manumupu, tagubu ke; “Akae, ki inako ki ka nima kwaitana iya yadini?”

²⁷ Mu inako tagubu, ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Iyapana wi wiga mena iya ki eba wadamana makai ko Mamanuga God badidi yagisi ki e umuneya ka gwedegwede kuduba wena-yagisi.”

²⁸ Apunu Pita yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; “Kau wainapi, nu ka tawanuga kuduba kamadimpi kau ewageya kaigibi.”

²⁹ Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Ena, kau yona mibai nuwegei. Nau karako suwagani ki wi wainapumuri; Iyapana gwedewau Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki yonai iyapana tademana ki nana wi tawaga bo wi wainaguma bo wi yowaguma tataguma bo wi inaguma mamaguma bo wi munuguma inako ki kuduba kamadita-muri manako kaiwagi tawana mo idiwoi, ³⁰ ki ka denai wi tawaga ropani-yagisi ade iyapana ropani kawaya wi inamamata-muri yowatatatamuri idiwoi. Ade mara waunai baiyagisi makeya ki ka wi iya maramara idiwana kaiwana ki iyai mete wadumuri.” Iyesu inako wagubu.

*Iyesu powagana sisiyai ki ade wagubu
(Mateyu 20:17-19; Maki 10:32-34)*

³¹ Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu apeya ki mu nene wagubu waratapu mu mubo mena idiwa manako tadebu, wagubu ke; “Nu karako natere Diyeru-saremu kaigamu ki ka Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai takari kawayau nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau yonani badidi okamupu ki kuduba makeya makeya wenayagisi. ³² Iyapana nau wadisini-moto iyapana kwaiyanai ragidai mu idimaga rabineya nau tamusinimoto manako mu ubumoto nau waegeya-geyamasinimoto, weryakaurasinimoto ade tepoteposinimoto. ³³ Mu nau kuwe pokaiya raukekesinimoto manako susinimoto poyo. Nau posugani ko mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ki nau ade iyasugani kirani uburani.”

³⁴ Iyesu inako wagubu ko e tadeyau kabukabuwa ragidai e yonai ki mibai eba wainamupu. E yonai wagubu ki ka gwede mosi mu notamaga utapupu diyayai. Mu mibai eba wainamupu ki pokere e badidi wagubu ki mu baba-tagubu.

*Apunu mosi e yabui kenewena ki Iyesu iyapupu
(Mateyu 20:29-34; Maki 10:46-52)*

³⁵ Iyesu natere Diyeriko kikirau bauwagana kwaewagawa ka apunu mosi e yabui kenewena ika yawata kwaiya bowa madai nene genewagawa tondawa. ³⁶ E iyapana ropani kawayau ika kebomawa mu ratabamaga waina-pupu ki pokere e iyapana dai manutapu, wagubu ke; “Yau ka gwede ratabai wagau?”

37 Ko mu denai tagubu ke; “Ki ka tawana Nasareta apunai Iyesu e yabadau.”

38 Apunu ki yona ki wainapupu ka e bonanai ragiragi kawaya wena siyapu, wagubu ke; “Iyesu, oragai apunai Dewida e wenai, kau nau nene wainapiyei bo pa mena?”

39 E inako wagubu ki ka iyapana e yabareya ika ubumawa ki e nakarimupu yona kamadana ki nana simupu ko e bonanai ragiragi kawaya kawareya kawareya ade wena siyanawa, wagawa ke; “Oragai apunai Dewida e wenai, kau nau nene wainapiyei bo pa mena?”

40 Iyesu yona ki wainapupu ka e yawatau ubupu manako iyapana tadebu da mu apunu yabui kenekenei ki wadamana e bameya bautagamanya ki nana tadebu. E bameya bauwena ka e apunu ki empupu manako manupupu, wagubu ke; 41 “Kau nuwageya nau gwede kwaesugani kau bamageya?”

Ko e denai wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai, kau yabuni wadi papi da nau tawana empani.”

42 E inako wagubu manako Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Ki ka baganai, kau tawana emani. Kau nau sumasinibi ki pokere karako iyanugibi.”

43 Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu ki e yabui papupu tawana empupu manako e kipu ubupu Iyesu eweya kayawena Mamanuga God paraupiyawa kaniyawa. Iyapana kuduba matakira ki emupu ka mu Mamanuga God e si esida mena tepapamawa.

19

Apunu Sakiyasi

¹ Iyesu natere Diyeriko bauwena ki ka e deni mena kayawagana kwaewagawa. ² Natere ki rabineya ka purapura apunai mosi ika tondawa. E ka iyapana wairamaga denai takesi wadamawa ragidai mu kawaimaga si ka Sakiyasi. ³ E nuwaiya Iyesu empana ki nana wainapiyawa ko e ka apunu rogobi munta ki pokere iyapana ropani kawaya ika ubumawa ki mu e bodamupu da e Iyesu eba empupu. ⁴ Iyesu yawatau yabadawa ki ka apunu Sakiyasi yabiri garupupu Iyesu empana ki nana ripa rowarowai mo yapu kawareya tondubu.

⁵ Iyesu kaniyawa da ripa ki kerareya bauwena ka e pairawena iyarau yabu tapu apunu Sakiyasi ika tondawa empupu manako e sibu, wagubu ke; “Sakiyasi, kau garugaru mena kawari. Nau karako kau tawageya kau mete idiwomu.”

⁶ Apunu Sakiyasi yona ki wainapupu ka e garugaru mena wairau kawapu Iyesu diriwai kwaewena manako mibi mamamai bananapupu e tawaiya kayatagubu. ⁷ Iyesu apunu Sakiyasi tawaiya kayawena ki iyapana emupu manako mu ungwerogwerorotagubu, tagubu ke; “Apunu yau e ka bigibigi apunai ki e tawaiya daiyo kayawena.”

⁸ Ko apunu Sakiyasi kipu ubupu Iyesu sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, kau wainapi; Nau gwedegwedeni daikere ki nau karako iyapana imagei ragidai tageyani ade nau iyapana beratapuwani mu gwedegwedemaga kuwasugubuwani

ki ka nau denai apeya apeya kawareya mu ade tageyani.”

⁹ Apunu Sakiyasi yona inako wagubu wainapupu ka Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Sakiyasi, kau mete kina ka oragai apunai Eburamu e wenai. Kau iyapanagiyoma mete kina wi bamagau ka iya karako bauwena. ¹⁰⁻¹¹ Iyapana gwedewau Mamanuga God e yawatai paeremupu kwakotagubu ragidai ki mu tetamana iya tageyana ki nana ka nau Kunumau Kawapuwani Apunai yewe wairau bausugubuwani.”

Natere Diyerusaremu ka eba uwama bamanugutau ki makeya ka Iyesu yona ki wagubu.

Bowa madai ki keyakeyai
(Mateyu 25:14-30)

Iyapana ropani kawaya Iyesu yonai wainapamawa ki mu notamaga wagubu da Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki marai bauwagana kwaewagawa ki pokere Iyesu ubupu keyakeyai mo mu tadebu, wagubu ke; ¹² “Nau apunu kawai mosi e bususui suwagani wainapumuri; Apunu ki tawana uwama kawaya mo kayawagana da e kaiwawo-wagana ki kasiyarai ika wadana manako ewa ade wirawagana bauwagana ki nana. ¹³ E waunitau kayawagana kwaewagawa makeya ki ka e bigabiga-iyoma ida esida kewowena ki mu nene wagubu bautagubu manako e bowa madai purupupu mu eyaka eyaka tagebu, tadebu, wagubu ke; ‘Wi bowa madai yau tepumuri pokaiya upiwogoi da nau bausugani

makeya ki ka nau bowa madai negebuwani ki kawayai empani. Ki kawayawena bo pa mena.'

¹⁴ Apunu ki kipu ubupu kayawena ko e eya iyapanaiyoma mu nuwamugu ka e pa mena ki pokere mu bibi ragidai tonotampu da e tawana bani kayawena ki mu mete kayatagamana manako tagamana ke; 'Nu eba nuwanugu apunu yau nu kawainuga uburono.'

¹⁵ Mu inako tagubu ko apunu ki e kaiwawo kasiyarai wadubu manako ade wirawena e ebo tawaneya ade bauwena. E ika bauwena ka e garugaru mena e bigabigaiyoma ragidai mu nene wagubu bautagubu manako tadebu, wagubu ke; 'Nau bowa madai negebuwani ki kawayai wi karako kabuwasanimuri da nau empani.' ¹⁶ Yabiri ubupu apunai ki bauwena e inako sibu, wagubu ke; 'Kaiwawoni emani, kau bowa madai nau idani rabineya tapi ki pokaiya ka nau upisugekeya da kawareya ade ida esida mena tepuwani karako negeyakani yau kena.' ¹⁷ E yona ki wagubu ka apunu kawai ki denai e sibu, wagubu ke; 'Kau ka bigabiga apunai bagi upi supasupai mena kwaenugibi apunai. Nau marai munta negebuwani ki kau naigida mena kwayubapiyeya ade kau midigi eba togawena ki pokere nau karako natere ida esida mena kau idageya nakatamakani da kau mu kawaimaga uburi kwayubatamiyowa.'

¹⁸ Ki eweya ka e bigabigai apunai ade mosi bauwena e yabareya ubupu manako sibu, wagubu ke; 'Kaiwawoni emani, kau bowa madai nau idani rabineya tapi ki pokaiya ka nau upisugekeya da kawareya ade ida daikere tepuwani karako negeyakani yau kena.' ¹⁹ E

yonā ki wāgubu kā apunū kawai ki denai e sibu, wāgubu ke; ‘Nau karako natere ida daikere mena kau idageya nakatamakani da kau mu kawaimaga uburi kwayubatamiyowa.’

²⁰⁻²¹ Siyarai kā e bigabigai apunai ade mosi bauwena e inako sibu, wāgubu ke; ‘Kaiwawoni, nau kataineya da kau midigi kwakware-pugi kā tayatayabada. Gwedegwede eba kau nene ki kau tepiyei ade kau momai eba upi ki wateya ki kau raupomunugei. Nau kau kudugeya wainapekeya ki pokere kau bowagi madai ki nau wadubuwani pa wekepuwani karako ade negeyakani yau kena.’

²² Apunū kawai ki yonā ki wainapupu kā e denai wāgubu ke; ‘Kau paerepipi upi supasupai eba kwaenugibi. Kau kaubo nuwagibi ki pokaiya kā nau karako denai bita kau negeyani. Kau kaubo nuwagibi da gwedegwede eba nau nene ki nau tepakani ade momai nau eba upuwani ki wateya ki nau raupomu-sugakani. ²³ Kau badidi kwaenugubena ki yonai nau karako kau nidiyani; Kau kayanugubena bowa madai kawaya-wagau ki wateya tapena da nau karako wirasugubuwani bausugubuwani ki kau bowa madai dai kawareya nau mete tegebena.’ ²⁴ Apunū kawai ki inako wāgubu manako e bigabigaiyoma dai ika ubumawa ki tadebu, wāgubu ke; ‘Bowa madai eyaka mena kwebuwani ki wi wadumuri bowa madai ida esida mena tepupu apunai ki e kwemuri.’

²⁵ Ko mu denai e simupu, tagubu ke; ‘Ko kaiwawonuga, apunū ki kā ororeya mena bowa madai kawaya daganani ida esida mena ki e tepupu kewowena.’

²⁶ Mu inako tagubu, ko apunu kawai ki denai wagubu ke; ‘Nau nidiyani wainapumuri; Iyapana nima marai munta wadubu ki pokaiya upi naigida mena kwaewagau kwayubapiyau ki kawareya ka e ropani kawayana banana-poto. Ko iyapana nima e bameya marai munta uburau ki kawareya ka e mo eba yadini ade marai munta e bameya uburau ki mete deni mena gogayagisi.’ ²⁷ E inako wagubu, manako ade tadebu, wagubu ke; ‘Wi karako kaiwagi nau iyaraniyoma ki nau eba kaiwawosugana ki nana tagubu ki mu kuduba tetamuri nau yabuneya yewe namutamuri.’ ”

Iyesu natere Diyerusaremu bauwena manako iyapana e paraupamawa

(Mateyu 21:1-11; Maki 11:1-11; Diyoni 12:12-19)

²⁸ Iyesu yona ki iyapana tadebu kewowena manako yabiriwena natere Diyerusaremu kayawena. ²⁹ E ripa ‘oripi’ wenatagubu kweyai ki kerareya natere Bepage yo Betani bamamugu bauwagana kwaewagawa ki ka e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya yabiri tonotapu, ³⁰ tadebu, wagubu ke; “Wi yabiriwagi natere buri yabaranugu ki kaiwagi manako wi ika baiwagi ki ka wi papa ‘donki’ mosi taburuba pokaiya kwimupu uburau ki ika empumuri ko papa ‘donki’ ki kawareya ka iyapana mo naiya eba kayawena. Wi papa ki e taburubai rikapumuri manako banana-pumuri kebomuri. ³¹ Ko iyapana mo wi eminiyoto, yagisi ke; “Wi gwede nana inako kwaiwagamu papa ki e taburubai rikapiyamu,” e inako yagisi ki wi denai e simuri, iwagi ke; “Nu

Nidiyau Kabukabuwa Apunai e papa ‘donki’ yau nene wagubu.”

³² Mu kayatagubu kaiwa da buri bautagubu ki ka Iyesu badidi tadebu ki mu makeya makeya bananamupu. ³³ Mu papa ‘donki’ ki rikapamawa makeya ka papa ki apunai mu tadebu, wagubu ke; “Wi asusu gwede nana baigubu papa ‘donki’ ki taburubai rikapiyamu?”

³⁴ Ko mu denai tagubu ke; “Nu Nidiyau Kabukabuwa Apunai papa ‘donki’ yau nene wagubu.” ³⁵ Mu inako tagubu manako papa ‘donki’ ki rika-mupu wadumpu Iyesu bameya kaya-tagubu. Mu ika bautagubu ka mu muga midimaga tatamai rikatampu papa ki tagaiya nakamupu manako Iyesu waitamupu da e yapu papa ‘donki’ ki kawareya tondubu kayawena. ³⁶ E papa ki kawareya kayawena kaniyawa ka iyapana ropani kawaya mu muga midimaga tatamai rikatamawa yawatau nakapamawa manako Iyesu ki kawareya bauwagawa kayawagawa.

³⁷ Iyesu kayawena kaniyawa da ripa ‘oripi’ wenatagubu kweyai ki warateya natere Diyerusaremu deneya surawa ki makeya ka e ewakumapamawa ragidai ropani kawaya mu bonanamaga eyaka mena Mamanuga God e si tepapamawa manako gwedegwede bagibagi mu mubo yabumugere emupu ki nene ka mu e paraupamawa iwa, ³⁸ tagamawa ke;

“Kau ka nu Kaiwawonuga. Kau karako Mamanuga God e kasiyarai wadibi nu nene baunugibi. E kau wadiniyoto bagi.

Kunumau ka Mamanuga God e nuwabagi nu nene wainapiyau ki pokere nu karako e si esida mena tepapemei.”

³⁹ Iyapana inako tagubu ki yonai ka Parisi ragidai dai ika ubumawa ki mu wainamupu manako mu kaimpu Iyesu simupu, tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, kau kowakowagiyoma ki ragiragi kawayu tade da mu kerekerere-tagisi.”

⁴⁰ Mu inako tagubu, ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau nidiyani wainapumuri; Mu kerekereretagisi ki ka bowa urida ki iyapana maba bonana-maga ragiragi kawayu yona ki tagisi.”

⁴¹ Iyesu natere Diyerusaremu bameya bauwagana kwaewagawa ka e natere ki empupu yadi kipu, ⁴² manako wagubu ke; “Natere Diyerusaremu ragidai, nau nuwaneya po wi nuwabagi rabineya idiwana ki yawatai naigida mena kataigamana ki nana ko wi yabuga kenewena ki pokere wi yawata ki eba empiyamu. ⁴³ Wi iyaraguma ewa baitagisi wi naterega kawayu yau kwagarapomoto. Wi wakapaigamana yawatai kuduba ki mu deni mena bodapomoto manako wi gariga raurupomoto. ⁴⁴ Mamanuga God ubupu wi iyaniyana wadiniyana bagi ki nana wi bamagau bauwena ko wi mara ki eba empamana wainamupu ki pokere wi iyaraguma ki baitagisi imatau wi ridiguma munuguma mete kina kuduba nunimoto isiyanimoto. Wi tawaguma bowa pokaiya waditampu ki kuduba mu wade rorororotamini da bowa eyaka mena kwaitana mo e wateya eba tondono.” Iyesu inako wagubu.

*Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya kanibu
(Mateyu 21:12-17; Maki 11:15-19; Diyoni 2:13-22)*

⁴⁵ Ki eweya ka Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya kanibu manako iyapana ika deni deni nida kasiwara-tagamawa idiwa ki siwakeketapu. ⁴⁶ E tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God e okai mo inako wagubu ke; ‘Nau Tawani ka guriguri tawai ki rabineya iyapana baitagisi nau bameya guriguritogo-mono idiwono.’ Ko wi ka yona ki eba wainapiyamu. Wi ka kuwa ragidai maba maramara tawa yau rabineya wekei gwaiya dibipiyamu idiwu.”

⁴⁷ Iyesu maramara Mamanuga God e Tawai rabinewa iyapana tadeyawa kabukabuwa tondawa. Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai, Mama-nuga God e gorai kataimugu ragidai, ade iyapana kawakawai dai mete kina e minimana po ki yanuwey teyamawa, ⁴⁸ ko iyapana pakasi ragidai ropani kawaya e yonai marai kawai baididi wagawa ki kuduba wainapamana wainapamawa ki pokere kawakawai ragidai ki e minimana po ki yawatai mo mu eba bananamupu.

20

Diyu ragidai kawakawaimuguma Iyesu pari wirawirapamawa

(Mateyu 21:23-27; Maki 11:27-33)

¹ Mara mosi Iyesu Mamanuga God e Tawai rabinewa e yonai bagi kawaya ki dimawagawa iyapana tadeyawa kabukabuwa tondawa ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai, Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ade

kawakawai ragidai dai ki mete kina e bameya bautagubu, ² manako simupu, tagubu ke; “Kau karako nidi; Kau kasiyara nima negebu were kwaenugei? Kasiyara ki nima negebu?”

Mu inako tagubu, ³ ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau manu mosi wi manuniyani. Wi nau sidimuri; ⁴ Apunu Diyoni iyapana siruwatamana ki nana bauwena ki ka e Mamanuga God wagubu ki pokere kwaewagawa bo iyapana kaina mo wagubu were kwae-wagawa?”

⁵ Kawakawai ragidai e manui wagubu ki wainamupu ka mu mubo deni deni manu kasiwaratagubu, tagubu ke; “Nu denai badidi siyamu? Nu iwagamu da; ‘Mamanuga God wagubu e umuneya kwaewena’, ki ka e denai yagisi ke; ‘Baganai, ko wi badidi pokere apunu Diyoni e yonai eba sumamupu?’ ⁶ Ko nu iwagamu da; ‘Iyapana kaina wagubu were e kwaewena’, ki ka iyapana ropani kawayaya yewe bautagubu ki mu gagayatagisi manako bowa were nu namunimoto mibai ka mu kuduba wainapiyamu da apunu Diyoni e ka Mamanuga God e bonanai ki wainapiyawa wagawa apunai mosi.” ⁷ Kawa-kawai ragidai ki mu mubo mubo inako tagubu manako mu denai Iyesu simupu, tagubu ke; “Nima apunu Diyoni sibu were kwaewagawa ki nu eba katainugu.”

⁸ Iyesu yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; “Baganai, wi nau eba sidimupu ki pokere nima kasiyara nau tegebu ki sisiyai nau mete eba suwagani.”

Upi kwayubapamawa ragidai mu keyakeyaimaga

(Mateyu 21:33-46; Maki 12:1-12)

⁹ Ki eweya ka Iyesu keyakeyai mo iyapana tadebu, wagubu ke; “Apunu mosi e ka ripa ‘waeni’ ki momai upu manako iyapana dai mu nene wagubu bautagubu gwaiyabatapu, wagubu ke; ‘Wi nau upini yau naigida mena kwayubapiyoi. Maura marai baiyagisi ki ka wi madai dai wi wiga nene tepiyoi ko ade dai nau nene nakapiyoi. Nau tawana mo kayasugani umoni da ewa marai mosi ade wirasugani bausugani.’ E inako wagubu manako kipu ubupu kayawena mara rowarowa kawaya tawana mo tondawa.

¹⁰ Maura marai bauwena ki makeya ka apunu ki ripa madai e eya nene ki dai tepana ki nana e bigabigai apunai mosi tonopupu upi kwayubapamawa ragidai ki mu bamamugu kayawena. Ko e ika bauwena ka mu ripa madai ki dai e eba kwemupu ko mu e pa guda-pamawa da tonomupu ida kasikasi wirawena kayawena. ¹¹ Upi ki apunai ubupu e bigabigai apunai ade mosi tonopupu ko e kayawena umawa da buri bauwena ka upi kwayubapamawa ragidai ki e mete gudapamawa ade midimama berai e bameya kwaetagamawa manako pa ida kasikasi tonomupu wirawena kayawena. ¹² Ki eweya ka upi ki apunai e bigabigai apunai ade mosi tonopupu ko e mete kayawena umawa da buri bauwena ki ka mu e mete bidara kwemupu manako wadumpu gari tagaiya kwenumupu.

¹³ Mu berokoi kawareya kawareya inako kwaetagamawa ki pokere upi ki apunai e

notai babawena, wagubu ke; ‘Nau karako badidi kwaesugani? Nau niya gubagani ki nau nuwaneya po ki e nau tonopani ki ka mu e naigida mena wiwirapomoto wainapakani.’ E notai inako wagubu ki pokere e eya gubagai ki tonopupu.

¹⁴ Ko upi kwayubapamawa ragidai ki e gubagai ki ika yabadawa emupu ki ka mu mubo tagubu ke; ‘Waira yau ewa wadana apunai ki e eya bauwena ki pokere karako miniyamu poyo manako e gwedegwedei yau kuduba ki aita nu tepamu.’ Mu mubo inako tagubu, ¹⁵ manako mu apunu ki e gubagai ki wadumpu gari tagaiya kwenumupu manako minimupu poyo.”

Iyesu keyakeyai ki wagubu kewowena ka e iyapana ika idiwa ki mu manutapu, wagubu ke; “Waira ki apunai e gubagai powena ki bimbina ka e upi kwayuba-pamawa ragidai mu bamamugu badidi kwaeyagisi? ¹⁶ Nau nidiyani wainapu-muri; E baiyagisi manako kwayuba siyasiya kwaetagamawa ragidai ki tetamini namutamini manako mu upimaga ki e tepoto kwayuba ragidai kudubai dai ki mu idamaga rabineya nakapoto.”

Iyapana e yonai ki wainamupu ka mu tagubu ke; “Ae, inako eba wenayagisi.”

¹⁷ Mu inako tagubu ko Iyesu mu emitapu manako manutapu, wagubu ke; “Ko Mamanuga God e okai ki kawareya nau karako suwagani ki mibai ka badidi? Oka ki wagubu ke;

‘Wi tawa wadamu ragidai waina-mupu da e ka bebeda berokoi ki pokere kwenumupu.

Ko Mamanuga God bebeda ki wadubu ade wowo bebedai kaupupu.’

¹⁸ Nau nidiyani wainapumuri; Iyapana kaiwono da bebeda ki pokaiya pisipisitamini gwepomoto ki ka mu bidara yadini mu midimaga purupuru-tagisi. Ade bebeda ki mu kawarimugu kauyagisi ki ka mu tauniyoto kwere-kwerere.” Iyesu inako wagubu.

Iyapana mu wairamaga denai takesi tamoto bo pa mena?

(Mateyu 22:15-22; Maki 12:13-17)

¹⁹ Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina Iyesu waigugu wagubu ki wainamupu ki ka mu deni mena e wadamana wainamupu mibai ka mu kataimugu da e waigugu wagubu ki ka e mu nene wagubu. Ko mu iyapana kudumugu mete waina-pamawa, ²⁰ ki pokere kamadumpu manako mara bagi mosi ewa bauwagana da mu e wadamana ki nawanai idiwa. Mu dayaya tagamana ragidai dai e bameya tonotampu da mu e kerareya wadamana manupamana manako e yona mo paerepana ki pokaiya ka mu e wadamana piyara ragidai mu kawai-maga e idai rabineya tamana ki nana. ²¹ Dayaya ragidai ki Iyesu bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; “Nidiyei kabukabuwa apunai, nu katai-nugu da kau iyapana eba beratamiyei ko kau badidi kabuwanugei ki kau yona mibai mena nuwegei. Iyapana kawa-kawai kau bamageya bautagamu ki kau bera yonai mo eba nuwegei. Ade iyapana

pakasi ragidai kau bamageya bautagamu ki kau mu mete eba bera-tamiyei yona kudubai mosi nuwegei. Pa mena. Kau maramara yona eyaka mena Mamanuga God e yonai mibai ki mena nuwegei. ²² Ki pokere nu karako kau nidimei ki kau wainapi; Nu tawana Roumi ragidai mu kawaimaga Sita bameya nu wairanuga denai takesi tamamu ki kau wainapiyei baganai bo eba baganai? ²³ Nu takesi ki tamamu, bo eba tamamu?”

Mu inako tagubu ko mu rabinamugu e kerareya wadamana ki notai nota-pamawa ki Iyesu e ororeya mena empupu kewowena ki pokere e denai mu tadebu, wagubu ke; ²⁴ “Bowa madai mo tegemuri da nau empani. Yau ka nima keyai bowa madai yau naureya tondau? Mu nima si bowa madai yau naureya okamupu?”

E inako wagubu ka mu denai tagubu ke; “Yau ka tawana Roumi ragidai mu kawaimaga Sita e keyai ki naureya tondau.”

²⁵ Mu inako tagubu, ki pokere Iyesu denai mu tadebu wagubu ke; “Baganai, apunu kawai Sita nene ki wi e ebo kwemuri ade Mamanuga God nene ki wi e ebo kwemuri.”

²⁶ Iyesu yona ki wagubu ka iyapana ki mu notamaga kowena e denai siyamana babatagubu. Mu iyapana paunamugu e yona mo paerepana da mu ki pokaiya e wadamana ki nana wainapamawa ko mu e wadamana yawatai mo eba bananamupu.

*Iyapana popotagubu ragidai ade iyatagisi ki-moto ubumoto
(Mateyu 22:23-33; Maki 12:18-27)*

²⁷ Iyapana Sadusi ragidai dai ki Iyesu manupamana ki nana e bameya bau-tagubu. Sadusi ragidai mu ka iyapana inako tadeyamu, tagamu ke; ‘Nu popoigamu ki ka nu ewa eba iyaigamu kimamu ubumamu. ²⁸ Mu Iyesu bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, oragai apunai Mosisi nu goranuga inako tapu, wagubu ke; ‘Apunu mosi e wainai munu eba wenapoto ko e nobomoi poyagisi ki ka apunu ki e yowai uburoto koboro ki uworoto manako munu wenayagisi ki aita popai apunai ki e watai yadini. ²⁹ Karako tawana mosi ka iyapana ida daikere kewowena daikere apeya (7) ika idiwa manako mu tatamaga ridi mo uwapu ko e munu eba wenapupu manako apunu ki powena. ³⁰ E powena ki pokere e yowai koboro ki uwapu ko e mete munu mo eba wenapupu manako powena. ³¹ E powena ki pokere e yowai ade mosi ubupu koboro ki ade uwapu manako e mete powena ko munu mo eba wenawena. Mu inako kwaetagamawa yamawa da iyapana ida daikere kewowena daikere apeya (7) koboro ki uwamupu ki mu kuduba popotagubu gawarara ko munu mo eba wenawena. ³² Ko siyareya ka ridi ki e eya mete powena. ³³ Kau karako nuwagi da nu wainapamu; Mara kwauneya iyapana popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto makeya ki ka ridi ki nima wainai? Mibai ka e iyapana ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki tauwapu.”

³⁴ Mu inako tagubu ko Iyesu denai Sadusi ragidai ki tadebu, wagubu ke, “Ridi yo apunu yewe wairau idiwu ki ka mu anikatagamu, ³⁵ ko iyapana gwedewau Mamanuga God e wainapiyau

da mu ka baganai ki mu popotagisi ade kimoto ubumoto waira waunai kawareya idiwono ki ka mu eba anikatagisi. ³⁶ Mu ka aneya kunumau idiwu ki mu maba inako idiwono manako ewa eba popotagisi. Mu ororeya mena popotagubu ko ade iyatagubu kimpu ubumpu ki pokere mu Mamanuga God e eya munuiyoma idiwono. ³⁷ Iyapana popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto ki yonai ka oragai apunai Mosisi matarau nu kabuwanibu. E gwabau ripa mo beu-wena empupu ki bususui rabinaya ka e ubupu Mamanuga God nene inako wagubu ke; ‘Apunu Eburamu e Mamai God ka nau. Apunu Aisiki e Mamai God ka nau. Apunu Diyaikapu e Mamai God ka nau.’ ³⁸ E inako wagubu ki mibai ka yau kena; Oragai ragidai Eburamu yo Aisiki yo Diyaikapu ki mu ka orageya mena popotagubu ko mu keyaimuguma ka iyaiya idiwu ki pokere Mamanuga God wagubu ke; ‘Mu Mamamaga God ka nau.’ E ka eba popai ragidai mu Mamamaga ko e ka iyapana keyaimaga iyaiya idiwu ragidai ki mu Mamamaga. E yabuiya ka nu kuduba iyaiya idiwei.”

³⁹ Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ika idiwa ki Iyesu denai badidi wagubu wainamupu ki ka mu e simupu, tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, kau yona denai bagi kawaya nuwagibi.” ⁴⁰ Ki eweya ka iyapana mo eba ubupu Iyesu manupupu mibai ka mu kuduba e kudeya mete wainamupu.

*Nu Iya Negeyana Apunai Keriso ka nima?
(Mateyu 22:41-46; Maki 12:35-37)*

⁴¹ Iyesu mu manutapu, wagubu ke; “Iyapana badidi pokere tagamu da; ‘Keriso e ka oragai apunai Dewida e momai?’ ⁴² Oka ‘Umayo’ rabineya ka oragai apunai Dewida oka inako tapu, wagubu ke;

‘Nau Mamai God nau Kaiwawoni sibu, wagubu ke; Kau nau madanani garu deneya tondowa,

⁴³ da nau kau iyaragiyoma kuduba kwanatamani kau kerapugi kobaiya nakatamani kewoyagisi were.’

⁴⁴ Oragai apunai Dewida e ka Keriso e eya Kaiwawoi sibu ko ade badidi maba ka e eya Kaiwawoi sibu ki ade apunu Dewida e eya momai?” Iyesu inako wagubu.

⁴⁵ Iyapana ropani kawayaya e yonai ki wainapamawa ki pokere Iyesu wira-wena e eya tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; “Yabu yabu idiwoi kwaenda Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai wi kerapugau yadini. Mu ka iyapana mu emitamana ki nana mu monagamaga rorowa kawakawaya inako umamu ade imatau kaiwu kebomu da iyapana ika idiwu ki mu emitamana wiwiratamana ki nana. ⁴⁶ Guriguri tawai rabineya ka mu kawai gisipiyamu kawakawai ragidai mu watamugu idiwu ade poraga kawareya ka mu kebari bagi kawayaya kawareya idiwana wainapiyamu. ⁴⁷ Ridi koboro ragidai mu gwedegwedemaga ade mu tawamaga kuduba mete kina ki mu tepiyamu araratagamu ade iyapana mu emitamana ki nana ka mu iyapana yabaramugu ubumu guriguri rowarowa kawayaya tagamu. Mu inako

kwaetagamu ki pokere mu aita ewa denai bita banana-pomoto ki bitai ka kawayaya esida.”

21

Koboro mosi bowa madai Mamanuga God nene tapu

(Maki 12:41-44)

¹ Iyesu wirawena manako iyapana gwedegwedemaga ropani kawayaya ragidai bautagamawa Mamanuga God e Tawai rabineya ‘Puyo Nakapemei Wateya’ bowa madai kawayaya daganani ika nunumawa ki e mu emitapu. ² Ki makeya ka ridi koboro mosi e gwedegwedei pa mena ika bauwena bowa madai waibora apeya ki mena ika nunupu, ³ manako Iyesu ubupu yona yau iyapana tadebu, wagubu ke; “Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Iyapana kuduba bowa madai ika nunumawa mu ka puyo maraitau tamawa ko ridi koboro yau kena ki e mena ka puyo kawayaya daganani esida tapu. ⁴ Gwedegwede-maga ropani kawayaya ragidai ka mu tagamaga mesi mete nakamupu ko ridi koboro yau e gwedegwedei ka pa mena ko waibora marai muta e bameya tondawa ki kuduba e Mamanuga God nene tapu.” Iyesu inako wagubu.

Mara siyarai bauwagana ki makai nu badidi maba empamu

(Mateyu 24:1-14; Maki 13:1-13)

⁵ Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai Mamanuga God e Tawai ki taragapamawa, tagamawa ke; “Tawa bagi kawayaya bowa

bagibagi pokaiya wadumupu ade puyo bagibagi Mamanuga God nene nakamupu ki empumuri.” Mu inako tagubu ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; ⁶ “Wi yau kuduba empiyamu ki nene ka nau karako wi nidiyani wainapumuri; Mara baiyagisi da iyapana tawa yau bowa pokaiya wadumupu ki mu baupomoto giripomoto pasumoto manako bowa eyaka mena kwaitana mo e wateya eba tondono ko mu kuduba rorororotagisi kewoyagisi.”

⁷ Iyesu inako wagubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai denai e manumupu, tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, kau kabuwaniyo; Nuwaboya marai nene nuwagibi ki gwede mara baiyagisi? Ade mara ki bauwagana ki nu gwede matakirai empamu da nu kataigamu mete idiwomu?”

⁸ Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Yabu yabu idiwoi da iyapana eba baitagisi wi beranimoto wi kerapugau yadini. Iyapana ropani kawaya nau ewaneya baitagisi nau sini pokaiya beratagisi, tagisi ke; ‘Nau ka eyo’, bo ade tagisi ke; ‘Mara wana bauwena.’ Mu inako togomono ki ka wi mu ewamugu eba kaiwagi. ⁹ Wi ta yo yawira sisiyai wainapumuri ade ta yo yawira kwaetagama mana kwaetagamu ki sisiyai mete wainapumuri ki ka wi kudu eba wainapiyoi. Ta yo yawira ki kuduba wenayagisi ko mara siyarai tondau eba bauwagana kena.”

¹⁰ Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; “Tawana tawana ka natere mo uburoto natere kudubai mo mete yawiratagisi, ade tawana mo kawai-maga e iyapanaiyoma tetamini kaya-tagisi

tawana mo kawaimaga e iyapanaiyoma mete kandetagisi. ¹¹ Tawana mosi ka waira nutanuta baiyagisi ade tawana mosi ka kapoi kawaya mete uburoto. Tawana tawana berokoi ebo ebo inako wenayagisi ade kunumau keyai ebo ebo mete matara-yagisi ki ka iyapana kudu wainapomoto. ¹² Ko naiya ka iyapana ubumoto wi tenimoto wi girinimoto pasunimoto manako guriguri tawai rabineya mu idamaga gurai wi naurigau ugwadini-moto ragiragi manako diburanimoto. Nau pokanere ka wi aita kaiwawo ade kawakawai ragidai mu yabaramugu ubumuri, ¹³ ko ki ka mara bagi da wi ubumuri nau yonani kawakawai ragidai ki mu mete tademuri. ¹⁴ Mara ki ewa baiyagisi ko wi taububuraga badidi maba iwagamana ki nene wi karako eba notapiyoi bo nuwaboyaiwogoi. ¹⁵ Nau nidiyani wainapumuri; Mu wi wirawira-nimoto bo manunimoto ki ka wi denai badidi iwagamana ki yonai nau naubo wi kabuwaniyani manako wi ki makeya mena iwagi. Wi yona iwagi ki ka mu wi yonaga denai tagamana ki mu baba-tagisi ade wi yonaga ki mu eba boda-pomoto. ¹⁶ Wi inaguma mamaguma bo wi yowaguma tataguma bo wi rakaraka-guma bo wi kowaguma ki mu ubumoto wi tenimoto kawakawai ragidai mu idamaga rabineya wi nakanimoto. Mu ubumoto wi dai mete namunimoto. ¹⁷ Nau pokanere ka iyapana kuduba wi keinimoto ade wi girinimoto pasunimoto, ¹⁸ ko wi kudu eba wainapiyoi. Wi debaga kumai eyaka mena kwaitana mo eba siwayagisi. ¹⁹ Wi watagau mena ragiragi kawaya ubumoi ki ka wi iya bananapumuri.

²⁰ Piyara ragidai natere Diyerusa-remu kwa-garapomoto ubumono emita-muri ki wi katai-wagi da natere ki waunitau giri-yagisi. ²¹ Mara ki makeya ka wi tawana Diyudiya ragidai garu-garu mena wakapaiwagi kweyau kaiwagi. Wi gwedewau natere ki rabineya idiwu ki wi natere ki kamadumuri ade wi gwedewau gari tagaiya idiwu ki wi natere ki rabineya eba kaiwuri. ²² Mara ki ka iyapana mu paeremaga bimbinai ki wadamana marai. Mamanuga God e okai badidi wagubu ki mibai wenawena yau kena. ²³ Akae, mara ki makeya ridi mosi mibi romodoi bo munu wawayai mete kina ki ka e badidi maba wakapa-yagisi garugaru kayayagisi? Mara ki makeya ka bita kawaya daganani waira yau kawareya kaworoto ade Mamanuga God e uburoto iyapana kowaga tageni. ²⁴ Wi iyaraguma ubumoto wi dai kereba pokaiya namunimoto ade ubumoto wi dai tenimoto diburanimana ki nana tawana tawana madega kauwagau madega posiwagau ki kayatagisi wi nakanimoto. Iyapana kwaiyanai ragidai baitagisi natere Diyerusaremu inako giripomono pasumono yamono da mu maramaga ki kewoyagisi makeya.

²⁵ Mara ki makeya ka matakira ebo ebo madega yo siragamu yo supama mu naurimugu wenayagisi ki iyapana empomoto. Egi towawa kawaya daganani totori wenapoto manako iyapana tawana tawana kuduba egi mumugarai ki kudeya wainapomoto babatagisi. ²⁶ Nuwaboya kawaya ki marai baiyagisi ki ka iyapana waira kawareya gwede berokoi badidi wenawagana ki kudeya wainapomoto manako mu kiyabumaga

giyagisi, mibai ka mara ki makeya ka kunuma kasiyarai kuduba geyageyatagisi. ²⁷ Mara ki makeya ka nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau kasiyarani kawayaya ade nau tanini bagi kawayaya oroguma kawareya ade kaworoni ki mu nau emisinimoto. ²⁸ Wi yau kuduba wenayogono empumuri ki ka wi kimuri ubumuri pairaiwagi kunumau esida yabu tamuri mibai ka Mamanuga God wi wadiniyana bagi iya negeyana ki marai ka waunitau.”

Iyesu inako wagubu, ²⁹ ade tadebu, wagubu ke; “Karako keyakeyai ripa damaya ade ripa dai ki mu naurimugu suwagani ki wi wainapumuri; ³⁰ Ripa duwapiyau empumuri ki wi kataigubu da bodu marai waunitau baiyagisi. ³¹ Ki maba, gwedegwede kuduba nidibuwani ki mibai wenayogono empumuri ki wi mete kataiwagi da Mamanuga God e gari rabinaya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki marai waunitau baiyagisi. ³² Nau yona mibai suwagani wainapumuri; Nau yonani yau kuduba nidibuwani ki mibai matarayagisi wi yabugere empumuri were ewa ka wi dai waira yau kamadamumuri. ³³ Kunuma waira kuduba gogayagisi ko nau yonani suwagubuwani ki eba gogayagisi ko maramara tondono kaniyono.

³⁴ Wi kwayubaga naigida mena kwaiwogoi ade wi notaga bani yo awana kawayaya daganani kubamana ki nene eba notapiyoi. Ade wi waira yau iyai nene eba notapiyoi bo nuwaboya-iwogoi kwaenda mara ki garugaru mena baiyagisi wi naininiyoto. ³⁵ Iyapana tawana tawana kuduba mu bamamugu ka mara ki baiyagisi mu nainita-

mini, ³⁶ ki pokere maramara yabu yabu idiwoi. Wi maramara Mamanuga God bameya guriguri-wogoi da e wi waitaniyoto kasiyara negeni da berokoi ki kuduba wenayagisi ki ka wi berokoi ki baibigapumuri manako aita ewa mara kwauneya ki ka wi Kunumau Kawapuwani Apunai nau yabaraneya ubumuri.” Iyesu inako wagubu.

³⁷ Iyesu maramara Mamanuga God e Tawai rabineya dimawagawa iyapana tadeyawa kabukabuwa tondawa ko kemorawagawa ka e kayawena ripa ‘oripi’ wenatagubu kweyai ki yapu. ³⁸ Ko maramara nawaru puruwagawa didiburu ka iyapana kuduba e yonai wainapamana ki nana Mamanuga God e Tawai rabineya ade bautagamawa manako ika dibipamawa e kwagarapamawa idiwa.

22

Iyapana kawakawai Iyesu minimana po ki keke-tai kupamawa

(Mateyu 26:1-5; Maki 14:1-2; Diyoni 11:45-53)

¹ Diyu ragidai mu poragamaga mo si ‘Parawa Pa Pasumana Kupei’ ki si daikere ‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ tagamu ki marai rogobiwena.

² Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade e gorai katai-mugu ragidai mete kina Iyesu wadamana ki nana wainamupu. Ko mu iyapana kudumugu mete wainapamawa ki pokere mu e minimana po ki yawatai kwaenepamawa idiwa.

³ Ki makeya ka Berokoi Apunai Seitani bauwena Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewo-wena kerapu apeya ki apunai mosi si ka

Diyudiyasi si daikere ka Isikariyoto e rabineya supu e notai wirapupu. ⁴ Apunu Diyudiyasi kipu ubupu kaya-wena Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai ade Mamanuga God e Tawai ki kwayubapiyamu ragidai mete kina mu bama-mugu bauwena manako e badidi maba Iyesu wadana mu idamaga rabineya tarana ki yonai mu mete tagamawa.

⁵ E yona ki wagubu wainamupu ka kawakawai ragidai ki mu rabinamaga bagiwena poyo manako mu denai e simupu, tagubu ke; “Ki ka bagi kawaya. Kau inako waitaniyo ki nu denai aita bowa madai dai kau negeyamu.” ⁶ Apunu Diyudiyasi baganai wagubu manako kayawena iyapana yabumaga sipeya Iyesu wadana kawakawai ragidai mu idamaga rabineya tarana ki yawatai kwaenepiyawa umawa.

Kupe siyarai

(Mateyu 26:17-25; Maki 14:12-21; Diyoni 13:21-30)

⁷ Mu idiwa da ‘Parawa Pa Pasumana Kupei’ ki kawareya papa sipi naumana pasumana manako ‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ ki kupei kupetaga-mana ki marai bauwena, ⁸ ki ka Iyesu ubupu apunu Pita yo Diyoni tadebu, wagubu ke; “Wi yabiri kaiwagi ‘Mama-nuga God Nu Raurunibu Poragai’ ki kupei okukunaiwagi manako nu kupeigamu.”

⁹ Ko mu e manumupu, tagubu ke; “Kau nuwageya nu kaigamu tawa bani rabineya tawiyaigamu.”

¹⁰ E denai wagubu ke; “Wi natere buri baiwagi ki ka apunu mosi ika yawatau awana minibu kawarapupu kaniyau ki wi bananapumuri. Apunu ki bani kayayagisi ki wi e ewakumapumuri mete kaiwagi manako e tawa bani yaroto ki wi mete ika yamuri, ¹¹ manako tawa ki apunai ika tondau ki simuri, iwagi ke; Nu Nidiyau Kabukabuwa Apunai wagubu ke; ‘Nau watani bani da nau tadeyakani kabukabuwa ragidai mete kina ‘Mamanuga God Nu Rauru-nibu Poragai’ ki kupei ika kupeigamu?’ ¹² Wi inako iwagi manako nu kupenuga watai kawaya mosi tawa rabinai tetaiya ki mu kebari ororeya mena mempu kewowena ki e wi kabuwaniyoto. Nu baninuga ki wi ika tawiyaiwagi.”

¹³ Iyesu inako tadebu tonotapu manako mu kay-atagubu natere ki bautagubu ki ka mu Iyesu yona badidi wagubu ki makeya makeya bananamupu manako mu bani ika tawiyatagubu.

¹⁴ Mu bani kupamana madegai wadawa makeya ka Iyesu e tonotapu ragidai mete kina kupetagamana wateya ika bautagubu idiwa, ¹⁵ manako e mu tadebu, wagubu ke; “Nau mara rowarowa kawaya wi mete ‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ yau kupeigamana ki nana nau nuwani notani wadawa notapekeya yabedekeya. Nu kupe yau kupeigamu eweya ka nau nuwaboya ade midi makari bananapani. ¹⁶ Nau suwagani wainapumuri; Nu yewe kupeigemei ki ka pa keyakeyai. Nau kupe yau ewa mo eba kupesugani ko yaroni da aita ewa Mamanuga God e gari rabineya kupe mibai wenayagisi were ki nau ade kupesugani.”

17 Iyesu inako wagubu manako kapa mo wadubu Mamanuga God bameya parauwena manako tagebu, wagubu ke; “Wi kapa yau wadumuri wi wibo eyaka eyaka piripiri kubamuri. 18 Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Awana daragai yau kena ki nau ewa mo eba kubarani. Ko aita ewa, nu Mamanuga God e gari rabineya kaiwana idiwana ki marai baiyagisi makeya ki nau ade kubarani.”

19 Iyesu inako wagubu manako ki eweya ka e bani buredi mo wadubu Mamanuga God bameya parauwena gerezepu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai tagebu, wagubu ke; “Bani buredi yau ka nau midini kwakwarepuni ki nau wi nene tarakani. Wi bani yau kupoi ki ka nau wi nene badidi kwaesugubuwani ki wi notapiyoi ade nau mete notasiniyoi.”

20 Mu kupetagubu kewowena eweya ka e naiya kwaewena ki maba kawareya ade kwaewena kapa wadubu tagebu, manako tadebu, wagubu ke; “Awana daragai ‘waeni’ yau ka nau darani manako nau darani wi nene baiyagisi kaworoto ki pokaiya ka Mamanuga God gwaiyaba waunai mosi yagisi. 21 Ko wainapumuri; Nau yogoni wagana apunai ki karako nu mete ewapuru yewe bani yau kupemei. 22 Nau Kunumau Kawapuwani Apunai posugana ki marai ka Mamanuga God e ororeya mena winepupu tapu, ko ‘akae’, nau yogoni wagana apunai ki e ka aita bita kawaya daganani bananapoto.”

23 Iyesu inako wagubu ki ka e tadeyau kabukabuwa ragidai mu mubo mubo manu

kasiwaratagamawa, tagamawa ke; “Nu paunanugu ki nima uburoto inako kwaeyagisi?”

²⁴ Ki makeya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu paunamugu nima ka kawaya esida ki yonai kawareya mu deni deni tagamawa kasiwara idiwa. ²⁵ Ko Iyesu ubupu mu tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God eba kataimugu ragidai mu kawakawaimuguma ki mu kasiyara mete wadumpu ki pokere mu gwede mo tagisi ki ka mu kobamugu idiwu ragidai mu umunumaga mete yadini. Ade mu kobamugu idiwu ragidai ki mu ubumu kawakawaimuguma ki mu simaga esida tepapiyamu, tagamu ke; ‘Nu kawakawainuguma ki mu nu nene kwaetagamu.’ ²⁶ Ko wi mu maba eba kwaiwogoi. Wi paunagau nima nuwaiya kawai uburana wainapiyau ki ka e kwarisiyagisi munu marai munta maba tondono, ade nima nuwaiya ka debai uburana wainapiyau ki ka e kwarisi-yagisi e kowaiyoma mu bigabigamaga kwaeyagisi. ²⁷ Iyapana nima ka kawai? Iyapana kebari bagi kawareya tondau bani kupau ki kena bo iyapana bani warapiyau bigabiga upi kwaewagau ki kena? Ki ka kebari kawareya tondau iyapanai ki kena. Ko nau karako nidiyani ki wi naigida mena wainapu-muri; Nau wi paunagau bausugubuwani ki ka nau wi bigaga kwaesugubuwani.”

²⁸ Iyesu inako wagubu ade tadebu wagubu ke; “Bitu ebo ebo nau bamaneya bauwagawa ki wi nau eba kamadisnimawa ko wi maramara nau mete idiweya, ²⁹ ki pokere nau iyapana yabaramugu kawai uburana ki kasiyarai nau Mamai tegebu ki kwaitana ka nau kasiyara wi mete

negeyakani. ³⁰ Nau kasiyarani pokaiya ka wi nau Mamai e gari rabineya nau mete idiwomu bani kupomu ade awana kubomomu. Wi kawakawai-wagi manako wi kemaga kawareya idiwoi wi idaga gurai tawana Isiraero ragidai kunu ida esida kewo-wena kerapu apeya (12) kuduba ki mu naurimugu ugwaditamioi ragiragi.”

Iyesu kataiya da apunu Pita yona yagisi bodaboda
(*Mateyu 26:31-35; Maki 14:27-31; Diyoni 13:36-38*)

³¹ Iyesu ade wagubu ke; “Saimoni, Saimoni, nau suwagani wainapi; Mu bani wakapiyamu kwakwarai ebo nakapiyamu ade mibai ebo nakapiyamu ki maba ka Berokoi Apunai Seitani bauwena wi kuduba nutetenyana eminiyana ki nana manui wadubu ki Mamanuga God mibipupu, ³² ko Saimoni, nau kau nene gurigurisugu-buwani da kau sumagi eba kauyagisi. Kau kamadisini ko ade wiranuwagi baunuwagi makeya ki kau kowagiyoma togitamiyowa kasiyara tageyowa.”

³³ Iyesu yona ki wagubu ka apunu Pita denai e sibu, wagubu ke; “Kaiwa-woni, kau diburanuwagi ki ka nau mete diburasugani ki baganai, ade kau ponuwagi ki nau kau pokagere posugani ki mete baganai.”

³⁴ Apunu Pita inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Pita, nau nidiyani wainapi; Kemora yau rabineya ka kau mara apeya eyaka nuwagi bodaboda da kau eba kataigeya nau. Kau

inako nuwagi were ewa ka kokoroku yagisi manako nawaru puruyagisi.”

³⁵ Iyesu inako wagubu manako wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba tadebu, wagubu ke; “Nau naiya mena wi tononiyekeya manako wi bowaga madai ki sikwai bo wi igwaga bo wi kerapuga kwakwarai bo inako ki kuduba wi kamadamana pa ida kasikasi kaigamana suwagubuwani ki ka wi mibi wetei iwa bo?”

“Pa mena, nu bagi kawaya iweya.”

³⁶ Mu inako tagubu manako Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Naiya ka wi ida kasikasi kaigubu ko karako ka nima bowa madai bo e igwai mete kina ki ka e gwedegwede ki tepoto, ade iyapana nima e kerebai pa mena ki ka e kayayagisi e eya midi tatamai nidapoto manako denai bowa madai yadini ki pokaiya ka e kereba gimarapoto. ³⁷ Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e okai nau nene takari kawaya okamupu ki mibai karako wenawagana kwaewagau. Oka ki wagubu ke; ‘Kuwa ragidai mu pauna-mugu ki mu e mete ika tamupu.’ Oka wagubu ki kuduba wenayagisi.”

³⁸ Iyesu inako wagubu ki pokere e tadeyau kabukabuwa ragidai denai e simupu, tagubu ke; “Kaiwawonuga, kau emani. Nu kerebanuga apeya yewe mete temipi.”

Ko e denai wagubu ke; “Kewowena.”

*Iyesu ripa ‘oripi’ wenatagubu kweyai ki kawareya guriguriwena
(Mateyu 26:36-46; Maki 14:32-42)*

³⁹ Iyesu natere ki kamadubu bau-wena kayawena manako maramara tondawa wateya ripa ‘oripi’ wenatagubu kweyai ki kawareya yapu. E tadeyau kabukabuwa ragidai e ewakumamupu eweya kayatagubu. ⁴⁰ Mu kayatagubu kaiwa da ika bautagubu ka Iyesu mu tadebu, wagubu ke; “Wi yewe guriguriwogoi idiwoi kwaenda gwede berokoi mosi baiyagisi wi kerapugau yadini.”

⁴¹ E inako wagubu manako kamadi-tapu kanibu nu bowa kwenupemei kaniyau da kasiyarai ke-wowagau surau ki rowarowai makai maba ika kwarisi-wena e ramatai kawareya ubupu manako e ebo mena ika e Mamai bameya guriguriwagawa tondawa. ⁴² E guriguri yau guriguri-wena, wagubu ke; “Mamai, kau nuwageya ki kau nuwaboya karako kapa tegebi ki wadi kwenupi. Ko kau kaubo nuwageya ki kwaenuwagi ko eba nau nuwaneya ki kau kwaenuwagi.” ⁴³ E inako guriguri-wena makeya ka aneya mo kunumau kawapu e togipupu kasiyara kwebu. ⁴⁴ E mibi nuwaboyai e Mamai bameya kawareya kawareya ragiragi kawaya ade guriguriwagawa manako e kiyabuiya ka muya dara maba bau-wagawa wairau tompiyawa.

⁴⁵ Iyesu inako guriguriwagawa tondawa da kamadubu ka e ade kipu ubupu kanibu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu bamamugu bauwena manako mu nuwaboyatagubu ki pokere wairorotagubu ika ukwapamawa emitapu. ⁴⁶ Emitapu ka e tadebu, wagubu ke; “Wi gwede oroi wadamu? Wi kimuri ubumuri guriguriwogoi

kwaenda gwede berokoi mosi baiyagisi wi kerapugau yadini.”

Iyapana Iyesu wadumupu

(Mateyu 26:47-56; Maki 14:43-50; Diyoni 18:3-11)

⁴⁷ Iyesu yona ki wagawa makeya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu apeya ki apunai mosi si ka Diyudiyasi iyapana ropani kawaya waratapu umunamawa mete ika bau-tagubu. Apunu Diyudiyasi ubupu Iyesu paraupana kiyauyaupana ki nana yabadubu e bameya bauwena, ⁴⁸ ko Iyesu e empupu, wagubu ke; “Diyudiyasi, kau gwede nana nau Kunumau Kawa-puwani Apunai kiyauyau pokaiya nau nidani nuwegei?”

⁴⁹ Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu bamamugu badidi wena-wagana kwaewagawa ki emupu ka mu Iyesu simupu, tagubu ke; “Kaiwawo-nuga, nu kerebanuga pokaiya taububara-nuga ubumamu bo?” ⁵⁰ Mu inako tagubu manako mu mosi garugaru mena ubupu e kerebai wadubu iyara apunai ki mosi e wenagui mebu puru. Bidara wadubu apunai ki e ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga e bigabigai apunai mosi.

⁵¹ Ko Iyesu mu tadebu, wagubu ke; “Kamad-umuri, wi inako mo eba kwaiwagi.” E inako wagubu manako e idai roronapupu bidara wadubu apunai ki e wenagui kawareya tapu iyapupu.

⁵² Iyesu wirawena Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai, Mama-nuga God e Tawai ki

kwayubapiyamu ragidai ade iyapana kawakawai dai ki mete ika bautagubu ki mu tadebu, wagubu ke; “Nau ka eba yawiyawirai ko wi gwede nana ta yo kepata temupu nau yawirani baigubu? ⁵³ Nau mara-mara Mamanuga God e Tawai rabineya iyapana tadeyekeya kabukabuwa tondekeya ko wi badidi pokere mara ki makeya nau eba wadisimupu? Ko wi maraga karako wana bauwena da sisipu e kasiyarai kawayayogono yarano.” Iyesu inako wagubu.

Apunu Pita wagubu bodaboda

(Mateyu 26:57-58, 69-75; Maki 14:53-54, 66-72; Diyoni 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Iyapana ki Iyesu wadumpu dokodoko kayatagubu kaiwa da Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga e tawaiya bautagubu. Ko apunu Pita mu ewamugu weki gwaiya kaniyawa. ⁵⁵ Iyapana ika imatau mata pasumpu idiwa ki pokere Pita ika bauwena ka e kanibu mu paunamugu mata empiyawa tondawa. ⁵⁶ Ko bigabiga munu ridai mosi Pita ika mata empiyawa tondawa empupu ki ka e iyapana ika idiwa ki tadebu, wagubu ke; “Apunu ki kena ka mu wadumupu apunai e waretai mosi e kiyabui diyayai empakani.”

⁵⁷ E inako wagubu ko Pita e midi minibu denai sibu, wagubu ke; “Ridi, kau apunu ki nene nuwegei ki e nau eba kataineya.”

⁵⁸ Eba rowarowa eweya ka apunu mosi bauwena Pita ika empupu manako sibu wagubu ke; “Nau kataineya da kau ka mu wadumupu apunai ki e waretai mosi.”

E inako wagubu ko Pita denai ade wagubu gogoga, wagubu ke; “Kabai, nau pa mena.”

⁵⁹ Madega napusi eyaka mena kwaitana kewowena eweya ka apunu ade mosi bauwena ragiragi kawaya wagubu ke; “Apunu ki kena ka tawana Gariri ragidai mu iyapanamaga ki pokere nu kataigibi wetawetara da e ka wadumupu apunai ki e mete iwa apunai mosi.”

⁶⁰ Ko Pita denai ade wagubu ke; “Kabai, kau badidi nuwegegi ki nau eba kataineya.”

E yona ki wagawa makeya ka e kokoroku daikere wagubu wainapupu. ⁶¹ Ko nu Kaiwonuga wirawena Pita ika empupu manako ki makeya ka apunu Pita e wenagui paparawena Iyesu yona naiya wagubu ki wainapupu. Iyesu naiya e sibui, wagubu ke; ‘Kemora yau rabinaya ki kau mara apeya eyaka nuwogowa bodaboda da kau eba kataigeya nau manako ki eweya ka kokoroku yagisi nawaru puruyagisi.’ ⁶² Iyesu naiya inako wagubu ki makeya makeya Pita wainapupu manako e rabinai makariwena kipu ubupu gari tagaiya kayawena yadi kawaya daganani kipu.

Mu Iyesu waegeyageyamapamawa ade minimawa

(Mateyu 26:67-68; Maki 14:65)

⁶³ Iyara ragidai Iyesu wadumupu dokodoko ki mu ubumpu e waegeya-geyamapamawa ade minimawa, ⁶⁴ ade e yabui bodapamawa, siyamawa, tagamawa ke; “Kau pa yabaragi pokaiya nuwagi da nu wainapamu; Ki nima nunibu?” ⁶⁵ Mu inako tagamawa ade kira yonai ebo ebo e mete siyamawa wereyakaurapamawa.

Iyesu iyapana kawakawai mu yabaramugu ubupu

(Mateyu 26:59-66; Maki 14:55-64; Diyoni 18:19-24)

⁶⁶ Nawaru puruwena ka iyapana kawakawai, Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawakawai-muguma, ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina Iyesu pari wirawira-pamana ki nana ika bautagubu dibimupu idiwa. Mu Iyesu wadamana yabaramugu tamana ki nana tagubu, ⁶⁷ manako e bauwena ka mu e manu-mupu, tagubu ke; “Kau karako matarau nidi da nu wainapamu; Nu Iya Nege-yana Apunai Keriso ki kau baganai bo?”

Mu inako tagubu ko Iyesu denai wagubu ke; “Nau wi matarau nidiyani ki wi nau eba sumasinimuri, ⁶⁸ ade nau wi manuniyani ki wi denai nau eba sidimuri wainapakani. ⁶⁹ Ko mara karako ade ewa ka Mamanuga God Kasiyarai Kawaya Esida Apunai e idai garu deneya ka nau Kunumau Kawa-puwani Apunai ika tondoni ki wi nau emisinimuri.”

⁷⁰ E inako wagubu ki pokere mu denai e simupu, tagubu ke; “Kau inako nuwagibi ki kau mete nuwegegi da kau ka Mamanuga God e eya Gubagai bo?”

Ko e denai wagubu ke; “Wi wiga iwagubu da nau ka eyo.”

⁷¹ Iyesu yona ki wagubu makeya ka kawakawai ragidai ki denai tagubu ke; “E eya wagubu ki nu kuduba wainamipi kewowena ki pokere e kwaewena siyasiya ki mibai tagamana matara

ragidai ki mu nene nu eba kwaene-igomu.” Mu inako tagubu.

23

*Iyesu apunu Pairasi e yabareya ubupu
(Mateyu 27:1-2, 11-14; Maki 15:1-5; Diyoni
18:28-38)*

¹ Kawakawai ragidai kuduba kimpu ubumpu Iyesu wadumpu kayatagubu apunu Pairasi bameya bautagubu e yabareya tamupu, ² manako Iyesu naripamawa tagamawa ke; “Apunu yau nu iyapananuguma mu kerapumugu wadawa waratamiyawa yawata kwaiya kayawagawa ki nu e emipi matara ki pokere nu e wadimpi yewe baigibi. Nu kawainuga Sita e bameya wairanuga denai takesi tamana kwaigemeya ki e nu bodabodaniyawa ade e eya wagawa da e ka nu Kaiwawonuga ade nu Iya Negeyana Apunai Keriso.”

³ Iyapana inako tagubu ki pokere apunu Pairasi wirawena Iyesu manu-pupu, wagubu ke; “Kau Diyu ragidai mu kaiwawomaga kawai ki kau baganai bo?”

E inako manupupu, manako Iyesu denai wagubu ke; “Ki kau ba nuwegei.”

⁴ Apunu Pairasi yona ki wainapupu ka e wirawena Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade iyapana ropani kawaya ika dibimupu idiwa ki mu tadebu, wagubu ke; “Apunu yau e paerei mo nau eba bananapuwani da nau ki pokaiya nau idani gurai e naureya ugwadani ragiragi.”

⁵ Ko iyapana ki mu ragiragi kawayu ade tagubu ke; “Apunu yau e uburau e kabuwai pokaiya nu iyapananuguma mu rabinamaga wadau gayagaya. E naiya tawana Gariri rabineya kwae-wagawa umawa da karako yewe Diyudiya rabineya bauwena inako mete kabuwawagau umau.”

⁶ Apunu Pairasi yona ki wainapupu ka e mu manutapu, wagubu ke; “Apunu yau e ka tawana Gariri ragidai mu iyapanamaga mosi bo?”

⁷ “Ena, e ka tawana ki apunai.” Mu inako tagubu ki pokere apunu Pairasi ubupu Iyesu wadubu tawana Gariri ragidai mu kawaimaga si ka Erodi bameya tonopupu. Mara ki makeya ka apunu Erodi ika natere Diyerusaremu rabineya daiyo bauwena.

⁸ Apunu Erodi Iyesu empupu ki ka e rabinai bagiwena mibai ka e rowarowa kawayu Iyesu sisiyai mena wainapiyawa ade e empana ki nana mete waina-piyawa. E nuwaiya ka Iyesu kunuma kasiyarai pokaiya matakira dai kwaewagana da e empana ki nana. ⁹ E manu ebo ebo Iyesu manupiyawa ko Iyesu yona denai mo eba wagubu. ¹⁰ Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade e gorai kataimugu ragidai mete kina ki kaimpu Iyesu madaneya ubumpu e ragiragi kawayu naripamawa.

¹¹ Apunu Erodi e piyaraiyoma mete kina Iyesu bainamapamawa ade e waegeyageyamapamawa da kama-dumpu ka mu midi tatamai bagi kawayu mo wadumpu umampu kwempu manako tonomupu wirawena kaiwawo Pairasi bameya ade kayawena. ¹² Naiya ka apunu Pairasi yo

apunu Erodi mu nuwarara tagarara idiwa ko mara ki makeya ka mu waretatagubu nuwa-maga notamaga eyakamenawena.

¹³ Apunu Pairasi ubupu Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai, iyapana kawakawai ade iyapana kuduba mete kina ki mu nene wagubu bautagubu, ¹⁴ manako tadebu, wagubu ke; “Wi apunu yau wadumupu nau yabaraneya tamupu manako iwagubu da e ka iyapana kerapumugu wadawa ade waratamiyawa yawata kwaiya kayatagamawa. E paerei nene ki nau wi yabaragau e manupuwani, ko wi e siyamu wirawira ki mibai mo nau eba bananapuwani. ¹⁵ Apunu Erodi e mete kina apunu yau e paerei mo eba bana-pupu ko e ade pa tonopupu wirawena nau bamaneya bauwena ki pokere nau nidiyakani yau kena; Apunu yau gwede mo eba kwaewena siyasiya da e ki pokaiya denai poyagisi. ¹⁶⁻¹⁷ Nau piyara ragidai tadeyani da mu pa wikuku pokaiya e raukekepomoto manako ewa tonopomoto baiyagisi kayayagisi.”

¹⁸ Iyapana ropani kawaya ika idiwa apunu Pairasi wagubu ki wainamupu ki ka mu bonana-maga ragiragi kawaya patamupu, tagubu ke; “Wi apunu yau minimuri poyo ko nu nene ka wi apunu Barabasi e idai rikapumur da e baiyagisi kayayagisi.” ¹⁹ (Naiya mena ka apunu Barabasi natere Diyerusaremu rabineya iyapana waratapu kawakawai ragidai mu yawiramaga bautagubu. E iyapana dai mete namutapu ki pokere gwawai ka piyara ragidai e wadumpu dibura-mupu.)

²⁰ Apunu Pairasi e nuwaiya ka Iyesu e idai rikapana bauwagana kayawagana wainapiyawa ki

pokere e iyapana notamaga wirawagana ki nana mu ade tadebu. ²¹ Ko mu denai mu bonana-maga ragiragi patapamawa, tagamawa ke; “Ripa korosi naureya minimuri poyo. Ripa korosi naureya minimuri poyo.”

²² Mu inako tagubu, ko apunu Pairasi mu kawareya ade tadebu, wagubu ke; “E poyagisi ki mibai ka badidi? E bera berokoi badidi kwae-wena? Apunu yau gwede mo eba kwaewena siyasiya da ki pokaiya e denai poyagisi. Nau piyara ragidai tadeyani da mu pa wikuku pokaiya e raukekepomoto manako ewa tonopomoto baiyagisi kayayagisi.”

²³ Apunu Pairasi inako wagubu ko tawana ki ragidai mu bonanamaga ragiragi kawaya ade patapamawa, tagamawa ke; “Ripa korosi naureya minimuri poyo.” Mu kawareya kawareya inako patapamawa idiwa da siyareya ka mu yonamaga ki mibai wenapupu. ²⁴ Apunu Pairasi wainapupu da baganai manako e iyapana ki mu umunumaga wadubu Iyesu minimana po ki yonai wagubu. ²⁵ Iyapana nuwa-mugu ki makeya makeya ka apunu Pairasi ubupu iyapana waratapu ade dai mete namutapu apunai Barabasi e idai kerarai rikapupu bauwena kayawena ko Iyesu ka e wadubu iyapana idamaga rabinaya tapu da mu e bameya badidi kwaetagamana notapamawa ki mu kwaetagamana ki nana.

*Mu Iyesu ripa korosi naureya minimupu poyo
(Mateyu 27:32-44; Maki 15:21-32; Diyoni 19:17-27)*

²⁶ Piyara ragidai ki Iyesu wadumpu kayatagama-mawa ka mu tawana Sairini apunumaga mosi si ka Saimoni ika gari tagaiya yabadawa bananamupu. Mu simupu da e Iyesu waitapana ripa korosi ki kawarapana tagubu ki pokere e Iyesu eweya ubupu ripa korosi ki kawarapupu.

²⁷ Iyapana ropani kaway a Iyesu ewakumapamawa mu paunamugu ka ridi dai e nene yadi wadamawa ade e apenai meyamawa. ²⁸ Ko Iyesu wira-wena mu emitapu manako tadebu, wagubu ke; “Ridi kuduba natere Diyerusaremu ragidai, nau nidiyani wainapumuri; Wi nau nene eba yadi wadoi ko wi wiga nene ade wi munuguma ki mu nene yadi wadoi. ²⁹ Mara yabadau da iyapana tagisi ke; ‘Ridi kagara munu eba wenatampu ade munu amu eba tageyamu ridai ki mu mamamatogomono.’ ³⁰ Mara ki makeya ka iyapana kweya siyomoto, tagisi ke; ‘Kweya, kau purunuwagi kawari utaniyo’, ade kwaunai mo siyomoto, tagisi ke; ‘Kau utaniyo da nu kau gwaiyageya idiwomu.’ ³¹ Iyapana karako ubumu ripa kasiga e bameya berokoi kwaetagamu ki ka ripa sura-yogono makeya ki mu berokoi badidi kwaetagisi?” Iyesu inako wagubu.

³² Mu Iyesu minimana po ki nana wadumpu kayatagamawa ka mu iyapana apeya bera berokoi kwaetagubu ki denai taunimana popo ki mete waratampu. ³³ Mu kayatagubu yamawa da kweya mo si ka ‘Deba Suwana’ tagubu ki ika bautagubu ka mu Iyesu ripa korosi naureya ikokomupu manako iyapana apeya beramaga berokoi ki mete ika ikokotampu, mosi e idai garu deneya ade mosi e idai tenene ki deneya.

³⁴ Ko Iyesu e Mamai paraupupu, wagubu ke; “Mamai, iyapana karako nau bamaneya badidi kwaetagamu ki mu bigimaga kau deni mena surupi notagogapi. Mu badidi kwaetagamu ki mibai mu muga eba kataimugu.”

Piyara ragidai ki mu nuwamugu ka Iyesu e midi tatamai wadamana waina-mupu ki pokere mu yanuwa marai munta mo kwaetagubu manako nima si yanuwa ki rabineya yabiri bauwena ki e ubupu Iyesu midi tatamai ki e wadubu.

³⁵ Iyapana ika gayopamawa ubu-mawa ade Diyu ragidai mu kawakawai-muguma mete kina ki mu ewapuru Iyesu waegeyageyamapamawa, tagamawa ke; “E naiya iyapana dai iyatamiyawa ki pokere e mibai nu Iya Negeyana Apunai Keriso maba ki Mamanuga God e winepupu kawapu ki ka e ebo kasiyarai pokaiya iyayagisi ripa korosi ki kamadini kaworoto da nu empamu.”

³⁶ Piyara ragidai dai ika bautagubu ki mu mete ubumpu e waegeyageyama-pamawa ade awana suwakarai mo si ka ‘winiga’ wadumpu e kubarana ki nana kwempu, ³⁷ manako simpu, tagubu ke; “Kau mibai Diyu ragidai mu kaiwawomaga ki kau kiya iyanuwagi da nu kau eminiamu.”

³⁸ Ko Iyesu e kawareya ka mu oka mosi ripa naureya minimupu. Oka ki wagubu ke; ‘Yau ka Diyu Ragidai mu Kaiwawomaga.’

³⁹ Apunu berai berokoi mosi ki mu ika Iyesu madani daikere ikokomupu ki e mete kina ka Iyesu waegeyageyama-pupu, wagubu ke; “Kau Keriso baganai ki kau nuwagi da nu yo kau ewapuru iyaigamu.”

⁴⁰ Ko e waretai ika Iyesu madanai daikere ikokomupu ki e waretai ki nakaripupu sibu, wagubu ke; “Kau Mamanuga God e kudeya wainapiyei bo pa mena? Mu idamaga gurai nu naurinugu mete ugwadumpu ragiragi. ⁴¹ Nu ka bera berokoi kwaigemeya ki pokere bimbinau nu karako bita yau wademei ko apunu yau e ka bera berokoi mo inako eba kwaewena.” ⁴² E inako wagubu manako ade wirawena Iyesu sibu, wagubu ke; “Iyesu, kau kasiyaragi pokaiya tondowa ki makeya ki kau nau eba notagogasini.”

⁴³ E inako wagubu ko Iyesu e empupu manako denai sibu, wagubu ke; “Nau suwagani wainapi; Karako ka nau yo kau ewapuru mena Paradaisi kaigamu.” Iyesu inako wagubu.

Iyesu powena

(Mateyu 27:45-56; Maki 15:33-41; Diyoni 19:28-30)

⁴⁴ Madega paunau wadawa ki makeya ka tawana kuduba sisipu umapu ko ade madega kanibu kekera-wagawa napusi apeya eyaka wadawa ki makeya ka sisipu ki ade negawena.

⁴⁵ Ki makeya ka aukwara mosi Mamanuga God e Tawai rabineya gudu maba uburawa ki paunau tegerewena. ⁴⁶ Ko Iyesu e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; “Mamai, nau keyaini ki kau kau idageya tarakani.” E inako wagubu manako e nonai toporuwena powena.

⁴⁷ Piyara ragidai mu kawaimaga mosi ika Iyesu yabareya uburawa ki badidi wenawena empupu ki ka e Mamanuga God e si esida tepapupu,

wagubu ke; “Mibai, apunu yau e ka bagi supasupai apunai mosi karako powena yau kena.”

⁴⁸ Iyapana ropani kaway a ika gayo bautagubu ki badidi wenawena emupu ki ka mu mibi nuwaboyai mu tagamaga wiramupu tawamugu tawamugu ade kayatagubu. ⁴⁹ Ko Iyesu e ebo kowai-yoma ade ridi dai ki Iyesu naiya tawana Gariri rabineya umawa wadawa mete ewakumapamawa iwa ragidai ki mu ika uwamautau Iyesu empamawa ubumawa.

Mu Iyesu kwakwarepui ragu tapu

(Mateyu 27:57-61; Maki 15:42-47; Diyoni 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Diyu ragidai mu kawaimaga mosi si ka Diyosepa. E naterei ka Arimateya tawana Diyudiya rabineya. E berai ka bagi supasupai kaway a ki pokere iyapana e werei tagamawa. E maramara Mamanuga God notapiyawa ade Mamanuga God e gari rabineya kaiwana idiwana ki marai bauwagana ki nawanai e mete tondawa. E ka Diyu ragidai mu kawaimaga mosi ko e kowaiyoma Iyesu bameya badidi kwae-tagamana tagubu ki e eba mibipupu.

⁵² Apunu Diyosepa kipu ubupu kayawena apunu Pairasi e yabareya ubupu manako Iyesu kwakwarepui wadana ononopana ki genei wagubu. ⁵³ Ki eweya ka e kayawena Iyesu kwakwarepui ripa korosi naureya wadubu kwarisi manako aukwara mo pokaiya gerowopupu wadubu ragu mosi ki iyapana mu idamugu ukwamupu ki rabineya tapu. Ragu

ki rabineya ka mu iyapana mo naiya ika eba ononomupu.

⁵⁴ Karako ka bagibagi siyarai ko marawani ka Diyu ragidai mu aiyata-maga marai ki pokere karako kemora nene ka iyapana okukunatagamawa idiwa.

⁵⁵ Ridi ki tawana Gariri rabineya Iyesu ewakumapamawa iwa da ika bautagubu ragidai ki mu apunu Diyosepa eweya kayatagubu manako e Iyesu kwakwarepui badidi maba ragu tapu ki mu yabumugere emupu. ⁵⁶ Mu ade wiratagubu mu tawamugu kaya-tagubu manako ripa otai aurai bagibagi dai mete okukunatagubu Iyesu kwakwarepui monagapamana ki nana nakamupu. Ko Diyu ragidai mu gora-maga wagubu ki mu makeya makeya kwaetagubu aiyata marai ki makeya pa aiyatatagamawa idiwa.

24

Iyesu ade iyawena kipu ubupu

(Mateyu 28:1-10; Maki 16:1-8; Diyoni 20:1-10)

¹ Pura kawai nawaru dumai tarawa ki makeya ka ridi ki kimpu ubumpu ripa otai aurai bagi kawaya naiya okukunatagubu ki tempu ragu kayatagubu. ² Mu ika bautagubu ka mu bowa kawaya ragu umunai minimpu bodampu ki gwairiwen emupu. ³ Mu ragu rabineya kaimpu ko nu Kaiwawonuga Iyesu e kwakwarepui ki mu ragu rabineya mo eba emupu, ⁴ ki pokere mu notamaga babawena. Garugaru mena ka iyapana apeya mu midimaga tatamai sinini tanai kawaya ki bautagubu ika madanimugu ubumpu. ⁵ Ridi ki

wiratagubu mu emitampu ka mu didiguramaga wagubu kudu kwarisitagubu nikapu mempu.

Ko iyapana apeya ki tagubu ke; “Wi gwede nana baigubu iyawena tondau apunai ki e kwaenei yewe popai ragidai mu watamugu kwaeneiwagamu? ⁶ E yewe eba ukwarau ko e iyawena kipu ubupu. E naiya tawana Gariri rabineya wi badidi nidibu ki wi wainamupu bo pa mena? ⁷ E nidibu, wagubu ke; ‘Mu ubumoto Kunumau Kawapuwani Apunai nau wadisnimoto iyapana beramaga berokoi mu idamaga rabineya nau tamusnimoto. Mu wadisnimoto ripa korosi naureya nau susnimoto poyo ko mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ki nau ade iyasugani kirani uburani.”

⁸ Ridi ki iyapana apeya yona tagubu ki wainamupu ki ka mu notamaga paparawena Iyesu naiya badidi tadebu ki mibai mete wainamupu, ⁹ manako mu ragu ki kamadumpu wiratagubu kayatagubu badidi wenawena emupu ki sisiyai mu Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu eyaka mena ade iyapana dai mete kina ika idiwa ki mu tademupu. ¹⁰ Ridi ki mu simaga ka yau kena; Meri Magidarini yo Diyona yo apunu Diyemesi e inai si ka Meri. Ridi ki ade ridi dai mete kina mu badidi yabumugere emupu ki sisiyai kuduba mu Iyesu tonotapu ragidai tademupu, ¹¹ ko mu yona ki waina-mupu ka mu ubumpu ridi ki bera umani tademupu, mibai ka mu wainamupu da ridi ki bani babatagubu.

¹² Ko apunu Pita yona ki wainapupu ka e kipu ubupu garupupu ragu empana kayawena. E ika

bauwena ka e kuwena ragu rabineya yabu tapu manako gerowo mena ika ukwarawa empupu ko gwede mo ika eba empupu. E notai kowena manako e wirawena tawau kayawena ki ka e badidi wenawena empupu ki mena notapiyawa kaniyawa.

*Iyesu natere Emeyasi yawateya matarawena
(Maki 16:12-13)*

¹³ Mara eyaka mena ki makeya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya natere kawaya Diyerusaremu kamadumpu natere Emeyasi kaya-tagubu. (Natere Emeyasi ka eba natere Diyerusaremu bameya ko yawata ki ka rowarowaitau.) ¹⁴ Mu yawata ki kaya-tagubu kaiwa ka mu natere Diyerusa-remu rabineya badidi wenawena ki sisiyai tagamawa, ¹⁵ manako ki makeya ka Iyesu mu tagamugu bauwena mu madanimugu ubupu mete kayatagubu kaiwa. ¹⁶ E mete kayatagubu kaiwa ki mu emupu ko mu notamaga surupupu ki pokere mu e gogomupu.

¹⁷ Mu e gogopamawa ko e eya mu manutapu, wagubu ke; “Wi gwede yonai yewe deni deni iwagamu kaiwu?”

Iyesu inako wagubu ki ka iyapana ki mu kiyabumaga nuwaboya kiyabui ubumupu, ¹⁸ manako apunu ki mosi si ka Kiropasi denai Iyesu inako sibu, wagubu ke; “Natere Diyerusaremu rabineya mara badibadi taganugu kayawena ki rabineya badidi wenawena ki iyapana kuduba kataimugu ko bani kau mena eba kataigeya bo?”

¹⁹ E inako wagubu, ko Iyesu denai wagubu ke; “Gwede wenawena?”

E inako wagubu manako mu denai e simupu, tagubu ke; “Nu ka tawana Nasareta apunai Iyesu e sisiyai iwegemei. E ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi. E yonai ka kasiyarai kawayade e Mamanuga God yabuiya nu paunanugu badidi wagawa kwaewagawa ki ka iyapana kuduba nu yabunugere empe-meya. ²⁰ Ko Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade nu kawakawainuguma mete kina ki mu e wadumpu piyara ragidai mu idamaga rabineya tamupu manako mu ubumpu mu idamaga gurai e naureya ugwa-dumpu ragiragi manako ripa korosi naureya minimupu poyo. ²¹ Nu notamipi da e ka tawana Isiraero ragidai nu bitanuga rikapana ade nu iyaniyana wadiniyana bagi ki apunai, ko e karako powena. Ko ade wainapi; Mu ubumpu e ripa korosi naureya minimpu poyo ka mara apeya eyaka kewowena, ²²⁻²³ ko karako didiburu nawaru dumai tarawa makeya ka rididai nu mete idiwei ki kimpu ubumpu ragu ki rabineya Iyesu kwakwarepui tampu ki empamana ki nana kayatagubu. Mu ika bautagubu ka mu e kwakwarepui eba emupu ki pokere wiratagubu bautagubu nu nidimupu, tagubu ke; ‘Nu aneyadai waro were maba ika emitampi ki nu nidimupu, tagubu ke; ‘Iyesu e ka ade iyawena kipu ubupu’. Ridi ki bautagubu inako tagubu ki ka mu naininimupu wakapa girigibi, ²⁴ manako nu kowanuguma dai kimpu ubumpu ragu ki empamana ki nana kayatagubu. Mu ika bautagubu ka mu ridi ki badidi tagubu ki makeya makeya emupu ko mu Iyesu e eya eba emupu.”

²⁵ Iyapana apeya ki inako tagubu ko Iyesu de-

nai mu tadebu wagubu ke; “Wi ka notababa ragidai. Takari kawayaya Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai badidi tagubu oka tampu ki wi garugaru eba wainapiyamu sumapiyamu. ²⁶ Mu ororeya mena tagubu da Keriso yabiri bita ade midi makari bananapoto were ewa kunumau kayayagisi Mamanuga God e kasiyarai pokaiya e taneya tondono, ko oka ki wi bani eba kataigubu bo?” ²⁷ Iyesu inako wagubu manako ubupu oragai apunai Mosisi ade Mosisi eweya Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai kuduba Iyesu nene oka badidi tampu ki kuduba makeya makeya mu kabuwatamiyawa kaniyawa.

²⁸ Mu kayatagubu kaiwa da natere Emeyasi bautagamana kwaetagamawa ka Iyesu gwe mu kamaditamana tawana mo kayawagana diyayai kwaewagawa, ²⁹ ko mu e munamupu, tagubu ke; “Tawana kemorawagau ki pokere nu mete yewe ukwapamu.” Mu inako tagubu manako Iyesu mu mete tawau kayatagubu. ³⁰ Mu tawau bautagubu idiwa da kupetagamana kwaetagamawa ka e ubupu bani buredi mo wadubu e Mamai bameya parauwena manako gerepupu piripiri tagebu. ³¹ E tageyawa makeya ka iyapana ki mu notamaga paparawena e kiyabui matarau emupu manako ki makeya ka Iyesu gogawena bani kayawena manako mu e ewa eba emupu. ³² Ko mu mubo deni deni tagubu kasiwara, tagubu ke; “Nu yawatau e mete iwegemeya kebomeya manako e Mamanuga God e yonai ki mibai matarapiyawa kabuwaniyawa wainamipi ki ka yona ki nu geyanibu nu rabinanugu mata maba

urabu.”

³³ Mu inako tagubu manako garu-garu mena kimpu ubumpu wiratagubu natere Diyerusaremu kayatagubu manako Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu eyaka mena ade iyapana dai mete kina ika dibimupu idiwa ki mu bamamugu bautagubu. ³⁴ Bautagubu ka iyapana ika idiwa ki ubumpu mu tademupu tagubu ke; “Nu Kaiwawonuga ade iyawena kipu ubupu ki mibai. Apunu Saimoni e Iyesu matarau empupu.”

³⁵ Mu inako tagubu manako iyapana apeya ki ubumpu Iyesu ika yawatau banana-mupu mu yabumugere badidi emupu ki sisiyai kuduba mu kowamuguma tadempu, tagubu ke; “E bani buredi gerepupu nu negeyawa ki makeya ka nu notanuga paparawena manako nu e kiyabui matarau emipi.” Mu inako tagubu.

*Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu bama-
mugu matarawena*

*(Mateyu 28:16-20; Maki 16:14-18; Diyoni 20:19-
23; Bususu 1:6-8)*

³⁶ Iyapana apeya yona ki tagamawa makeya ka Iyesu e eya garugaru mena bani bauwena mu paunamugu ubupu manako tadebu, wagubu ke; “Wi notaga kwarisiyagisi nuwabagi rabineya idiwoi.”

³⁷ E inako wagubu ko mu notamaga kowena kudu mete wainapamawa. Mu notamaga wagubu da mu bani guba mo bauwena emupu. ³⁸ Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Wi gwede nana didiguraga wagau? Ade wi gwede nana wi rabinagau nota apeya apeya waina-piyamu? ³⁹ Nau

idani kerarani empu-muri ki ka wi kataiwagi da yau ka nau. Ade wi nau geyasinimuri ki ka wi mete kataiwagi wetawetara da nau ka eba guba mosi. Guba ka pa keyai ade e midi kwakwarepui ka pa mena, ko nau midini kwakwarepuni mete kina.”

⁴⁰ Iyesu inako wagubu manako e idai kerarai mu kabuwatapu. ⁴¹ Mu mamamatagubu ko mu notababa mete wadumpu ade mu yabumugere badidi emupu ki mu eba sumamupu ki pokere Iyesu mu manutapu, wagubu ke; “Bani boromai mo wi bamagau mete kina bo?” ⁴² E inako wagubu manako mu raubiyo boromai ki pirai daikere wadumpu e kwempu, ⁴³ manako e raubiyo ki wadubu mu yabumugu kubabu.

⁴⁴ Ko iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Ora-gai apunai Mosisi ade Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai ade oka Umayo okamupu ragidai ki mu kuduba nau nene badidi tagubu oka tampu ki mibai kuduba karako wena-wena yau kena. Nau naiya wi mete idiweya ki ka nau yona ki wi mete nidiyekeya.”

⁴⁵ E inako wagubu manako mu Mamanuga God e okai kuduba ki mibai wainapamana ki nana ka e mu nota-maga gudui kwaipupu, ⁴⁶ manako tadebu, wagubu ke; “Naiya, takari kawaya ka mu Mamanuga God e okai inako tampu, tagubu ke; ‘Keriso yabiri bita ade midi makari bananapoto poyagisi manako mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ki e ade iyayagisi kiroto uburoto.’” ⁴⁷ Iyapana beramaga berokoi kamadamana mu nuwamaga notamaga wirawagana da Mamanuga God mu bigimaga empana deni mena surupana ki

nana ki yonai ka wi nau kasiyarani pokaiya yabiri natere Diyerusaremu rabineya dimaiwogoi manako ewa kimuri ubumuri tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki kaiwagi iyapana tadeyoi iwoi. ⁴⁸ Wi yau kuduba wi wibo yabugere emupu ki pokere matarau iwagi. ⁴⁹ Nau nidiyani wainapumuri; Nau Mamai God wi puyo negeyana gwaiyabai wagubu ki nau wi bama-gau tonopani. Ko wi natere yau eba kamadumuri ko yewe nawanaiwogoi da Mamanuga God e kasiyarai kunumau ki tonopoto wi kawarigau kaworoto miniyoto siwa were ewa ki wi kaiwagi nau dimani iwogoi iwoi.” Iyesu inako wagubu.

*Iyesu kunumau yapu kayawena
(Maki 16:19-20; Bususu 1:9-11)*

⁵⁰ Ki eweya ka Iyesu e kowakowai-yoma waratapu natere ki kamadumpu kayatagubu natere Betani kikireya bautagubu manako e idai mu kawari-mugu bagipupu waditapu bagi. ⁵¹ E mu waditamiyawa bagi ki makeya ka Mamanuga God e wadubu tepapupu e kasiyarai pokaiya kunumau yapu kayawena. ⁵² E kowaiyoma e kayawena yarawa inako emupu ki ka mu e taraga-mupu manako mibi mamamai wiratagubu natere Diyerusaremu ade kayatagubu. ⁵³ Mu Mamanuga God e Tawai rabineya mara-mara Mamanuga God paraupamawa e si esida tepapamawa idiwa.

Ika kewowena.

cxcviii

IYA YONAI
The New Testament in the Umanakaina Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Umanakaina long
Niugini

Copyright © 1999 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Umanakaina

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

92bb28a8-6181-5bd4-a67f-1906ab635008